

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.

Andra Kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 9 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna af herr vice talmannen.

§ 1.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ekklesiastikdepartementet; och lämnades därvid i fråga om punkten 47, angående höjning af understöden till folkhögskolor m. m., mom. 4, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Ang. understöden till folkhögskolor m. m.

Herr Persson i Tällberg, som anförde:

Herr vice talman, mina herrar! Af de anföranden, som hållits här i kammaren af statsutskottets ledamöter, ha vi fått veta, att utskottets förevarande hemställan är en produkt af en kompromiss. Jag vill visst icke klandra utskottets ledamöter därför; jag är själf icke främmande för den politiken, och det händer ofta, att man får lof att använda sig af den utvägen för att vinna något.

Vi ha vidare fått veta, att de flesta talare, som yttrat sig i frågan, gärna önska bifall till Kungl. Maj:ts förslag och icke till utskottets hemställan. Då finner jag för min del icke någon annan utväg att vinna det mål, som här äsyftas, än att vi yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och äfven rösta för Kungl. Maj:ts förslag. Det är det enda sättet, såvidt jag kan förstå, att nå det gemensamma mål, vi i det afseendet synas vilja vinna.

Nu säger man, att detta skulle möta sådant motstånd i Första kammaren, att man kunde riskera, att hela förslaget skulle komma att falla. Nu tror jag för min del för det första, att frågan kan bli föremål för gemensam votering, men jag tror tillika, att folkupplysningens vänner ha så pass många målsmän äfven i Första kammaren, att jag hyser godt hopp om, att vi skola kunna vinna framgång åt Kungl. Maj:ts förslag, äfven där. Då vi också alla, nära nog kanske utan undantag, helst vilja komma till det resultatet, skall jag, herr vice talman, i anslutning till den kraftiga motivering, som framförts för bifall till Kungl. Maj:ts förslag af herr Ekerot, anhålla att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m. m.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Hamilton: Jag begärde ordet för att bemöta ett par uttalanden från skånebänken. Herr Thorsson nämnde, att anslaget i fråga hade till ändamål att hjälpa de bättre situerade. Detta uttalande föreföll mig egendomligt, då jag antog, att han hade studerat statsutskottets utlåtande, under hvilket han ju så godt som satt sitt namn. Ifall man vill ha de mindre väl situerade, de obemedlade till folkhögskolan, lär vara nödvändigt att understödja dem medelst stipendier, och jag kan icke finna annat än att detta anslag bidrager till att demokratisera folkhögskolan, då det ger tillfälle åt fattiga att där erhalla bildning.

En annan talare på samma bänk framhöll, att, om kamrarne stannade i olika beslut, fara förelåg att inspektören icke blefve anställd innevarande år. Inspektörens anställande är icke nödvändigare än att därmed kan austä ett års tid. Det är af vida större vikt att ha elever än en inspektör.

Man har också gjort en svartmålning öfver frågans läge, därest Andra kammaren antog Kungl. Maj:ts förslag. Statsutskottets ledamöter, som ingått kompromissen, måste helt naturligt arbeta för att denna kompromiss hålles. De infria därigenom blott sitt löfte, men däremot bör väl under sådana förhållanden deras svartmålning icke göra alltför djupt intryck. Om kamrarna stanna i olika beslut, är det tydligt, att hvad anslagen beträffar — här gäller anslag till folkhögskoleelever — komma de att underkastas gemensam votering, och om de män, som i dag så vackert talat för den stora folkhögskoleidéen, ville omsätta dessa ord i handling och med sin voteringssedel rösta för Kungl. Maj:ts förslag, lär det väl icke vara någon fara för, att den gemensamma voteringen går i annan riktning än till förmån för beviljandet af högre anslag till folkhögskoleeleverna. Jag vågar därför, herr vice talman, vidhålla mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr vice talman! Med anledning af herr Janssons i Djursåtra under dagens debatt här fällda yttrande, gående ut på, att de folkhögskoleelever, som ha längre resor till sina skolor, skulle få ett högre stipendium, ber jag att få erinra om, att respektive styrelser redan nu ha i sin makt att bestämma härom. För så vidt jag har mig bekant, bruka nämligen dessa styrelser vid stipendiernas utdelande fästa afseende icke endast vid elevernas medellöshet eller mindre bemedlade ställning utan också vid antalet barn i det hem, eleven är kommen ifrån, och dessutom äfven taga hänsyn till den längre eller kortare vägsträcka, eleven har att färdas till skolan. Med anledning häraf synes det, att en sådan bestämmelse, som den herr Jansson i Djursåtra framhöll, skulle vara öfverflödig. Nu är det ju också för närvarande i allmänhet så, att en folkhögskola i regeln rekryteras af ungdom, som kommer ifrån den närmast kring skolan liggande bygden, men det torde hända, att förhållandena kunna gestalta sig annorlunda i en framtid. I den mån kommunikationerna utvecklas och andra förhållanden komma att spela in, kan det intäffa, att man här liksom i Danmark oftast icke söker sig till den närmaste

skolan utan till en mera aflägsen. Vid de skolor, där jag varit föreståndare, har det i allmänhet varit så, att hälften af eleverna varit från den närmaste bygden och den andra hälften från mera aflägsna orter. Vid den skola, jag nu förestår, ha vi många elever såväl från Norrland som från Blekinge och Småland, oaktadt skolan är belägen i trakten af Göteborg. Jag tror sålunda, att det vore bäst, att de respektive skolstyrelserna i de olika länen finge afgöra denna fråga, utan att det blefve någon mera allmän bestämmelse därom och i all synnerhet ingen särskild bestämmelse för de norrländska trakterna.

Medan jag nu har ordet, skall jag vidare be att få betona, att icke jag och helt säkert icke heller någon annan af folkhögskolans målsmän eller lärare på ringaste sätt har någon afvoghet mot de ofta i samband med folkhögskolorna omtalade landtmaunaskolorna. Tvärtom synas mig dessa skolor väl värda samma uppmuntran som folkhögskolorna; men hvad jag och mina meningsfränder med bestämdhet vilja frambålla är, att dessa båda slag af skolor, som i stort sedt ha samma uppgift, böra likställas i förhållande till staten och i förhållande till de anslag, de från staten erhålla. Kunna vi nu icke i år till fullo vinna denna likställighet, vill jag uttala en förbopning om, att vi skola kunna rätta till förhållandet ett annat år.

Med anledning af de uttalanden, som i denna fråga i dag under debatten blifvit gjorda och med anledning af de bestämda yrkanden, som under densamma förekommit, vågar emellertid äfven jag, herr vice talman, att nu ansluta mig till det af herr Persson i Tällberg nyss gjorda yrkandet. Jag yrkar sålunda, herr vice talman, bifall till regeringens förslag och afslag å utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr vice talman! Vi ha många gånger under forna dagar blifvit skrämde med Första kammaren. Men jag trodde, att dessa tider numera voro förbi; och allra minst trodde jag, att detta skrämskott skulle komma från herr Rydén. Att han håller på utskottets förslag, d. v. s. på den kompromiss som är gjord, är icke att undra på; men att han så starkt skall hålla på det, att han varnat oss, att, om vi icke göra på samma sätt, hela kompromissförslaget antagligen kommer att falla genom Första kammarens motstånd, det förvanar mig, och då vill jag säga som herr Ekerot sade i middags, att jag icke tror att Första kammaren är kulturfientlig. Den har sällan visat det förut; och jag tror att vi hafva mindre anledning nu än någonsin att tro, att Första kammaren är kulturfientlig. I hvarje fall vill jag se det först, innan jag tror det. Jag tror sålunda absolut icke, att Första kammaren af hämnd, för att Andra kammaren har velat gifva ett litet tillskott för att kunna bereda de fattiga och mindre bemedlade här i landet tillfälle att bevista våra folkhögskolor, skulle afslå hela detta förslag. Så pessimistisk är icke min tro och uppfattning om Första kammaren.

Nu sade herr Thorsson någonting, som jag också fäste mig vid. Han sade, att det här är ju egentligen för att tillgodose de bättre ställda och de bättre situerade eleverna. Nej, herr Thorsson, det är just tvärtom för att bereda de fattiga och mindre bemedlade tillfälle att få del af denna folkundervisning, denna allmänt medborgerliga bild-

Ang. understöden till folkhögskolor m. m.

(Forts.)

Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m. m.
(Forts.)

ning, som vi här kämpa för detta lilla anslag; och där trodde jag ändå, att jag skulle hafva herr Thorsson med mig. Herr Thorsson och jag bruka ofta stå på samma sida; det är därför när det gäller att kämpa för de små och betryckta mycket nedslående att i denna fråga, där herr Thorsson framför allt borde stå på samma sida, han i stället står på den motsatta.

Herr Jansson i Djursåtra ville nyss låta påskina, att det vore min norrländska synpunkt, som gjorde att jag vore särskildt benägen för att vilja ha ett ökad bidrag till våra folkhögskolor. Nej, herr Jansson, om det vore den synpunkten som gjorde sig gällande, då skulle jag vilja ha mycket större anslag än hvad här är fråga om.

Det har ju påvisats af så många talare förut, att en folkhögskolekurs icke kunde beräknas kosta mindre än 250 à 300 kronor. Hur skall man då kunna tänka sig, att våra mindre bemedlade familjer på landet skulle kunna skicka sina söner och döttrar till en kurs, som kostar lika mycket som kanske hälften af deras årsinkomst? Det är en ren lifsfråga för att göra våra folkhögskolor till hvad de böra och skola vara, nämligen folkets verkliga skolor på landet, ett slags medborgerlig öfverbyggnad på våra folkskolor. Det är dessa synpunkter jag här velat framhäfva.

Jag vidhåller, herr vice talman, mitt yrkande.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Det kan icke annat än glädja mig, som, trots det att jag är stadsbo, dock sedan många år tillbaka är en varm vän af folkhögskoletanken, att erfara, hvilken varm strömning det inom denna kammare är för att med detta anslag tillgodose folkhögskolan.

Men oaktadt man erfar en sådan varm strömning, tror jag likväl, att man icke bör glömma, i hvilken situation det förevarande förslaget nu befinner sig.

Min ärade vän på dalabänken sade för en stund sedan, att alla talare så godt som utan undantag önskade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och att det syntes honom att enda vägen att här komma fram till det resultatet vore just att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Samma tankegång genomgick också den siste ärade talarens anförande, och han sade därvidlag, att han icke trodde att Första kammaren skulle vara så kulturfientlig — såsom han uttryckte sig — att den skulle vilja hämnas genom att afslå hela detta förslag. Jag tror icke, att man bör säga, att Första kammaren är kulturfientlig, äfven om Första kammaren skulle ställa sig på den ståndpunkt, som en del ledamöter från Första kammaren intogo, då afdelningens förslag första gången förelåg inför utskottet till behandling.

Men i hvilket läge befinner sig frågan? Jag har begärt ordet närmast för att klargöra för kammaren den saken och den risk, som föreligger, för den händelse att kammaren nu följer Kungl. Maj:ts förslag i stället för att taga utskottets förslag. Det är icke tu tal om, att vid votering om det anslag, som föreligger under det nu föredragna 4:de momentet, Andra kammaren får hvad Andra kammaren vill ha. Men hur går det manne med hvad kammaren vill ha under 2:a momentet? Om herrarna tro, att det ligger i alldes klar och öppen

dag, att vi komma att votera gemensamt äfven om moment 2:o), som vi för några timmar sedan antogo, så befinner sig kammaren i fullständig villfarelse. Ty hur ligger saken där? Jo, för den händelse Första kammaren afslår det momentet, så kommer det — och, enligt mitt förmenande, på mycket goda grunder — att vid fråga om gemensam votering om kamrarnas skiljaktiga beslut under moment 2:o) sägas: »hvad är det som är hufvudsaken i moment 2:o)? Är det anslaget på 4,000 kronor, eller är det folkhögskoleinspektören?» — På det spörsmålet måste en hvar svara, att hufvudsaken det är folkhögskoleinspektören. — »Nåväl», säges det, »den kunna vi inte votera gemensamt om»; och följaktligen måste det momentet förfalla.

Jag vet visserligen att man kan säga, att man icke nu vet, hur Första kammaren kommer att ställa sig. Ja, det äger sin riktighet. Men medvetandet om att Första kammarens höger inom utskottet varit en mycket varm anhängare af tanken att icke gå med på denne folkhögskoleinspektör, det gör, att man kan hysa en viss farhåga för att man icke får honom.

Nu kan man säga, att denne folkhögskoleinspektör kunna vi gärna undvara. — Låt oss då undersöka, hvad denne folkhögskoleinspektör skall ha för en uppgift. Enligt min mening behöfves han för undervisningens skull, dessutom behöfves han för lärarnas skull, och han behöfves för ekonomiens skull. Jag ber att härvidlag få hänvisa herrarna till sidan 228 i statsrådsprotokollet, där det säges, hvad folkhögskoleinspektören skulle göra, hvilka åligganden han skulle få. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp, hvilka dessa åligganden skulle blifva — en hvar kan finna det af statsrådsprotokollet — vare det nog sagdt, att hans uppgift är betydelsefull. Men innan kammaren nu går att intaga position i denna fråga, bör kammaren öfverväga: hvilket betyder mest, att vi få denne folkhögskoleinspektör, och att vi ha honom säkert för framtiden, eller att vi nu få 15,000 kronor mindre i anslag till stipendier under det vissa medvetandet att vi under nästa riksdag kunna få dessa 15,000 kronor? Ty dessa 15,000 kronor kunna folkhögskolevännerna då tillkämpa sig på den gemensamma voteringens väg, men folkhögskoleinspektören kunna de icke kämpa sig till på den vägen. Det är detta jag velat göra klart för kammaren, så att kammaren må kunna väga mot hvarandra: å ena sidan, fördelarna af att få de 15,000 kronorna i år och, å andra sidan, risken af att icke få folkhögskoleinspektören förrän i en mycket i fjärran liggande framtid.

Jag för min del vill åtminstone icke taga på mig risken af att icke erhålla denne folkhögskoleinspektör, och det är därför, herr talman, som jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ström* och *Hansson* i Solberga.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Jag hade ju egentligen icke tänkt yttra mig i denna fråga, och efter den välvilliga behandling, som äfven från utskottets sida visats folkhögskolan, denna skola, som jag sätter kanske främst bland alla svenska skolor, har jag ju all anledning att vara nöjd med utskottets förslag. Jag har nu funnit, att den ädla folkhögskolesaken har flera varma

Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m m.
(Forts.)

Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m. m.
(Forts.)

förespråkare, som förorda Kungl. Maj:ts förslag, men jag har också här i kammaren hört uttalas vissa betänkligheter för att det till äfventyrs på något håll skulle föreligga ett motstånd, så att det vore riskabelt att gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag vågar emellertid mot dessa betänkligheter inlägga en gensaga. Jag är lifligt öfvertygad, att hela Sveriges folk liksom hela Riksdagen, det må nu vara Första eller Andra kammaren, är besjäladt af en önskan att bistå folkhögskolan, som, ifall den i fortsättningen följer samma program som hittills, nämligen att vara de svenska medborgarnas upplysningsanstalt — och jag hoppas att den allt fortfarande skall vara det — är väl förtjänt häraf. Då jag tänker öfver denna fråga, kan jag icke komma till annat resultat än att ju mer vi kunna få till folkhögskolans verksamhet, ju bättre är det. Var folkhögskola är, som bekant, af ett rätt ungt datum, och behöfver så mycket understöd den kan få. Jag skall därför med glädje vara med om det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt.

Ett stundom hördt påstående, att folkhögskolan skulle vara endast de mindre bemedlades skola, vill jag för min del taga afstånd från. Vi skola icke skilja mellan mindre och bättre bemedlade bönder i vårt land. Och är det icke vackert, när en bonde genom arbete och sparsamhet skaffat sig en så god ekonomi, att han kan hålla sin son i folkhögskolan? Härmed har jag naturligtvis icke velat säga, att folkhögskoleundervisningen skulle vara afsedd uteslutande för sådana, utan den skall vara till för alla. Jag har endast velat nämna detta som ett exempel på att vi skola taga emot alla, som vilja gå i vår folkhögskola i stället för i de allmänna lärdomsskolorna, och som hellre vilja utbildas till praktiska svenska män. Må vi därför med tacksamhet mottaga hvarje ökning i anslaget för detta ändamål!

Folkhögskolan på Öland har under de två sista åren bevestats af elever, som till mer än hälften af antalet varit mindre bemedlade och obemedlade. Under sista året har ungefär en fjärdedel utgjorts af bonddrängar. Jag är ledamot af folkhögskolans styrelse, och har varit med om att utdela dessa stipendier, som fördelats så samvetsgrant som möjligt, och jag har alltid tyckt det vara en glädje då vi fått med också dessa bonddrängar, torparepojkar och smedspojkar och kunnat sätta dem i tillfälle att blifva något annat än om de varit i afsaknad af denna undervisning.

Därför, mina herrar, skulle jag önska, att Riksdagen i denna fråga, där debatten kommit att röra sig om endast 15,000 kronor, ville visa Sveriges folk, att Riksdagen oberoende af partihänsyn och partistrider står som *en* man, då det gäller att skaffa svenska folket möjlighet att i så stor utsträckning som möjligt bevista folkhögskolorna. Jag vill icke uppehålla kammarens tid längre utan ber endast att få instämma med alla dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag har den allra lifligaste förhoppning, att Kungl. Maj:ts beslut i denna fråga äfven blir Riksdagens.

Herr Danielsson: Herr vice talman, mina herrar! Sedan jag begärde ordet, har åtskilliga talare uppräddt, och debatten har nu dragit så långt ut på tiden, att jag mycket väl kan förstå, om kam-

maren önskar, att den snart skall vara slut, och jag skall af den an-
ledningen också fatta mig ytterst kort.

Striden har i denna fråga nästan hela tiden stått om det kloka eller om man så vill okloka i att denna kammare bifaller Kungl. Maj:ts förslag och sålunda riskerar, att Första kammaren, indignerad af en sådan oförsynthet, afslår flera andra anslag till folkhögskolorna, bland annat förslaget om aflönande af en folkhögskoleinspektör. Det har med stor skärpa framhållits af ledamöter från statsutskottet, att denna risk ligger mycket nära till hands, och jag blef af den orsaken ytterst tveksam, om hvilken ställning jag skulle taga till frågan. Men under den långa debatten här har det varit en glädje för mig, såsom den vän af folkhögskolan jag är, att kunna konstatera den på de mest skilda håll här i kammaren rådande varma önskan, att Kungl. Maj:ts förslag skall gå igenom. Det har endast varit hänsynen till att det man vunnit genom kompromiss skulle gå förloradt i en gemensam votering, som gjort, att man icke velat gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Men om det verkligen inom de mest skilda partierna här finnes ett sådant intresse för folkhögskolans arbete och mål, så riskerar Andra kammaren, såvidt jag kan se, ganska litet i en gemensam votering. Därför förefaller det åtminstone mig, som om vi icke behöfde befara, att en blifvande gemensam votering skulle gå Andra kammaren emot, utan att vi mycket väl kunde gå med på Kungl. Maj:ts förslag.

Det har här framförts af herr Nilson i Örebro, att förslaget om anslag till en folkhögskoleinspektör icke skulle kunna komma under gemensam votering. Skulle detta vara förhållandet, måste man naturligtvis äfven taga i öfvervägande, hvilket som för närvarande vore bäst att få, en folkhögskoleinspektör eller dessa 15,000 kronor till stipendier åt mindre bemedlade elever. För min del tvekar jag icke att gå med på det senare alternativet.

Hvad sedan frågan om folkhögskolans nytta beträffar, så har denna nytta understrukits af så många talare, att det är öfverfödigt att längre uppehålla sig därvid. Jag kan dock icke neka mig att, medan jag har ordet, ännu en gång betona af hvilken vital betydelse folkhögskolebildningen är för de djupa lagren af vårt lands folk, icke minst ute på landsbygden, där man i motsats till städerna icke har tillgång till högre bildningsanstalter. Det kan ju hända, att man i städer och industricentra ser på hela folkhögskolefrågan med mer eller mindre likgiltiga blickar. Men man måste dock taga i betraktande, att för landsbygdens folk är denna fråga af den mest vitala betydelse, och hvad som är af intresse för landsbygden, det är äfven af intresse för hela nationen, det vågar jag, åtminstone hvad denna fråga angår, med fullt fog påstå. Ju mer de breda lagren komma med i det medborgerliga arbetet, desto klarare skall det bli för enhvar, huru nödvändigt det är, att dessa folklager få litet mera tillfälle till allmänbildning och — hvilket icke är den minst viktiga delen af folkhögskolans arbete — få sin håg väckt för studier och vetande. Folkhögskolorna ha i det afseendet utträttat oerhördt mycket godt i vårt land, därigenom att de väckt ungdomens intresse för vetande och studier och bringat den till insikt om de skyldigheter den äger mot sig själf,

*Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m. m.*

(Forts.)

Ang. understöden till folkhögskolorna m. m.
(Forts.)

sina närmaste, sitt fosterland, ja, hela mänskligheten. Det ligger ingen öfverdrift härutinnan, och jag tror att denna fråga är synnerligen betydelsefull för just de ekonomiskt svagare folkklasserna. Jag anser därför, att hvad Kungl. Maj:t äskat alls icke är för mycket begärtd; jag vill tvärtom säga att det är alldeles för litet, som vi bevilja till folkhögskolorna, äfven om vi antaga Kungl. Maj:ts förslag.

Då debatten dragit så långt ut på tiden, skall jag icke uppehålla kammaren längre, utan endast be att få förena mig med dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Runefors: Jag vill blott säga ett par ord om en sida af denna fråga, som icke blifvit här förut berörd. Jag har nämligen funnit, att det finnes ett visst sammanhang mellan emigrationen och folkhögskolans verksamhet. Om vi nämligen se efter, skola vi finna att det är just och kanske i hufvudsak från de mindre småbrukarna och landtmännen, som emigrationsflodeu flyter så stark och bred. Folkhögskolan har här en mycket viktig uppgift att fylla, och därför bör det också ordnas så, att de mindre bemedlades barn i större utsträckning än förut kunna få åtnjuta denna undervisning. Folkhögskolan har att bjuda de unga i synnerhet på landsbygden riktlinjer såväl i det ena som i det andra afseendet; icke sådana riktlinjer, som visa hän öfver Atlanten, utan sådana, som leda till vårt eget fosterland och göra det klart för landets ungdom, att vi äfven här ha utvecklingsmöjligheter att tillvarataga. På grund häraf skall jag endast be att få instämma med dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Herr Persson i Tällberg antydde, att de, som talade för Kungl. Maj:ts förslag också borde gifva till känna, att de ämnade rösta för detsamma. Men nu tror jag, att äfven vi, som tillhöra utskottet, äro så pass förståndiga, att vi veta, att den, som talar för ett förslag, kommer att rösta för detsamma, äfven om han icke gör något yrkande.

Det var dock inte därför jag begärde ordet, utan därför, att det från samme talare framkommit ett uttryck, »folkupplysningens vänner» och förmodligen skulle det vara en hederssak för dem, som ville bära detta namn, att rösta med Kungl. Maj:ts förslag. Herr Kronlund begagnade ett annat ord i motsats härtill, han talade om »kulturfiender». Nu är det naturligtvis meningen, att den, som nu röstar för utskottets förslag, väl skulle vara en fiende till folkupplysning, ja en kulturfiende. Att så starka ord kunna brukas för den lilla tvisten om 15,000 kronor, det är smärtsamt att höra, och kan göra en riktigt nedslagen. Det är väl ändå icke möjligt, att man kan vilja beskylla statsutskottet för att i detta fall ha visat sig som en kulturfiende och en fiende till folkupplysningen. Hvad har Kungl. Maj:t begärt? Jo, en förhöjning i anslaget till folkhögskolan på 178,000 kronor. Utskottet har tillstyrkt en höjning på 149,200 kronor. I de punkter, där beslut redan äro fattade, har nedsättningen icke uppgått till mer än 13,800 kronor, och här har nu föreslagits en nedsättning på 15,000 kronor. Det är ju klart, att de ordinarie utskotten, framför allt statsutskottet och jordbruksutskottet, som ha att pröfva alla de stora an-

slagsfrågorna, innan de framläggas för kamrarna, äfven måste se till, huruvida man kan göra någon minskning uti de begärda beloppen utan att skada själfva saken. Jag tror, att äfven på denna hufvudtitel det är skäl att se sig något före, ty dess slutsumma har i årets statsverksproposition ökat med icke mindre än tre miljoner kronor. Om då statsutskottet söker på en eller annan punkt åstadkomma en nedsättning, som synes möjlig utan att fördärfva en sak, så få herrarne icke därför begagna så starka ord. Det är ju möjligt, att vi icke alltid kunna anföra sådana skäl för våra prutningar, som alla anse tillräckliga, men i detta fall kunna vi enligt min åsikt göra det och då äro dessa hårda omdömen icke berättigade.

Den föregående punkten behöfver nu icke vidare diskuteras, ty i den är kammarens beslut redan fattadt, och hvad det nu gäller, är frågan om understöd till mindre bemedlade och obemedlade lärjungar. År 1882 var det första år, som något anslag beviljades för detta ändamål och dess belopp var då 15,000 kronor. Vid denna siffra höll anslaget sig sedan till 1897, då det höjdes med 5,000 kronor till 20,000 kronor. Vid detta belopp stannade det till 1905, då det höjdes till 35,000 kronor. Nu begäres en ökning till 80,000 kronor. Statsutskottet har tillstyrkt en höjning af dessa förutvarande 35,000 kronor till 65,000 kronor eller sålunda nära nog till dubbla beloppet. Kan man då våga påstå annat än att utskottet i detta fall visat sig välvilligt stämmt mot detta ändamål? Jag vågar påstå, att utskottet så gjort, såvida det icke anses oriktigt att begagna ett sådant uttryck, så snart man i någon mån har nedsatt ett begärdt anslagsbelopp. Jag ber ytterligare få erinra därom, att 1911 års Riksdag höjde anslaget till folkhögskolorna med icke mindre än 80,000 kronor, och att i år statsutskottet, som jag nämnde, tillstyrker ett anslag på 149,200 kronor. 80,000 kronor i fjol och 150,000 kronor i år, det visar väl att man åtminstone vill understödja folkupplysningen.

Nu gäller ju hela tvisten den frågan, huruvida vederbörande skolstyrelser skola kunna utdela i stipendier i ena fallet högst 100 eller 125 kronor och i det andra 75 eller 60 kronor. När meningsskiljaktigheten icke rör sig om större saker, borde man icke behöfva tvista så mycket. När ett så ofantligt högt anslag tillstyrkes i båda fallen, borde man låta några eller åtminstone ett år förflyta för att se till hur pass stor tillströmningen blir till folkhögskolorna, när dessa stipendiers belopp ökas till högst 100 kronor.

För öfrigt äro många skolor så inrättade — särskildt vågar jag påstå, att detta är förhållandet med folkhögskolan i Skaraborgs län — att om tillströmningen af elever skulle bli mycket stor, skolorna knappast äro rustade med tillräckliga lokaler för att kunna mottaga ett obegränsadt antal elever, utan styrelserna få nog på många håll gå i författning om ökande af lokalerna genom tillbyggnader, i den händelse man här tar ett allt för stort steg åt detta håll. Dessutom veta vi ju, att det ligger i vederbörande styrelses skön att afgöra, huruvida de skola upptaga afgifter af sina elever eller icke. I Skaraborgs län har man haft behof af att upptaga afgifter, uppgående, om jag icke missminner mig, till 50 kronor för hvarja elev, men styrelsen där har, åtminstone under de senaste åren, återbetalat dessa upp-

Ang. understöden till folkhögskolor m. m.
(Forts.)

Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m. m.
(Forts.)

burna elevavgifter till fattiga och mindre bemedlade ynglingar. Nu är det tänkbart, att om man sätter dessa stipendiebelopp så högt som till 125 kronor, styrelserna komma att resonera som så: vi behöfva dessa inkomster af elevavgifter och då eleverna nu bli så rikligt tillgodosedda med stipendier, finnes det knappast någon anledning att låta någon slippa ifrån sin elevavgift. Åtminstone ligger en sådan tanke nära till hands, och något villkor som hindrar ett sådant förfarande, finnes icke uppställt och vore ej heller klokt att föreskrifva.

Mig synes därför att vi icke behöfva tvista längre utan böra såsom en öfvergångsform föreskrifva detta maximum af 100, respektive 60 kronor och sedan afvakta ett eller möjligen ett par år för att se hur denna anordning kommer att verka. Jag lever i den fulla öfvertygelsen, att det är folkhögskolelärarne, som frandrivit denna fråga. De blefvo alldeles förskrämda i fjol för den landtmannaskola, som då inrättades, men jag tror knappast, att ens dessa lärare själfva kunnat drömma om att få sina önskningsar så genomförda som de blifvit i den kungl. propositionen. Äfven med den lilla prutning, som af utskottet blifvit ifrågasatt, kan folkhögskolan säkerligen reda sig godt, åtminstone ett år framåt, och Riksdagen blir sedan i tillfälle att undan för undan höja anslaget belopp i den mån Riksdagen finner det behöfligt.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandler: Herr vice talman, mina herrar! Ehuru själf motionär i denna fråga har jag icke velat taga kammarens tid i anspråk på den punkt, där motionen närmast bort föras fram i debatten, därför att det ju icke har varit möjligt att föra någon polemik mot de rent och uteslutande ekonomiska skäl, som utskottet i den punkten förebragt. Nu har emellertid i anslutning till den sista punkten i statsutskottets hemställan här rullats upp en debatt om frågan i sin helhet, och under denna bebatt har det icke blott gjorts gällande delade meningar om lämpligheten med hänsyn till frågans hela läge just nu att biträda Kungl. Maj:ts förslag beträffande den sista punkten, utan det har också från vissa håll uttalats tvifvelsmål om det sakligt befogade i att tillmötesgå de kraf, som i den kungl. propositionen äro framställda om höjning af stipendieanslaget.

Beträffande de allmänna anslagskrafven till folkhögskolan har ju statsutskottet i det väsentliga understödt Kungl. Maj:ts förslag, och då här ifrån åtskilliga håll har framförts ett visst halft beslöjdadt klander mot denna kammarens representanter i statsutskottet, vill jag för min del säga, att jag icke kan instämma i detta klander. Jag tror att kammarens representanter inom utskottet i denna sak ha sökt göra det bästa möjliga för att tjäna den svenska folkhögskolan i den mån det kan anses vara ett intresse för staten att understödja densamma.

Icke blott i fråga om de anslagsbelopp, som af Kungl. Maj:t äskats, har statsutskottet i det hela biträdt den kungl. propositionen, utan statsutskottet har äfven tillstyrkt anordnandet af den inspektion af folkhögskolan, som af Kungl. Maj:t föreslagits. I det hänseendet vill jag understryka det anförande, som nyss hållits af herr Nilson i Örebro, däri talaren betonade den stora vikten af att denna inspektion kommer till stånd. Den är af högsta värde för folkhögskolans hela ställning i för-

hållande till staten, och är icke minst af behovet påkallad för att be-^{Ang. under-}reda lärarpersonalen vid folkhögskolorna en tryggare ställning. Ur^{stöden till} alla synpunkter synes mig denna inspektion särdeles välbetänkt. och^{folkhögskolor} om det här skulle gälla för mig att välja emellan, å ena sidan, att mista^{m. m.} inspektionen samt de anslagshöjningar, som äro af statsutskottet biträdda, och, å andra sidan, att gå med på den minskning, som statsutskottet gjort på stipendieanslagen, så skulle jag naturligtvis vara synnerligen tveksam. Men såsom saken nu här ligger, så är det väl dock icke på denna kammare som det i sista hand beror, huruvida inspektionen kommer att inrättas eller frågan därom kommer att falla. Denna kammare har redan fattat sitt beslut i fråga om inspektion öfver folkhögskolan, och om nu medkammaren, på grund däraf att Andra kammaren vill bevilja ett högre anslag till stipendier åt folkhögskolans elever, skulle komma att fälla inspektionen, så blir det icke på denna kammare ansvaret därför kommer att hvila.

Det som jag liksom de föregående talarna har svårast att förlika mig med i statsutskottets förslag är den sänkning i det af Kungl. Maj:t till stipendier afsedda anslaget, som af statsutskottet vidtagits. Här har nu från ett par håll gjorts gällande, att det skulle kunna finnas ett visst sakligt fog för denna nedprutning. Af en ärad kamrat på skånebanken har uppdragits en parallell mellan å ena sidan folkhögskolan och folkskolan, å andra sidan folkhögskolan och landtmannaskolan af B-typ, och det var egentligen med anledning däraf som jag ursprungligen begärde ordet.

Hvad nu först och främst parallellen mellan folkhögskolan och folkskolan beträffar, så ber jag för min del att få säga, att jag mycket väl kan förstå att just från en representant för den samhällsklass, för hvilken folkskolan är den nästan enda skolformen, vissa betänkligheter i detta sammanhang kunna framföras. Men jag ber då att få betona i likhet med en föregående talare, herr Eriksson i Grängesberg, att här gäller det dock att bereda dem, som icke kunna komma i åtnjutande af en förbättrad folkskoleundervisning, tillfälle att inhämta ökade kunskaper. Det bör också beaktas, att hur man än kan komma att reformera folkskolan, icke lär det vara möjligt, åtminstone under rimlig tid, att få den så omdanad, att denna skolform kan tänkas företräda den rent medborgerliga bildning, som nu meddelas i folkhögskolan. Mig förefaller något sådant omöjligt redan af det skälet, att folkskolans lärjungar icke ha den ålder, som är erforderlig för att de skola kunna tillgodogöra sig den medborgerliga bildning, som folkhögskolan har att meddela. Tills den dagen kommer, då man i folkskolan kan meddela undervisning ända upp till den ålder, vid hvilken den medborgerliga kunskapen kan på ett fruktbarande sätt bibringas lärjungarna, tills den dagen kommer, säger jag, är folkhögskolan nödvändig som medborgarskola.

Det är denna invändning, som jag anser mig ha skäl att göra gentemot den parallell, som uppdragits mellan folkhögskolan och folkskolan.

Hvad sedan den andra parallellen beträffar, så ville det synas af anförandet, som om det verkligen skulle kunna finnas skäl för att här fastställa ett lägre belopp för folkhögskolan än för de nyligen beslutade landtmannaskolorna, och detta på den grund, att landtmannaskolan af B-typ är en ny skolform, som behöfver inarbetas. Gentemot

Ang. under-
stöden till
folkhögskolor
m. m.

(Forts.)

det resonemanget vill jag endast göra den invändningen, att detta kunde låta säga sig såvidt fråga är om anslag till själva skolorna. Men här är det fråga om en helt annan sak, nämligen om stipendiernas belopp. Och den obemedlade torde väl ändå vara lika obemedlad i en gammal och inarbetad skola, som han är obemedlad i en ny skolform, som behöfver på ett särskildt sätt inarbetas. Man kan invända, och här har invändts förut, att i folkhögskolan gå lärjungar från något förmögnare samhällsklasser än de, som man väntar sig komma att rekrytera de nya landtmannaskolorna. Ja, jag skall icke närmare ingå på en diskussion af detta påstående i annan mån än att jag vill påpeka, att *en* stor samhällsklass i vårt land nämligen arbetarklassen ju icke gärna kan tänkas rekrytera landtmannaskolornas elevmaterial. För den är det väsentligen folkhögskolan, som står öppen, och jag tror att man ändå icke lär kunna räkna denna klass till de mera förmögna i samhället, som icke skulle kunna påkalla lika högt anslag från statens sida till stipendier som de fattigare folkklasserna, hvilka komma att rekrytera de nya landtmannaskolorna. Men dessutom bör icke bortses därifrån, att, om det kommer lärjungar från förmögnare föräldrar till folkhögskolan än till landtmannaskolan, det väl dock icke är dessa förmögnare elever, som det här gäller. Det är ju fråga om att bevilja anslag till stipendier för de verkligen mindre bemedlade eller obemedlade, och skulle det nu förhålla sig så, att det kommer förmögnare lärjungar i folkhögskolorna än i de nya landtmannaskolorna, betyder det väl i detta sammanhang icke annat, än att *antalet* elever, som komma i fråga till stipendier, skulle komma att bli lägre i folkhögskolan än i landtmannaskolan, men det kan däremot icke rimligen ha inverkan i fråga om stipendiernas föreslagna storlek. Hvad här ytterst kommer an på, är ju frågan, om staten, sedan den nu på så storartadt sätt — det vill jag erkänna — har visat sig vilja tillmötesgå folkhögskolans kraf och kraftigt understryka värdet af folkhögskolans gagn, om staten, sedan den det har gjort, också skall gå med på att göra denna undervisning fullt effektiv. Ty det är uppenbart, att, om vi än bevilja anslag till skolor, bero deras betydelse dock ytterst på, att skolorna fyllas med lärjungar. Och jag menar därför, att konsekvensen af de beslut, som här förut ha fattats, är den, att, då staten gjort så pass mycket för att sätta skolorna bättre i stånd att fylla sin uppgift, så borde staten också göra sitt till, för att dessa skolor skola fyllas med det lärjungematerial, som bäst behöfver denna medborgerliga bildning. Jag vill lifligt hoppas, att denna kammare icke behöfver sättas i den belägenheten, att den nu med anledning af läget för stunden får lof att gå med på det lägre stipendieanslaget. Det är min lifliga förhoppning, att det skall kunna vara möjligt för denna kammare att utan någon risk i andra punkter nu bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och skulle i denna fråga en votering uppstå, kan jag för min del icke lämna min röst för något annat förslag än Kungl. Maj:ts.

Med herr Sandler förenade sig herrar *Winberg* och *Helger*.

Herr Ekerot: Herr talman, mina herrar! Det är ett yttrande af herr Nilson i Örebro, som uppkallat mig. Han ställde nämligen frå-

gan i sådan belysning, att, om Andra kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, är det fara för, att vi förlora hvad som är beslutadt i punkt 2, nämligen en inspektör, och han ställde inspektören och detta anslag af 15,000 kronor för stipendier mot hvarandra med den frågan, hvilket man bäst kan afvara. Det är, som herr Sandler nyss yttrade i sitt anförande, mycket välbetänkt, att det blir inspektion, och att den kommer att bli till synnerligt stöd för skolorna, är gifvet. Men en genfråga: hvilket är bäst, en skola fylld med elever utan inspektion, eller en inspektion för en halffylld skola? Jag går obetingadt med på det förre, d. v. s. jag vill hellre, att vi skola få så många elever som möjligt till skolan, äfven om vi skola vänta ett år på den inspektion, som anses vara behöflig, än att vi skola gå den motsatta vägen. Det är detta, jag velat stryka under.

Detta sammanfaller med en annan sak, som jag tänkt uttala i mitt förra anförande, men som där icke kom fram, nämligen att det är af synnerligen stort värde för den mindre bemedlade eleven, att han vet, huruvida han kommer att erhålla stipendium eller icke och detta stipendiums ungefärliga belopp. För den, som ej är mindre bemedlad, spelar det icke så stor roll. Erhåller han stipendium, är det bra, annars får och kan han reda sig utan. För den däremot, som är obemedlad och skall räkna med slantarna, för honom gäller det synnerligen mycket, om han har utsikt att erhålla ett stipendium eller icke, och det, som här öfverlägges om, eller 15,000 kronor, skulle komma att sätta 120—130 elever i stånd att bevista folkhögskola, och detta är ingen sak att förakta.

Det har talats mycket, och frågan har fått en större räckvidd, än man kunde tänka sig, då diskussionen upptogs, men det vill jag säga, att icke skola vi, äfven om utskottets förslag bifalles, därför säga, att folkhögskolan blifvit skjuten till sidan. Det kan däremot med fog sägas, att den icke har blifvit, beträffande elevernas understöd, jämnställd med landtmannaskolan, och det borde vi medverka till. Det skulle icke behöfva sägas, att Riksdagen gynnat den ena framför den andra. Båda borde ha samma ställning.

Då det under denna diskussion yrkats bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag vid mitt förra anförande icke ansåg mig böra göra det af den anledningen, att folkhögskoleföreståndare Lundgren, som förut hade ordet, icke ville göra det, skall jag, på grund af hvad som förekommit, herr talman, be att nu få på det kraftigaste förena mig i det yrkande, som blifvit gjordt till förmån för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Carlsson i Herrljunga: Herr talman! Det kan icke vara af behovet påkalladt att uttänja debatten i denna fråga längre i kammaren, men, då det nu artar sig till att bli så att säga öppen omröstning i frågan, skall jag be att få aflägga mitt vittnesbörd och därmed tillkännagifva orsakerna, hvarför jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga.

Jag anser, att våra folkhögskolor genom sitt arbete för ungdomens teoretiska och praktiska utbildning ute i landet ha utfört ett mycket stort kulturarbete, som är väl värdt nationens och Riksdagens fulla erkännande, liksom jag också håller före, att staten eller det allmänna

Ang. under- bör stödja detta arbete i fortsättningen så mycket som möjligt, så att
 stöden till det kan bli så fruktbringande som möjligt långt ner i de djupa lagren
 folkhögskolor bland vårt folk.
 m. m.

(Forts.)

Vi ha under en följd af år därhemma i Herrljunga haft förmånen af att ha Älfsborgs läns folkhögskola förlagd dit, och om det skulle bli fråga om att här gifva densamma något vitsord, skulle jag utan tvekan gifva den det allra bästa sådant; ty den har i sanning utfört ett arbete där, som varit till andlig och materiell välsignelse för stora skaror af det uppväxande släktet och icke endast bland ungdomen utan äfven bland den äldre befolkningen. Jag vågar påstå, att många af de landbrukare, som för ett tjugotal år sedan stodo nära ruinens brant och voro färdiga att gå ifrån sitt hem och från den ruinva, på hvilken de arbetat i många år, ha till stor del folkhögskolans arbete att tacka för, att de kommit upp till en mycket god ekonomi. Den allmänna välmågan kan sägas ha blomstrat upp alldeles ovanligt och detta till stor del genom folkhögskolans gagnande verksamhet, och jag tror, att det äfven förhåller sig på samma sätt i andra delar af vårt land, där folkhögskolor ha utplanterats.

Hvad nu den så mycket omtalade inspektionen beträffar, så tror jag för min del, att, om hvarje folkhögskola i vårt land ledes och skötes så bra, som Älfsborgs läns folkhögskola därhemma hitintills ledes och skötts, en inspektion är absolut öfverflödig, ty man kan ha fullt förtroende till skolans verksamhet utan en dylik inspektion, men det är ju möjligt, att det kan finnas folkhögskolor, öfver hvilka man gärna vill ha litet närmare kontroll, och att det därför skulle vara af behovet påkalladt att få denna inspektion.

Ja, jag har endast med dessa ord velat angifva min ståndpunkt i frågan och ber, herr vice talman, att härmed få yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ärendet.

Herr Jersperson: Herr talman, mina herrar! Här ha anförts nästan alla skäl, som kunna anföras för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag kommer äfven att yrka bifall till detsamma. Jag kan likvisst inte instämma med den siste talaren, då han yttrade, att, om alla folkhögskolor vore så väl skötta som den af honom angifna, en inspektion öfver folkhögskolorna enligt hans mening skulle vara obehöflig. Jag tror icke, att det finnes någon institution, som är så väl anordnad, att den icke har nytta af en inspektion, och särskildt i detta fall skulle inspektionen bli en enande kraft för skolorna i vårt land, så att de komme att utveckla sig åt ett håll allesammans, åt det bästa håll som är möjligt.

Af en talare har framhållits, att man borde nöja sig med det stipendieanslag, som är föreslaget af utskottet, och han yttrade då, att det väl icke kan vara rimligt, att de allra minst bemedlade, som icke kunna tänka på att under några förhållanden få bevista en folkhögskola, att de skola beskattas, för att andra skola få litet större stipendium. Jag tror icke, att denna sats är riktig. Då vi här arbeta för att få ett större stipendium, så sker det ju, för att äfven de minst bemedlade skola få besöka folkhögskolorna, och jag tror, att hvar och en yngling med litet god vilja kan, om Kungl. Maj:ts förslag går igenom, för den ekonomiska sakens skull komma att bevista en folkhögskola,

om han därtill har lust. Och jag tror äfven, att den beskattning, som *Ang. under-* kan falla på dem, hvilka icke anse sig ha råd att bevista en folkhög- *stöden till* skola, blir så försvinnande liten, att vi icke ens kunna nämna den i *folkhögskolor* detta fall. *m. m.*

Som sagdt, jag skall icke framdraga flera skäl. Jag har endast velat tillkännagifva, att jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Jag begärde ordet i anledning af herr Carl Perssons yttrande, ty han har tydligen missuppfattat mig i två punkter. Han gjorde gällande, att jag i mitt första anförande skulle hafva sagt, att den, som talat för Kungl. Maj:ts förslag, också bör rösta för detsamma. Nej, det sade jag alldeles icke, utan jag sade, att de flesta talare, som yttrat sig i frågan, hafva uttalat, att de helst skulle hafva sett, att Kungl. Maj:ts förslag bifölles. Då yttrade jag: jag vet då ingen annan råd, än att vi måste tala för Kungl. Maj:ts förslag och rösta för detsamma. Det är skillnad mot att säga, att man borde rösta som man talar. Jag misstänker ingen i kammaren att handla på det sättet, att man skulle tala på ett sätt och rösta på ett annat.

Vidare trodde han, att jag skulle hafva sagt något förklenande om Första kammaren. Hvad jag sade om Första kammaren, hörde herrarna som voro inne. Jag sade, att jag hoppades, att folkupplysningens vänner hade så många målsmän äfven i Första kammaren, att jag hade godt hopp om att frågan skulle bringas till en lycklig lösning. Kan herr Carl Persson tycka, att det är något förklenande mot Första kammaren att säga, att den har många målsmän för folkupplysningen? Det kan jag icke anse. Tvärtom är det ju att tala väl om Första kammaren; och jag hoppas äfven, att det skall gå väl med denna fråga äfven i den kammaren.

Hvad nu beträffar den saken, om frågan skall bli föremål för gemensam votering eller icke, är jag tacksam mot herr Nilson i Örebro, som så tydligt klaggjort frågan, så att ingen af kammarens ledamöter bör hysa något som helst tvifvel om huruvida det kan bli gemensam votering om 4:e punkten, som vi nu behandla.

En annan sak blir sedan frågan om inspektören. Jag vill för min del säga, att denne inspektör nog skall få en mycket viktig uppgift att fyila. Men jag måste säga, att det ändå är en mycket viktigare uppgift att handla så, att vi kunna få så många som möjligt af landets söner och döttrar in i dessa skolor, på det att de må kunna tillägna sig den bildning, som är absolut nödvändig för dem, då de skola gå ut i lifvet för att kämpa tillvarons hårda kamp. Hvad beträffar denne inspektör, så tror jag, att vi få en sådan också, om vi bevilja det högre anslaget till stipendier, så att dessa skolor få möjlighet att utveckla sig på ett fördelaktigt sätt. Jag skall taga mig friheten att i herrarnas minne återkalla några behjärtansvärda ord, som yttrades år 1904 i Första kammaren af den utaf oss alla mycket vördade dåvarande ecklesiastikministern Carl von Friesen. Det gällde då omorganisationen af allmänna läroverken, och när omorganisationen och lönerreglering voro genomförda, gällde det att få till stånd läroverksöfverstyrelsen. Han sade då: »Jag har nu fått fartyg, låt mig också få besättning»,

Ang. understöden till folkhögskolor m. m. och Första kammaren kunde icke stå emot. Han fick sin läroverks-öfverstyrelse. Jag tror, att vi böra bevilja det högre anslag, som är ifrågasatt af Kungl. Maj:t, och således få dessa skolor att utveckla sig, och om vi också icke i år skulle få inspektören, som närmast är att förlikna med öfverstyrelsen i det exempel, jag anförde, tror jag icke, att Första kammaren kan motsätta sig, att vi få en sådan inspektör, och jag vill till och med uttala den förhoppningen, att vi få inspektören redan nu.

Jag har således ingen anledning till att yrka annat än bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rydén: Det är riktigt roligt att höra debatten här i kammaren, som uppbares af varm sympati för folkhögskolan och folkbildningsarbetet bland vårt folks bredare lager. Det är sällan man får höra något sådant i riksdagen, och jag hoppas att samma välvilliga stämning kommer att visa sig mot folkbildningsarbetet, då vi komma in på punkter, som icke så direkt sammanhånga med den fråga, vi nu här diskutera. Jag för min del vill upprepa min förklaring att om, under det jag eller någon annan här i afton talar, den situationen skulle inträda, att de farhågor vi hyst för att viktiga delar af statsutskottets förslag skulle komma att vedervägas ej skulle besannas, ingen skulle vara mera benägen än jag att lifligt uttala min välsignelse öfver Kungl. Maj:ts förslag, ifall detta skulle vinna kammarens bifall.

Jag vill emellertid klargöra saken utöfver hvad min ärade kamrat i utskottet herr Nilson i Örebro gjorde, så att icke något missförstånd uppstår rörande de motiv, som föranlett statsutskottsledamöternas från denna kammare hållning. Det är särskildt två punkter i detta utskottsutlåtande, som äro åtminstone för mig personligen dyrbara, så att jag måste sätta dem framför den punkt, vi här nu diskutera, och om hvilka båda punkter man kan draga i tvifvelsmål, huruvida med hänsyn till den sinnesförfattning, som i Första kammaren gjort sig gällande uti nyligen inträffade fall, huruvida, säger jag, man möjligen icke med hänsyn därtill kan riskera det värsta, om det här blir olika beslut.

Den ena af dessa punkter är frågan om inspektören. Jag vill för min del säga, att jag har den bestämda uppfattningen, att inspektören betyder ofantligt mycket för folkhögskolorna. En ärad talare på västgötabanken talade om att de hade en så förträfflig skola i hans hemtrakt, och jag tror, att vi skåningar hafva en viss rätt att säga, att våra folkhögskolor äro synnerligen förtjänstfullt ledda, men vi kunna icke fördölja, att det nog finnes folkhögskolor, som skulle ha ett betydande stöd uti en inspektör. Det skulle kunna för dem betyda en upprykning, ifall en skicklig man komme att bekläda denna viktiga post. Jag vill emellertid icke heller undertrycka en annan uppfattning, som jag fått under öfverläggningarna i samband med denna fråga, och det är den, att en folkhögskoleinspektör skulle behövas äfven för att, om jag så får säga, i viss mån tillvarataga statens intressen i fråga om kontroll öfver skolorna och tillvarataga lärarnas intressen. Det är icke så länge sedan det inträffade vid en svensk folkhögskola, att en lärare blef afskedad utan vidare, därför att

han tillhörde en liberal valmansförening. Det är uppenbarligen mycket sorgligt att tänka sig, att det skulle finnas en sådan partipolitisk fanatism i en styrelse för en ren folkbildningsanstalt. Inspektören skulle väl här kunna ha en uppgift att fylla, då det ifrågasatts, att han skulle tillfrågas och afgifva sitt utlåtande innan afskedande eller tillsättande af lärare skulle kunna äga rum. Jag ber att få betona, att dessa synpunkter äro vägande, när det gäller att så väsentligt som med ända till 60 % öka det anslag, som förut utgått till folkhögskolorna.

Ang understöden till folkhögskolor n. m.
(Forts.)

Den andra punkten — och kammaren skall icke missuppfatta mig, om jag ömmar för denna punkt — är den, som innehåller villkoret för att en folkhögskola för första gången skall få anslag, hvilket står öfverst på sidan 61 i utlåtandet, nämligen att innan anslag första gången beviljas åt folkhögskola, dennas behöflighet skall vara vitsordad af vederbörande landsting, *eller ock att Kungl. Maj:t, efter hörande af folkhögskoleinspektören, funnit skolan vara till allmänt gagn.*

Denna punkt är viktig, mina herrar, icke minst med tanke på de folklager, som mina meningsfränder här i kammaren representera, nämligen industriarbetarklassen. Det är icke tvifvel om att det behöfves folkhögskolor för att tillgodose industriarbetarna, likaväl som de nuvarande folkhögskolorna i stor utsträckning försökt anpassa sig efter bondeklassens behof. Då jag för min del är öfvertygad, att det kan finnas sådana landsting, sedan nu partipolitiken kommit in äfven i landstingen, att dessa möjligen skulle kunna hindra uppkomsten af sådana skolor, håller jag på detta villkor.

Emellertid erfar jag just nu, att Första kammaren har bifallit Kungl. Maj:ts förslag, och under sådana förhållanden är det mig en glädje att kunna frånträda mitt tidigare yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr vice talman, mina herrar! Det är verkligen glädjande att konstatera, att vi i denna kammare hafva kunnat hålla ut och icke följt det råd, som statsutskottets ledamöter gäfvoss från början. Det hade varit skam, om Andra kammaren antagit utskottets förslag och låtit Första kammaren taga Kungl. Maj:ts förslag, såsom denna nu gjort. Jag måste erkänna, att då jag i dag öppnade debatten, det var ganska svårt för mig och mycket djärfatt såsom nyvald ledamot och första gången, jag hade ordet i kammaren, yrka afslag på enhälligt statsutskotts förslag. Men jag måste göra det, jag vågade det, och jag hoppas också, att det skall lyckas, att Kungl. Maj:ts förslag blir bifallet.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 16.

Ang. tekniska
högskolans
stat m. m.

Punkten 49, angående tekniska högskolans stat för år 1913 m. m.

Efter föredragning af *mom a)*, innefattande förslag till stat för tekniska högskolan för år 1913, yttrade

Herr Tengdahl: Främst under denna punkt förekomma anslagen till tekniska högskolan. Jag för min ringa del vägar hysa den uppfattningen, att man icke bör visa den ringaste generositet mot denna inrättning, så länge den vägrar att förändra sina villkor för inträde därstädes. Denna uppfattning har jag haft förut, och jag har den fortfarande, och det är ur denna synpunkt, som jag begärt ordet för ett litet yttrande, äfven om detta skenbart skulle gå på sidan om den föreliggande punkten.

Redan år 1910 och äfven 1911 har jag sagt några ord här i kam-maren om tekniska högskolan ur synpunkten af elevurvalet. Jag häf-dade då den ståndpunkten, att pengarna för detta liksom för andra läroverk vore illa använda, om man icke såge till, att man finge det bästa möjliga elevmaterial. Då hade jag emellertid ännu icke fullt reda på, att förhållandena voro så upprörande, som de verkligen äro, så att man fullkomligt samvetslöst vrakar de i sig själft bästa sökandena till förmån för mindre meriterade.

Förhållandet är, att de inträdessökandes betyg poängberäknas endast med hänsyn till fyra ämnen, nämligen matematik, fysik, kemi och teckning, samt praktiken. Nu är det ju så, att studenterna ha betyg i diverse ämnen, som ej ha något intresse för ingenjörsutbildningen. Dessa betyg räknas icke — och det är riktigt. Men det är också något annat, som ej räknas. Det är elevernas från de tekniska elementarskolorna betyg i rent tekniska ämnen. Situationen är alltså sådan, att personer med tre års teknisk utbildning vid sökande till högre tekniskt läroverk få sina förskottskunskaper i tekniska ämnen likställda med studenternas kunskaper i, lat oss säga, kyrkohistoria, filosofi, grekiska etc. Jag finner detta sakförhållande helt enkelt upprörande, och det kan icke betecknas annorlunda än som ren förföljelse mot icke-studenter.

Om sålunda en från, låt oss säga, tekniska elementarskolan i Örebro utexaminerad elev söker inträde vid tekniska högskolan, får han sina betyg i exempelvis allmän mekanik, maskinlära, maskinritning, mekanisk teknologi, byggnadslära, byggnadsritning, beskrifvande geometri, krokiritning, praktisk geometri, fältmätning, nivellerung, verkstadsarbete, i hvilka rent tekniska ämnen han har förskottskunskaper framför studenttynglingarna — han får, säger jag, dessa sina betyg likställda med studenttynglingarnas i exempelvis filosofi, grekiska och andra för ingenjörsbildningen fullkomligt likgiltiga ämnen.

Jag har just i dag haft ett samtal med rektorn vid tekniska högskolan Magnell om denna sak. Han yttrade därvid ordagrant följande: »vi erkänna, att eleverna från de tekniska elementarskolorna äro våra bästa elever; vi erkänna, att deras tekniska kunskaper äro dem till lättnad vid deras studier, men vi kunna icke för reglementet poängberäkna dessa kunskaper vid inträdespröfningen».

Jag frågar nu, och vädjar i det hänseendet icke blott till kam-

marens pedagogiskt bildade ledamöter, utan äfven till alla dem, som eljest utmärka sig för det beprisade sunda bondförståndet, jag frågar er alla, om det icke är upprörande, att de lärda män, som sitta i tekniska högskolans lärarekollegium, se här antydda missförhållande årtionde efter årtionde utan att söka få till stand en ändring? Jag frågar — såsom jag i dag fragade rektorn vid tekniska högskolan — om eleverna från de tekniska elementarskolorna äro betjänade med, att deras studier vid tekniska högskolan eventuellt underlättas på grund af deras förstudier, när de nämligen konsekvent utestängas därifrån? Jag frågar vidare, om ett reglemente är till för att vara ett biträde åt det sunda förnuftet, eller om det skall få bli en afgud, åt hvilken man kallblodigt offerar hänsynen till medmänniskors lycka och utveckling-möjligheter?

Jag tillåter mig hoppas, att herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet vill taga här påpekade missförhållande under synnerligen grundligt öfvervägande vid det måhända snart förestående utfärdandet af nya bestämmelser om inträdesfordringar vid tekniska högskolan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. b).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att i sammanhang med fastställande af den under mom. a) omnämnda stat för tekniska högskolan för år 1913 öka samma stat från 281,400 kronor till 306,150 kronor eller med 24,750 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte öka högskolans stat från 281,400 kronor till 301,350 kronor, eller med 19,950 kronor.

I en vid punkten 49 fogad reservation hade herr *Starbäck* förklarat sig anse, att utskottet bort med tillstyrkande af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställa, att anslaget till samlingar och laborationer måtte bestämmas till 20,500 kronor samt att anslagets slutsumma sålunda måtte ökas från 281,400 kronor med ytterligare 3,000 kronor till 304,350 kronor.

Sedan utskottets hemställan upplästs, lämnades ordet på begäran till

Herr *Starbäck*, som anförde: Jag har här afgifvit en reservation, där det gäller en summa af 3,000 kronor. Förhållandet är att Riksdagen förra året beviljade närmare 5,000,000 kronor för byggnader till den nya tekniska högskolan för att möjliggöra dess omorganisation. Då förelåg också en plan för omorganisationen, hvilken Kungl. Maj:t ansåg lämpligt, att Riksdagen kände till för att kunna bevilja det stora anslag, som då äskades. Nu har i visst fall Kungl. Maj:t föreslagit någon afvikelse från denna omorganisationsplan, sådan som den förelåg förra riksdagen. Bland annat föreslår Kungl. Maj:t en ökning af 2,000 kronor för kemiska laborationer och 2,000 kronor för samlingar a det fysiska laboratoriet. Utskottet har tillstyrkt en ökning af

Ang. tekniska
högskolans
stat m. m.
(Forts.)

1,000 kronor. Nu vill jag här icke ge mig in på någon debatt angående riktigheten af den princip, som utskottet häfdat, att, då ett omorganisationsförslag blifvit framlagdt, man skall följa detsamma. Men det är emellertid utan tvifvel så, att undervisningen vid tekniska högskolan kommer att lida afsevärdt men af att dessa 3,000 kronor afprutas, hvarför jag helt enkelt ber att få yrka bifall till min vid denna punkt fogade reservation.

Vidare yttrade

Herr Rydén: Jag vädjar till kammaren, om det kan vara riktigt att göra en ändring i den plan, som fastställdes efter så många vedermödor i fjol. De, som förut varit med i Riksdagen, veta, hur orinligt segsliten frågan om tekniska högskolans organisation varit. Vi ha haft förslag framme, som måst tillbakavisas. I fjol tillsattes af Riksdagen ett särskildt utskott, som ingående behandlade denna sak. På grundval af ett kommittébetänkande, professorernas egna framställningar och Kungl. Maj:ts proposition i ämnet uppgjorde detta utskott efter långa öfverläggningar en hel plan för tekniska högskolans organisation och omorganisation. I den planen ingick äfven en öfvergångsplan, hvilken skulle tillämpas vid öfvergången från den nuvarande till den större, vidsträcktare organisation, som vi skulle få framdeles. Då kan jag för min del icke finna annat än att det är bra märkvärdigt, att man knappast hunnit få detta stora vidtomfattande förslag i hamn, förrän man begär, att den fastställda öfvergångsplanen skall bli ändrad och rubbad, och alldeles särskildt förvånar det mig, att ett sådant förslag kommer från herr Starbäck, som själf var med i det särskilda utskottet och satt som vice ordförande i detsamma.

Det är klart, att nog kunna lärarna vid tekniska högskolan komma och säga, att det vore önskvärdt att få alltihop på en gång, men det går inte att göra så, utan ha vi efter många vedermödor kommit till ett beslut, är det icke skäl att upprifva detta på grund af att lärarna säga, att det vore bra att ha det på det andra sättet. Jag har den känslan, att man, om man här gör en rubbning i planen, icke kan veta, hvad detta kommer att få för verkningar utöfver andra områden af denna stora omfattande organisation. Och vid sådant förhållande, och då jag är öfvertygad om, att det kan vara tillräckligt med den höjning, som här af utskottet är föreslagen i öfverensstämmelse med öfvergångsplanen, då det ju ansågs tillräckligt i fjol, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Som synes af detta utlåtande hör jag till utskottsmajoriteten. Hvad jag nu ville säga är, att jag egentligen försummat tillfället att reservera mig uti denna punkt, och att jag hade tänkt yrka bifall till denna reservation, enär jag dels anser, att det, som herr Starbäck här har anfört, var rätt, och jag dels utaf statsverkspropositionen har funnit, att denna omorganisation nu från och med höstterminen 1912 träder i kraft, hvarigenom laborationsöfningarna komma att betydligt ökas, till följd hvaraf det af Kungl. Maj:t äskade högre anslaget verkligen skulle behövas. På denna grund

har jag tänkt och tänker fortfarande, hvilket jag härmed gör, yrka bifall till reservationen. *Ang. tekniska högskolans stat m. m.*

(Forts.)

Herr Starbäck: Herr vice talman, mina herrar! Jag har tyvärr råkat ut för ett litet missöde här, och i det missödet har jag dragit med mig min vän herr Hellberg. Förhållandet är nämligen det, att staten redan är antagen. Det är en försummelse sålunda redan vid reservationens affattande från min sida. Då staten nu är antagen, går det icke att framställa proposition på mitt yrkande. Jag hade icke tänkt annat än att i stillhet resignera inför det yrkande, statsutskottets majoritet kommit med och som i detta fall antagligen skulle blifva bifallet, men nu får jag göra det med litet större offentlighet. Jag skall sålunda be att få återtaga mitt yrkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. c) och d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 50*, angående en inom Första kammaren af herr *Berglund* väckt motion om ändring i löneregleringen för tekniska högskolans vaktmästare, laboratorietjänare och maskinist, begärdes ordet af

Herr Persson i Stallerhult, som anförde: Sedan utskottet behandlat denna fråga och fattat sitt beslut, har motionären öfverlämnat åtskilliga handlingar, som utskottet förut icke hade tillgång till, och det kan vara möjligt, att de innebålla någonting som kan inverka på beslutet, hvarför jag, herr talman, skall be att få yrka återremiss i denna punkt.

Jag tror mig veta, att ett sådant yrkande kommer att framställas eller är kanske redan framställt äfven i Första kammaren.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att återremittera punkten till utskottet för ny behandling.

Punkterna 51 och 52.

Lades till handlingarna

Punkten 53.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55—64.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Sedan *punkten 65* upplästs, yttrade angående föredragningsättet

Herr Starbäck: Herr vice talman! Jag tillåter mig föreslå angående föredragningsättet, att, när vi nu kommit in på de på extra stat uppförda anslagen, punkterna måtte föredragas endast med angifvande af siffran för hvarje punkt utom i händelse att någon särskildt anholder, att punktens kläm uppläses.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll herr Starbäcks förslag.

Utskottets under punkten 65 gjorda hemställan blef härefter af kammaren bifallen.

Punkterna 66—74.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—93.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—124.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 125, angående arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken.

Ang.
arfvoden åt
extra och
vikarierande
lärare vid de
allmänna
läroverken.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 104,500 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte till arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 108,500 kronor.

Efter föredragning af punkten yttrade

Herr Rydén: Med anledning af det beslut, som kammaren förut i dag fattat vid en punkt beträffande lärarna vid de allmänna läro-^{Ang. arfvoden åt extra vikarierande lärare vid de allmänna läroverken} verken, måste här på denna punkt ske en förhöjning utaf denna summa, som bereder tillfälle till aflöning för det antal extra lärare, som svarar emot det antal ordinarie lärarbefattningar, som vi då icke beviljade anslag till.

I anledning häraf vill jag föreslå, att siffran 108,500 höjes till 138,500. Här skulle ha varit en reservation i denna punkt, men af förbiseende har den icke kommit med. Jag föreslår alltså, att siffran blir 138,500 i stället för 108,500.

Herr Widén: Som det synes råda litet tvifvel om, hur med denna punkt skall förfaras, föreställer jag mig, att det vore det allra bästa för kammaren att återremittera den till utskottet. Då kommer utskottet att uppmana kammaren att fatta beslut; och när det inträffar, lära vederbörande vara färdiga att efter verkställt begrundande föreslå det beslut, som kammaren på grund af det utaf herr Rydén berörda förhållande bör fatta. Jag får sålunda yrka återremiss.

Herr Rydén: Saken är enligt min uppfattning alldeles klar. Den ligger nämligen så, att vi ha afslagit Kungl. Maj:ts förslag om att uppföra 50,000 kronor på ordinarie stat, men vi kunna icke lämna Kungl. Maj:t utan medel att aflöna de extra lärare vi behöfva, och följaktligen öfverföra vi erforderligt belopp på extra stat. Vi ha under alla tider, så länge jag varit med i utskottet åtminstone, behandlat dessa punkter på detta sätt. En återremiss för ju icke till något annat än till en uppmaning till kammaren, att, då Första kammaren redan fattat beslut, Andra kammaren äfvenledes skall göra det. Jag vill emellertid icke motsätta mig yrkandet på återremiss.

Vidare anfördes ej. Kammaren återförvisade punkten till utskottet för ny behandling.

Punkterna 126—135.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 136.

Lades till handlingarna.

Punkterna 137—152.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa punkter hemställt.

Efter föredragning af *punkten 153*, angående resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, anförde

Ang. resestipendier åt vissa lärare och lärarinnor.

Ang rese-
stipendier
åt vissa
lärare och
lärarinor.
(Ports.)

Herr Helger: Herr talman! När jag begärt ordet vid denna punkt, så har det icke skett för att göra annat yrkande än det, som statsutskottet kommit till, utan jag har gjort det för att få tillfälle att rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att herr statsrådet behagade om möjligt taga i öfvervägande, huruvida icke landsbygdens lärare och deras bildningsbehof kunde vid fördelningen af dessa stipendier i något högre grad än hittills tillgodoses. Under de år, som dessa stipendier ha utdelats, har jag, hvarje gång förteckningen öfver de lärare, som fått dessa stipendier, offentliggjorts, med intresse tagit del af denna förteckning. Därvid har jag icke kunnat undgå att lägga märke till, hurusom det största antalet stipendier och äfvenså de största beloppen ha tillfallit lärare i städerna. Ja, ett år inträffade till och med, att icke ett enda stipendium tillföll någon landsbygdslärare, utan alla stipendierna gingo till lärare i städerna. Det kan naturligtvis icke falla mig in, att Kungl. Maj:t skulle ha öfvat någon mannamän härvidlag, utan anledningen har naturligtvis varit den, att städernas lärare såsom mera meriterade därvid kommit i åtanke framför landsbygdens. Som hvar och en vet, så är det de mest meriterade lärarna, som söka till och bli antagna i städerna, och där ha de ytterligare bättre tillfälle att skaffa sig meriter för sitt kall och således äfven för sökande af ifrågasvarande stipendier, under det landsbygdens lärare icke alls kunna täffa med dem i detta hänseende.

Jag har tagit reda på en förteckning öfver antalet stipendier under de 12 år, dessa stipendier utdelats, och därvid funnit, att 90 stipendier utdelats till lärare i städerna, under det endast 64 kommit landsbygdslärare till godo. Ser man på beloppen, så ställer sig saken ännu mera ogynnsam för landsbygdens lärare, i det dessa fått 17,700 kronor och städernas 29,880 kronor ungefär eller bortat det dubbla beloppet. Nu kan det ju vara möjligt, att antalet sökande från landsbygden icke varit så stort som från städerna. Jag har icke varit i tillfälle att skaffa mig några siffror i det afseendet, men i det yttrande till statsrådsprotokollet, som förekom förra året, då det var fråga om höjning i anslaget, nämndes, att antalet sökande under de 10 åren varit 551, men att det kunnat utdelas endast 130 stipendier eller till 23 % af antalet sökande. Således ha 421 sökande blifvit utan stipendier, och herr statsrådet förklarar, att det icke berott på, att de sökande lärarna varit inkompetenta till att komma i åtnjutande af stipendium. Jag antager då, att bland dessa sökande också varit så många landsbygdslärare, att det icke är af brist på sökande från landsbygden, som stipendierna behöfva gå till största delen till städerna.

Nu skall man kanske säga, att den principen är fullkomligt rättvis, att de, som ha de bästa meriterna, komma i åtnjutande af stipendier, oberoende af om de äro från stad eller land. Den principen har man emellertid frångått i så måtto, att stipendierna äro fördelade på de olika stiftet, så att man i allmänhet tar en stipendiat från hvarje stift, där det är möjligt, och det synes mig, att man äfven kunde fördela stipendierna något så när rättvist mellan land och stad.

Jag behöfver här icke tala om, då vi alla känna till det, hurusom landsbygdens lärare ur synpunkten af behofvet af dessa stipendier

kanske framför städernas borde komma i åtanke. Atminstone synes mig, att förhållandet borde vara omvänt hvad nyssnämnda siffror angåfvö, så att ett något större antal stipendier borde tillkomma landsbygdens lärare, alldenstund deras antal är ungefär 4 à 5 gånger så stort som antalet lärare i städerna. Dessa senare ha ju tillfälle att skaffa sig meriter på många sätt. Somliga städer, särskildt Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och säkerligen äfven andra, lämna stipendier till lärare, som företaga studieresor. Stockholm har anslagit för ändamålet 2,000 kronor, Göteborg och Malmö 1,000 kronor hvardera och Norrköping 500 kronor. På landsbygden torde det däremot vara ytterst sällsynt, att skoldistriktet ha råd — och kanske de stundom icke heller vilja — anslå medel till dylika stipendier. Landbygdens lärare ha dessutom i hemorten ytterst få tillfällen till fortbildning.

Ang. rese-
stipendier
åt vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts)

Med anledning af det nu anförda vill jag naturligtvis icke göra något yrkande utan endast denna vördsamma hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, om icke möjligen något kunde göras i detta afseende. Nu är det möjligt, att för dessa stipendier äro stipulerade sådana bestämmelser, att det icke kan ske någon förändring för närvarande. I så fall skulle jag vilja hemställa, att herr statsrådet ville till nästa års Riksdag inkomma med förslag till ändrade bestämmelser i det syfte, som af mig nu i korthet angifvits. Herr talman, jag har icke något yrkande.

Häruti instämde herr *Sandin*.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 154 och 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156—180.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

Punkten 181.

Lades till handlingarna.

Punkterna 182—184.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkterna 185 och 186.

Lades till handlingarna.

Punkterna 187—201.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. Punkten 202, angående beredande af religionsvård åt svenska religionsvård åt svenska sjömän m. fl. i utländska hamnar.

I öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts framställning i ämnet hemställde utskottet, att Riksdagen måtte för beredande af religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar samt åt andra där-tädes sig uppehållande landsmän på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 34,000 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation af herrar friherre *J. G. Beck-Friis, A. C. Lindblad, C. G. Ekman, Thorsson, Persson* i Stallerhult, *Rydén, Sjö* och *Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 29,000 kronor.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Rydén, som yttrade: Vi denna punkt ha flera af denna kammares och tre af Första kammarens ledamöter antecknat en mot utskottets majoritet afvikande mening. Vid votering i statsutskottet voro vi 13 mot 11. Den meningskiljaktighet, som finnes mellan oss och utskottets majoritet, är den, att vi anse det öfverflödigt att bevilja anslag till en svensk sjömanspräst i Kristiania. Däremot ha vi varit med om att bevilja anslag till en svensk sjömanspräst i Rötterdam. Motiverna för, att vi gå med på det ena och icke på det andra, torde vara tämligen nära liggande. Vi ha ansett, att för Kristianias del faller en hel del och de flesta af de motiv, som anföras för ökning af detta anslag, nämligen att sjömännen på grund af olikhet i språk, religion och sådant skulle vara i behof af särskild vård af svensk sjömanspräst. Jag vill icke fördölja en annan anledning, som gjort, att jag för min del röstat för afslag på Kungl. Maj:ts framställning om svensk sjömanspräst i Kristiania. Det är, att jag anser, att det kommer att gå där, som det gått i Köpenhamn, att när man fått anslag till präst, så kommer man snart och begär anslag till kyrkobygge, hvilket är ganska betungande både för landsmännen därute och för statsverket. Under sådana förhållanden tror jag, att vi böra fara litet varligare fram på detta område och följaktligen bevilja det, som enligt min uppfattning är bäst motiveradt, men däremot icke bevilja det, som icke är oundgängligen nödvändigt.

Nu har man sagt, att denne präst i Kristiania skulle vara så särskildt af behofvet påkallad. Jag kan då icke underlåta att påvisa redan nu, att denne prästman i Kristiania endast varit anställd där sedan den 1 september 1911. Och jag kan för min del icke underlåta att finna, att om en af svenska kyrkans missionsstyrelse utsänd präst stationeras i utländsk stad, och det utan att man frågar hvarken regering eller riksdag om det, så synes det mig vara litet för hastigt marscheradt att omedelbart efter, sedan de skickat ut honom, begära statsanslag för att aflöna honom. Därmed har Riksdagen ansetts skyldig att aflöna sådana präster; och dock är det hvarken Kungl. Maj:t eller Riksdagen, som har den verkliga initiativrätten i fråga om bestäm-

mandet af platsen för svensk sjömansprästs verksamhet eller när en sådan verksamhet skall börjas därute. Det ligger alldeles utanför Riksdagens och Kungl. Maj:ts räckvidd.

Vi denna sena timme vill jag icke mera tala om denna sak, utan tillåter mig till slut endast att ytta afslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten af herr Beck-Friis m. fl. afgifna reservationen.

Ang.
religiösvård
åt svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.

(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Hellberg: Såsom den föregående ärade talaren nämnde, verkar sedan i höstas förledet år en svensk prästman i Kristiania. Han utför där kyrkligt arbete bland svenska sjömän och äfven bland andra landsmän. Det har uppgifvits inom utskottet, att antalet af dels besökande sjömän, dels svenskar i Kristiania och svenskar på landsbygden däromkring uppgår till c:a 30.000. Denne präst aflönas dels genom enskilda bidrag från Sverige och dels af landsmän i Kristiania, och det är på detta sätt, som arbetet kunnat upprätthållas hittills. Men äfven om landsmännen bidraga mera än de gjort förut till detta kyrkliga arbete, måste man bereda sig på en utgiftsökning af omkring 9.000 kronor, såsom departementschefen frambäller. Däraf skulle prästen komma att få 4.500 kronor såsom i andra utländska städer, där vi ha svenska präster anställda.

Den ifrågavarande kyrkliga verksamheten afser att bevara sambandet mellan hemlandet och dess barn. Därför är det ju så här, som på andra ställen, där sjömanspräster äro förordnade, att gudstjänster anordnas och att det hålles föredrag, bedrifves nykterhetsarbete och arrangeras festliga samkväm för sjömän. Det finnes läsrum med tidningar och skrifter. Det finnes bibliotek, och man skickar ut med sjömännen på fartygen s. k. bokpåsar innehållande svenska böcker.

Sekreteraren hos svenska missionsföreningens styrelse, som själf varit sjömanspräst, har till ecklesiastikdepartementet gjort ett uttalande i denna fråga och därvid redogjort för sjömansmissionens betydelse och sjömansvården i allmänhet. Däraf framgår, att under år 1910 anordnats gudstjänster och andaktsstunder, vid hvilka de besökande uppgått till 23,800 personer; det har hållits 80 föredrag och anordnats 72 sjömansfester med 3,418 deltagare. Läsrummet har besökts af öfver 2,600 personer, det har skrifvits 9.000 bref och hemsändts till anhöriga öfver 18,000 kronor. Det har slutligen varit 230 sjuka, och hos dem ha aflagts 1,600 besök.

Jag anser därför, att dessa penningar, som användas för sjömansmissionen, äro väl använda. Sjömansprästerna äro ett slags rådgifvare. Man kan måhända invända, att det finnes konsulter. Ja, dessa sjömanspräster äro så att säga ett slags underkonsulter. De äro nämligen hjälpare i alla möjliga afseenden, de bistå sjömännen, när det är fråga om att de skola resa hem o. s. v. Hvad beträffar de stora städerna, såsom London, medgifves det ju, att det icke är tillräckligt med en präst. Men det är ju ett annat förhållande i sådana här mindre städer såsom Kristiania, där kan sjömansprästen utföra ett verkligt stort och gagneligt arbete. När vi nu ha en präst i Kristiania, skola vi då låta

*Ang. religionsvård
ät svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.*

honom fara? Nej, det anser icke jag, utan håller jag före, att den ifrågakvarande verksamhetsgrenen är och kommer att blifva af stor betydelse, stor såväl ur religiös som ur nationell synpunkt, och därför kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Lundström i Göteborg: Jag kan icke underlåta att med ett par ord bemöta den af de ärade reservanterna, som här uppträdt.

Vi stå på fullkomligt samma ståndpunkt såtillvida, att vi anse, att det behöfs sjömanspräster eller präster för utlandssvenskarna, och det är endast orten, som det här är fråga om. Jag ber då få påpeka, att Kristiania har den största svenska utlandskoloni, som finnes. Utom de kanske 20 eller 30 tusen svenska undersåtarna finnes där en mängd nationalslösa f. d. svenska undersåtar, som genom den olyckliga § 7 i lagen om förvärfvande och förlust af medborgare-rätt af den 1 oktober 1894 blifvit internationella lösdrivvare. Icke minst bland dessa har under de 5 eller 6 månader, som en svensk präst funnits i Kristiania, ett mycket godt arbete uträttats, och jag är öfvertygad om, att ifall den ärade reservanten visste, i huru mångt sin nationalitet beröfvadt, internationellt rättslöst, fattigt, svenskt hem i Kristiania hade genom denne präst bringats social hjälp och tröst, skulle säkerligen den store arbetarvännen betänka sig två gånger, innan han yrkade afslag på den förevarande framställningen.

Det skulle kunna anföras ytterligare många andra synpunkter, hvarför det för denna svenska utlandskoloni är af den mest trängande nödvändighet, att ett ordnadtt svenskt socialt arbete kommer till stånd.

Till slut vill jag endast säga, att äfven om det en gång i framtiden behöfver byggas en svensk kyrka i Kristiania, är för svenska staten risken af dessa kyrkobyggnader utomlands, sådana de hittills bedrivits, icke synnerligen stor, ty svenska staten består i regel endast en tredjedel eller något mera af det belopp, som går åt till dessa kyrkobyggnader, men blir ägare till hela fastigheten, hvilken vanligen för hvarje är stiger i värde. Det är sålunda verkligt goda kapital-placeringar, som svenska staten gör i utlandet genom dessa kyrkobyggnader, åtminstone har det visat sig så hittills.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Rydén: Det mesta af hvad herr Hellberg sade, hörde icke hit, utau det gällde sjömansmissioneringen i allmänhet, till hvilken utskottet i sin helhet varit med om att tillstyrka anslag. Följaktligen behöfver jag icke slösa några ord på bemötande af herr Hellbergs anförande.

Däremot sade herr Lundström någonting, som möjligen anses vä-gande, då han nämligen erinrade om den stora svenska koloni, som finnes i Kristiania. Nu kan jag emellertid icke känna mig öfvertygad om att prästen har särskildt mycket att göra såsom präst i denna koloni, därför att om man tänker på de religiösa förhållandena, så är det ju precis samma religion i Norge och Sverige. De, som ha religiösa behof, kunna därför besöka de kyrkor, bönehus och missionshus,

som de ha intresse af, och där följa prästens framställning utan något hinder.

Jag tror för min del heller icke, att hvad som här är särskildt framhållet i den kungl. propositionen om sådana ömmande fall, att svenska sjömän kunna ligga sjuka i ett land, hvars språk de ej förstå, har någon tillämpning med afseende på Kristiania. Språket där är ungefär detsamma som i Sverige. De svenska sjömännen kunna göra sig förstådda i Kristiania mycket väl. Afståndet till hemlandet är icke så stort, att en präst behöfs där för att bedrifva någon särskild propaganda bland sjömännen för att de skola komma så att säga i kontakt med hemlandet. Vägen är icke större, afståndet icke större och tidningarna äro icke tryckta på annat språk, än att dessa sjömän kunna bibehålla kontakten med hemlandet på helt annat sätt än när det gäller andra utlandssvenskar.

Ang.
religiösvård
åt svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.
(Forts.)

Nu vill jag för min del säga, att då jag icke opponerat mig mot beviljande af anslag till andra liknande befattningar, beror det icke därpå, att jag är öfvertygad om att det nu förevarande sättet är det lämpligaste, på hvilket man kan anordna en rent social verksamhet bland utlandssvenskar. Herr ecklesiastikministern har varit inne litet grand på den linjen i sitt anförande till statsrådsprotokollet, där han särskildt tagit upp den sociala sidan af verksamheten, och jag föreställer mig, att det skulle finnas lämpligare och mera verksamma sätt för anordnande af denna verksamhet bland utlandssvenskar än det, som här är före. Men så länge icke något annat sätt är föreslaget, har jag icke velat motsätta mig beviljandet af dessa anslag till präster bland utlandssvenskarna, för så vidt de skäl föreligga, som allmänt framhållas, såsom att språket är olika och religionen olika o. s. v. I sådana fall har jag icke varit mot beviljande af anslag, då jag anser, att de rent sociala motiven böra tala så länge man icke har något lämpligare sätt, hvarpå man kan ordna denna angelägenhet.

Men jag kan icke finna det annat än egendomligt, då herr Lundström säger, att det är en god kapitalplacering att bygga svenska kyrkor i utländska städer. Jag vill se den dag, då herr Lundström i Riksdagen framlägger förslag om att svenska staten skall göra sin makt och myndighet i fråga om äganderätten till kyrkorna gällande och försälja dem för att förtjäna pengar genom jordvärdestegringen. Ja, det kan ju ha sitt teoretiska intresse men knappast någon praktisk betydelse att säga någonting i den riktningen. De af herrarna, som förut varit med i Riksdagen, veta, att det är ganska stora summor, som utgå till kyrkobyggnader utomlands. Vi ha beviljat medel till en kyrka i Paris och en i Köpenhamn, och det är min öfvertygelse, att ifall vi bevilja det ifrågasatta anslaget till präst i Kristiania, kommer om några år förslag om att bygga en kyrka där att föreläggas Riksdagen. Följaktligen böra vi se denna sak i hela dess vidd, och då jag icke är öfvertygad om att vi böra bevilja det nu ifrågasatta anslaget, har jag dristat mig yrka afslag på Kungl. Maj:ts framställning i denna del.

Då jag vet, att herr Lundström genom sin tidigare verksamhet tagit arbetet bland utlandssvenskarna på entreprenad, skulle jag vilja säga, att det vore godt, om samma varma intresse, som finnes för

*Ang. religionsvärd-
åt svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.* denna verksamhet bland emigrerade svenskar, också kunde förspörjas inom landet, när det gäller att tillgodose liknande sociala kraf. Jag vill icke på något sätt utkasta någon insinuation personligen mot herr Lundström, ty jag känner icke den ärade talarens läggning, men det har inträffat, att det parti, som gör sig bredt för sin kärlek till utlandssvenskarna, icke velat vara med om anslag till skolväsendet i Lappmarken, eller när det gällt att hjälpa upp skolväsendet bland landets egna barn. Då ha vi fatt slass förskräckligt för att få det så ordnadt som man sträfvat att få det bland utlandssvenskarna.

Jag vill icke ge denna fråga större dimensioner än den har, men vill ändå vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Göteborg.

Herr Nilson i Örebro: Då det gäller ett ändamål sådant som detta, så händer det, att man drager fram till jämförelse förhållandena här hemma i vissa aflägsna landsdelar och säger, att så länge det icke är bättre där, så är det icke rimligt, att man gör någonting för svenskarna utomlands. Jag kan icke finna, att den problemställningen är fullt riktig, utan skulle vilja säga, att man härvidlag bör göra det ena utan att underlåta det andra.

Beträffande behovet af en sjömanspräst i Kristiania, så må det äga sin riktighet, att det icke erbjuder någon som helst svårighet för en svensk sjöman att förstå norska språket. Likaså må det äga sin riktighet, att den religion, som är förhärskande i Kristiania, icke är främmande för en svensk. Men man må icke tro, att sjömanspastorns enda eller ens hufvudsakliga uppgift är att vara tolk åt svenska sjömän. En af hans förnämsta uppgifter är att söka taga sig an vara sjömän och jämväl våra andra landsmän, som finnas därute i det främmande landet, och i det fallet är det ju så, att dock Kristiania har en koloni af 30,000 svenskar. Mina herrar, huru skola dessa 30 000 svenskar uppfatta ställningen i sitt gamla fosterland, om de märka, att vi säga nej till deras enträgna begäran att erhålla en sjömanspräst därute. Det kan af dem icke uppiattas annat än såsom vi hyste mycket kyliga känslor gent emot dem, och sådana känslor, det är jag förvissad om, äro icke förhärskande bland vårt svenska folk, och då synes det mig, som om dylika känslor icke borde finna sig uttryck i svenska riksdagen.

En utaf en sjömanspastors förnämsta uppgifter är, såsom jag nyss sagt, att taga sig an sjömännen, så att de icke skola bli ett lätt byte för de många samvetslösa människor, som just ha till mål att narra af sjömännen deras med mycket hardt arbete förvärfvade slantar, och sådana människor finnas också i Kristiania, hvilka kunna tala både svenska och norska. Det är just den uppgiften, som sjömanspastorn, om han rätt förstår sitt kall, skall söka fylla. Det är alltså ett stort verksamhetsfält af äfven social natur, som erbjuder sig för honom, och den sidan af hans verksamhet är också af departementschefen starkt betonad, och jag vill endast här understryka densamma.

Slutligen må jag erinra om, att svenska kyrkans verksamhet bland sjömän och andra svenskar i utländska hamnstäder drager väsentligt

större kostnader än dem, till hvilkas täckande svenska staten lämnar bidrag. Statsbidraget utgår allenast till aflöning at den svenske sjömansprästen. Hvad verksamheten däröfver kräfver i ekonomiskt hänseende, inflyter i form af frivilliga gåfvor till svenska kyrkans missionsstyrelse, och dessa bidrag uppgå till väsentligt större belopp än hvad staten anslår. Detta är ett ytterligare skäl för bifall till statsutskottets hemställan, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

*Ang. religionsvård
åt svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.*

(Forts.)

Herr Sjö: Som herrarna finna af betänkandet, har icke endast styrelsen för missionsföreningen utan äfven Kungl. Maj:t anfört sådana skäl för beviljande af anslag för anställande af präster uti utländska hamnar, som att när sjömännen komma i den utländska hamnen, så kunna de icke reda sig med landets språk, och att de heller icke förstå sig på de penningar, som där användas. Af dessa och andra orsaker äro sjömännen i behof af skydd och ledning utaf de svenska präster, som äro anställda i de utländska hamnarna. Ja, detta är ju vackert tänkt, och utskottet i sin helhet har behjärtat detta beträffande förslaget om anställande af en präst i Rotterdam. Men hvad angår anställande af en svensk präst i Kristiania ha vi icke ansett, att en sådan behöfdes, detta därför, åtminstone såsom jag sett saken, att en svensk mycket väl kan förstå norska språket, och därför att de svenska sjömännen ha tillträde till de norska kyrkorna, hvarjämte äfven andra andaktstillfällen stå dem till buds.

Jag begärde ordet hufvudsakligen på grund af professor Lundströms anförande. Han framhöll, att det skulle behövas en svensk präst i Kristiania, därför att där fanns en större koloni svenskar. Jag ber att få fästa såväl herr Lundströms som andras med honom liktänkande uppmärksamhet på att Kungl. Maj:t föreslagit anställande af en präst i Kristiania hufvudsakligast för att han skulle vara en ledare och hjälpare för sjömännen därstädes och möjligen äfven för denna svenska koloni, som där befinner sig. Och jag säger i likhet med den kamrat inom utskottet, som först yttrade sig här i denna fråga, nämligen herr Rydén, att få vi blott en präst i Kristiania, så kommer det snart att gå såsom i Köpenhamn, att det äskas medel till en kyrka, och att en sådan är behöffig kan jag knappast tro.

Men jag hörde någonting, som jag icke har hört förut, och det var det, att den präst, till hvilken man nu begär anslag, redan har blifvit anställd i Kristiania. Detta nämndes af den förste talaren i denna fråga. Jag vet icke, om jag skall tro detta vara sant. Men är det sant, så är det någonting riktigt upprörande, det får jag säga, att man har anställt en präst till en befattning, till hvilken Riksdagen hvarken sagt ja till att den skall anställas, eller Riksdagen anslagit lön till. Det vore någonting, som vore högst märkvärdigt, om detta har försiggått.

Herr talman, jag kommer till det slut, att jag yrkar bifall till den vid betänkandet fogade reservationen och afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets hemställan.

Herr Lundström i Göteborg: Jag får bekänna, att jag är ytterligt förvånad öfver det sista yttrandet. Jag trodde annars icke, att

Ang.
religiönsvård
åt svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.

(Forts.)

det var den ärade statsutskottsledamoten obekant, att svenska kyrkans missionsstyrelse har, förutom den verksamhet till hvilken staten lämnar något bidrag — men som staten på ingen punkt helt bekostar — många verksamhetsgrenar och många ställen, där den verkar, däribland äfven sedan en tid i Kristiania. Svenska kyrkans missionsstyrelse behöfver icke i någon mån begära Riksdagens tillåtelse hvarken till att med de medel, som inflyta till svenska kyrkans missionsstyrelse från andra håll, anställa en präst i Kristiania eller till att öppna andlig eller social verksamhet hvar som helst. Det är ingenting annat som här har skett.

Det har visat sig, att denna verksamhet i Kristiania blifvit så oändligt vidtomfattande, att det verkligen icke är för mycket, att äfven svenska staten bidrager — märk väl, endast bidrager — till denne tjänsteman.

Det är det ena, som jag skulle be att få nämna. Det andra var det, att man säger, att det endast skulle vara fråga om en sjömanspräst. Han har dock också andra, mycket viktiga saker, på hvilka han måste hafva sin uppmärksamhet fäst. Jag ber att få påpeka, att hela det anslag, hvarom här är fråga och hvilket är endast en ringa del af det anslag, som nu diskuteras, utgår »för beredande af religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar samt åt andra därstädes sig uppehållande landsmän».

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Berg: Jag nödgas begära ordet med anledning af herr Sjös anförande, för att få klarhet om, mot hvem hans anmärkning riktades och öfver hvilken åtgärd han uttalade sin upprörda förvåning — om det var hans mening, att den nuvarande svenska regeringen hade tillsatt en präst i Kristiania, och att samma regering hade beviljat lön åt denne präst, utan att därom tillspörja Riksdagen? Jag ville som sagdt gärna veta, huruvida hans anmärkning var riktad mot regeringen, eller hvad den gällde.

Herr Thorsson: Herr talman! Uti den vid utskottets betänkande fogade reservationen har yrkats afslag på Kungl. Maj:ts framställning, i hvad rör anställande af en särskild sjömanspräst i Kristiania, och då äfven jag tillhör dem, som vilja reservera sig mot det nu föreslagna anslaget, skall jag be att få yttra några ord.

Här är ju fråga om, huruvida statsmakterna skola följa med uti samma snabba tempo, som missionsföreningen placerar präster, än i den ena staden och än i den andra. Det är nu så, att missionsföreningen, om den får ett tillfälligt bidrag, placerar en präst för utöfvande af den här omnämnda verksamheten, och så snart som missionsföreningen placerat prästen, kommer man och säger: nu får staten betala lönen. Det må ju icke förvåna, om man liksom ställer ett litet frågetecken, huruvida det skall anses absolut bindande för Riksdagen att, i samma mån som det lyckats att placera präster i utlandet, genast vara färdig att anvisa medel och höja det från staten utgående anslaget. Det är ju klart, att vi då kunna räkna in på omständigheter, som kräfva stora ekonomiska tillskott.

Man kan ju hysa vissa betänkligheter häremot äfven från de håll,

där man icke delar min uppfattning i denna fråga. Jag har nämligen icke blifvit öfvertygad om, att dessa präster utöfva den stora och gagnande verksamhet, som här ifrågasatts, och jag tror icke, att de i verkligheten hinna rädda så många sjömän från förfall eller — i utländska hamnar. Äfven om villigheten därtill är aldrig så stor från prästens sida, kan jag icke tänka mig, att han, då han kommer in i en skans till manskapet, egentligen skall lyckas i någon högre grad få manskapets hvarken öra eller hjärta. Jag är därför utaf den uppfattningen, att staten kunde få bättre resultat af dessa medel, om de beviljades i syfte att lämna hjälp åt personer, som äro bosatta inom landet.

Jag kan icke uraktlåta att fästa uppmärksamheten på, att, ehuru sjömännen få tjänstgöra såsom den egentliga förevändningen för detta anslag, det i alla fall är i högst väsentlig grad dikteradt därutaf, om jag får tro den högt värderade talaren på göteborgsbänken, att det finnes en så stor svensk församling uti Kristiania.

Nu kan jag icke heller hjälpa, att jag icke delar den uppfattningen, att vi skola offra så mycket på bevarandet af svenskheten hos dem, som lämnat vårt land. Jag vet, att jag i detta stycke står i en fullständig strid mot en hel del andra personer här i kammaren. Men jag känner mig så mycket mera pliktig frambälla min afvikande mening.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka afslag å Kungl. Maj:ts framställning och bifall till reservationen.

Herr Sjö: Då jag nämnde, att detta anslag hufvudsakligen begärts af Kungl. Maj:t för att erhålla medel till anställande utaf en sjömanspräst i Kristiania, så refererade jag den förste talarens yttrande i ärendet om att en präst redan vore anställd där för det föreslagna ändamålet och att jag, om så var förhållandet, uttalade min stora förvåning. Detta såsom svar till statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet å hans yttrande.

Hvad för öfrigt angår herr Lundströms yttrande kan jag ej säga annat därom än att, om anslaget beviljas, prästen på sätt förut nämnts hufvudsakligen skall anställas för i Kristiania varande svenska sjömän.

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad. I enlighet med de därunder framställda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och sedermera på bifall till den af friherre J. G. Beck-Friis med flera afgifna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 202 af utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 16.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af friherre J. G. Beck-Friis med flera afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utföll med 76 ja men 79 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Punkterna 203—210.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. bekämpande af mormonvärfningen i Sverige. *Punkten 211*, angående åtgärder för bekämpande af mormonvärfningen i Sverige.

På grund af Kungl. Majts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte för motarbetande genom offentligt upplysningsarbete af den i Sverige bedrifna mormonvärfningen på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 8,000 kronor att användas enligt Kungl. Majts bepröfvande.

Uti afgifven reservation hade emellertid herrar *A. C. Lindblad, Thorsson, Starbäck, Persson* i Stallerhult, *Rydén, Sjö* och *Lindberg* föreslagit, att Kungl. Majts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Vid den nu föreliggande punkten tillåter jag mig påkalla kammarens särskilda uppmärksamhet på det förslag, som här framkommit från Kungl. Majt. Det gäller här, för så vidt jag vet, för första gången i Sverige, att staten skall genom anställande af en särskild agitator direkt taga parti emot en rörelse, som arbetar inom landet. Jag vill för min del uttala mina utomordentligt stora betänkligheter emot, att staten slår in på en sådan väg. När jag det gör, vill jag på samma gång ifrånsätta början betona, hvad som äfven säges i reservationen, att min mening härvidlag icke är i något afseende förestafvad af någon som helst sympati för mormonismen eller för den verksamhet, som mormonerna bedrifva i Sverige. Tvärtom har jag inom utskottet gifvit uttryck åt den bestämda uppfattningen, hvilken jag nu äfven vill understryka här i kammaren, att den verksamhet, som mormonerna utöfva här i landet, bör stäffas. Men jag anser, att detta bör ske genom att man bedrifver en ordentlig upplysningsverksamhet ibland folket, så att det icke faller offer för den förste bäste, som kommer och talar vackra och fagra ord till detsamma. Jag har också varit med om att angifva vissa särskilda åtgärder, som icke behöfva väcka principiella betänkligheter, men som äro ägnade att motarbeta mormonpropagandan i landet. Utskottet har här passat på att knycka den idé, att man skulle sätta in i almanackan en uppsats i detta ämne, hvilken sålunda skulle kunna nå ut till de lager af befolkningen, som man aldrig skulle kunna träffa med en sådan åtgärd som den nu föreslagna. Detta uppslag har utgått

ifrån reservanterna, fastän utskottsmajoriteten fann det vara så godt, att den passade på att taga upp den ifrån oss och foga in den i utskottets betänkande. Jag anser således, att allt hvad som från statens sida kan göras för att upplysa allmogebefolkningen och de folklager, bland hvilka dessa mormonapostlar särskildt bedrifva sin propaganda, det bör äfven göras. När jag gjort dessa medgifvanden utan alla förbehåll, vill jag något litet ingå på själfva det förslag, som här föreligger ifrån Kungl. Maj:ts sida.

*Ang. be-
kämpande af
mormonvärf-
ningen i
Sverige.
(Forts.)*

Jag föreställer mig, att den nuvarande regeringen icke själf hittat på denna sak, utan att regeringen fått den i arf från en tidigare regering, såväl den präst, som det här är fråga om, som det öfriga. Men är det icke, mina herrar, bra betänkligt, att staten slår in på en sådan väg som denna, nämligen att anställa en särskild afönad person, som skall resa omkring och drifva ett slags statspropaganda i landet? Jag kan icke finna annat, än att det är en väg, som man blott i yttersta nödfall bör beträda. Jag måste äfven ställa till mig den frågan: hvad vill man vinna med anställandet af denne prästman, som skall drifva propaganda mot mormonerna? Tro herrarna, att han skall räcka till för hela landet? Jag har sett en uppgift om att vi skulle ha ett sjuttiofem mormonapostlar här i Sverige. Tro herrarna, att denne präst skall kunna hinna fara omkring öfverallt i Sverige och vara närvarande på alla de sjuttio ställen, där dessa mormoner hålla till bland folket, och där drifva sin propaganda emot mormonismen? Det är ju särskildt bland unga flickor ute på landet, som dessa mormonapostlar bedrifva sin verksamhet, men hvilket förtroende tro herrarna, att de skola få för en herre från Stockholm eller från Hudiksvall, hvarifrån han nu är, som kommer farande för att bedrifva sin upplysningsverksamhet bland dem? Jag tror, att de för sin del betrakta denne herre med lika stort misstroende som de betrakta en af mormonapostlarna, som kanske har lika stor erfarenhet och lika stor förmåga att tala vackert till dem, som hvad denne präst förvärfvat sig under sin verksamhet. Jag håller före, att hela denna anordning är i högsta grad opraktisk och fullkomligt ineffektiv samt att den på samma gång är så pass principiellt betänklig, att Riksdagen nu bör afslå Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skulle nog kunna tillägga åtskilligt härutöver, men jag skall spara det för den kommande debatten; jag ser, att här stora krafter äro i rörelse för att få igenom Kungl. Maj:ts förslag. Jag afstår således nu från att yttra mera och inskränker mig till att yrka afslag å Kungl. Maj:ts förslag och bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Berg: Herr talman! Såsom framgår af den utförliga redogörelse, som lämnats i propositionen, är den fråga, som nu föreligger, ursprungligen icke af kyrklig, utan af civil beskaffenhet. Uppslaget till densamma har kommit från en förening, som kallar sig »Vaksamhet» och som arbetar för bekämpande af den s. k. hvita slafhandeln genom att sprida kännedom om de vådor i sedligt afseende, som äro förknippade med den kvinnliga emigrationen. Denna förening ingick år 1907 till civildepartementet med en framställning, hvori den påpekade, att här i Sverige ha mormonerna en mängd manliga och kvinnliga agenter, som

Ang. be-
kämpande af
mormonvärf-
ningen i
Sverige.
(Forts.)

systematiskt värfva proselyter för sitt samfund, särskildt unga kvinnor, och som sedan förhjälpa dem öfver till det nya Sion, som de yttersta dagarnas heliga inrättat i Amerika. Föreningen hemställde till civilministern, att han ville verkställa en undersökning af saken. Civildepartementet öfverlämnade frågan till den s. k. emigrationsutredningen. Denna verkställde den begärda undersökningen och offentliggjorde resultatet af densamma på våren 1910 i form af en särskild bok. Af undersökningen visade sig, att mormonsamfundet i Utah höll icke mindre än 70 agenter med tillhörande biträden här i Sverige och att alla dessa personer voro sysselsatta med ett så oafbrutet värfningsarbete, att de dagligen, enligt egen uppgift, gjorde 500 besök i hemmen och dagligen utdelade 700 ströskrifter för att vinna anhängare för sin lära. Emigrationsutredningen tillstyrkte vidtagande af åtgärder för att hämma denna värfning, och den framhöll, att motarbetandet borde ske genom personer, som voro fullt hemmastadda i mormonismens alla irrgångar och som med sitt ord kunde nå just de befolkningslager, som voro utsatta för mormonapostlarnas lockelser. Emigrationsutredningen erinrade i samband härmed om, att det redan något förut varit påtänkt, att en svensk-amerikansk präst, Åslev, som hade personlig kännedom om förhållandena ute i mormonstaten och om mormonernas agitationsmetoder, skulle här i Sverige bemöta dem.

Det var med anledning af denna emigrationsutredningens framställning som saken år 1910 upptogs af dåvarande ecklesiastikministern. I februari 1911 blef Åslev präst i Sverige, och den 29 september 1911 erhöi han af dåvarande regeringen i uppdrag att motarbeta mormonvärfningen härstädes; han tillerkändes härför af Kungl. Maj: ersättning för sina kostnader, beräknad efter 4,000 kronor för år.

På den punkten befann sig ärendet, då jag i början af oktober förra året tillträdde mitt ämbete. Jag måste då pröfva, hvad som i fortsättningen vore att göra. Naturligtvis kunde jag helt enkelt ha gjort mig urarfva i den här saken, jag kunde ha låtit den förra regeringens uppdrag till Åslev upphöra 3 månader efter det att han erhållit detsamma. Emellertid kom jag vid öfvervägande af saken genast till samma öfvertygelse, som reservanterna likaväl som utskottet uttalat, nämligen att bekämpandet af mormonpropagandan inom landet verkligen är af stort allmänt intresse. Mormonerna äro ett samfund, i hvars religion ingår månggifte samt alla troendes samlande till den gudsstad, som »de yttersta dagarnas heliga» upprättat i Amerika. Det har blifvit bestridt, att månggifte numera skulle vara en del af den mormonska uppenbarelsen. Den invändningen är emellertid en undanflykt. Till mormonismens allra heligaste skrifter hör den s. k. förbundets bok. Jag har här en svensk upplaga af denna heliga skrift, tryckt i Stora Saltsjöstaden helt nyligen och utgifven på föranstaltande af mormonsamfundets stöttepinnar därute. Dess titel är: »Lärdomens och förbundets bok, innehållande uppenbarelsen, gifna åt Jesu Kristi kyrka och de sista dagarnas heliga genom profeten Joseph Smith». De s. k. uppenbarelsen, som den innehåller, äro affattade i ett slags härmad bibelstil. Den sista af dem innehålles i 132 kap. och har denna öfverskrift: »Uppenbarelse om att äktenskapets förbund varar i all evighet samt om månggifte, gifven genom Joseph siaren den 12 juni

1843. Jag skall anföra ett par verser ur detta kapitel, men jag ber på förhand om ursäkt för de ord, som jag genom uppläsningen nödgas ta i min mun. Det är Gud som till profeten uttalar följande ord: »Om en man äktar en jungfru och han därefter vill ha en annan och den första gifver sitt bifall därtill och om han äktar den andra och bägge äro jungfrur och icke hafva förlofvat sig med någon man, då är han rättfärdigad. Han bedrifver icke hor, ty de äro honom gifna, och han kan icke bedrifva hor med henne, som tillhör honom och ingen annan». »Och» — det heter vidare — »om han får tio jungfrur efter denna lag, så bedrifver han icke hor, ty de tillhöra honom och han har fått dem; därför är han rättfärdigad». Sedan Förenta staternas lagstiftning slutligen förbjudit mormonernas månggifte, uppgifves det, att dessas gud skulle genom någon nyare uppenbarelse ha suspenderat denna sin äldre uppenbarelse, och sedan dess ha mormonapostlarna fått förhållningsorder att göra skillnad mellan en offentlig förkunnelse, afsedd äfven för sådana, som icke äro troende, och en hemlig förkunnelse, afsedd endast för de troende. Åt »världen» borde de i sin offentliga förkunnelse bjuda hvad de kalla »ordets mjölk»; åt sina egna däremot, i den hemliga förkunnelsen, kunde de gifva, såsom det heter, »stark föda». Denna skillnad framträder flerstädes i deras uttalanden; som exempel vill jag anföra en predikan, som en af de främsta apostlarna, Cannon, höll i Stora Saltjöstadens tabernakel den 28 januari 1900 och som finnes återgifven i mormonkyrkans eget tidningsorgan. Det heter där bl. a. följande: »Våra äldste, som gå ut att predika evangelium, hafva att vara ytterst försiktiga, så att de ej gifva stark föda till folk, som endast är förberedt att mottaga ordets mjölk. Om de gifva stark föda, skall förföljelse genast uppstå. För denna orsaks skull hafva de att reservera de eviga sanningar, med hvilka de äro förtrogna, annars skall folket göra med dem, som de gjorde med Jesus och ha gjort med alla profeter, hvilka hafva förklarat sanningar, som folket ej ville mottaga. Frälsaren hade att varna sina lärjungar angående just samma sak, då han säger: gifven icke det heliga åt hundarna och kasten icke edra pärlor för svinen, att de icke nedtrampa dem med sina fötter och vända sig om och rifva eder». När det försäkras, att månggifte numera icke skulle höra till mormonernas religion, är detta så att förstå, att denna del af deras religion icke hör till deras *offentliga* förkunnelse, till den »ordets mjölk», som de skola bjuda alla, utan till den hemliga, den »starka föda», som är förbehållen de invigde, de »eviga sanningar», som måste »reserveras» för den utvalda kretsen, de »pärlor», som icke böra kastas för svinen.

Som sagdt, jag hade, då beslut skulle fattas, att öfverväga, hvad som vore att göra med det uppdrag, som i slutet af september 1911 blifvit gifvet åt Åslev af den föregående regeringen. Å ena sidan kunde man då låta det försök fortgå, som min företrädare igångsatt; å andra sidan kunde man försöka att hitta på något annat sätt att nå det mål, hvarom både utskottet och reservanterna äro eniga, nämligen att mormonvärfningen bör bekämpas. Skulle det löna sig att använda det medel, som alltid vid liknande tillfällen ligger nära till hands, nämligen att låta utarbета och sprida förståndiga och upplysande skrifter i ämnet? Skulle dessa skrifter bli lästa af de unga

Ang. bekämpande af mormonvärfningen i Sverige.

(Forts.)

Ang. be-
kämpande af
mormonvär-
ningen i
Sverige.
(Forts.)

»ovisa jungfrur», som mormonapostlarna vända sig till, och skulle det kunna antagas, att de komme att göra någon verkan? Skulle det löna sig t. ex. att genom cirkulär till domkapitlen uppmana prästerskapet i församlingarna att predika mot mormonismen, och skulle verkligen proselyterna lyssna härtill? Skulle icke mormonapostlarna kunna säga, att de svenska präster, som stå och predika mot dem, aldrig varit därute i deras välsignade land och alls icke veta, huru där står till?

Jag fann mig böra besvara dessa frågor så, att de personer, som äro mest utsatta för den propaganda, det här är fråga om, de komma knappast att läsa de förståndiga och upplysande skrifterna eller att lyssna till de prästerliga förmaningarna. Däremot tänkte jag mig, att det skulle kunna hända, att de skänkte något gehör åt en person, som själf hade varit ute i mormonernas Sion, som hade sett deras beprisade gudsstad, som kände deras läror utan och innan och som visste, hvilka medel mormonerna brukade använda i sin agitation för att fånga de enfaldiga. Jag kände icke personligen den man, som det här är fråga om, och jag känner honom icke personligen än i denna stund. Jag vill icke säga, att jag vet, att försöket kommer att lyckas; det kan hända, att så icke blir händelsen. Hade jag själf kunnat utfinna eller hade någon för mig kunnat utpeka något verksammare medel, skulle jag gärna ha tillrådt detsamma. Men hittills har jag hvarken kunnat finna något sådant, icke heller fått någon anvisning i den vägen, och ehuru jag noggrant genomläst reservationen och dess betraktelser, får jag säga, att jag icke heller där funnit anvisning på medel, hvilka jag kunnat i någon mån lita mer på än på det nu föreslagna.

Jag tror, att om man mot hvarandra väger å ena sidan pastor Åslev och hans förtroliga bekantskap med mormonismen samt å andra sidan de antydda uppsatserna och förståndigandena till prästerskapet och andra tjänstemän i orterna att motarbeta mormonismen, blir resultatet detta: en person, som varit i Utah och känner dess förhållanden, synes ha större förutsättningar att möjligtvis kunna vinna gehör hos de personer, som det här närmast gäller, och att tala ett språk, som de förstå, än de af reservanternas rekommenderade förståndiga uppsatserna i almanackan eller annorstädes, huru goda dessa än må vara.

På grund af de skäl, jag nu anført, har jag icke velat taga på mitt ansvar att afbryta redan i begynnelsen det försök till mormonvärffningens bekämpande, som i slutet af förra året satts i gång. Jag har åtminstone velat framlägga saken för Riksdagen och låta den öfvertaga ansvaret för en sådan åtgärd. Jag hemställer, att kammarerna måtte bifalla den kungl. propositionen.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Efter det uttömmande och och klargörande anförande, som vi nu varit i tillfälle att få lyssna till, kan det ju icke vara så mycket att tillägga. Jag vill emellertid till att börja med understryka, att både utskottsmajoriteten och reservanterna äro fullt eniga om, att mormonismen bör bekämpas. Enighet råder jämväl därom, att det är upplysningsvägen, som härvidlag bör

beträdas. Reservanterna vilja emellertid endast begagna det *tryckta ordets* väg, under det att utskottsmajoriteten anser, att *både det medlet och den muntliga propagandans väg* böra komma till användning.

Ang. bekämpande af mormonvärfningen i Sverige.
(Forts.)

Min ärade kamrat i statsutskottet, som i denna punkt fört reservanternas talan, gaf uttryck åt en viss besvikenhets öfver det, såsom han sade, utskottsmajoriteten knyckt hans idé rörande en lättfattlig uppsats om mormonismen i almanackan. Jag hade eljest tänkt mig, att när denna sak varit uppe och debatterats på den afdelning af statsutskottet, som förberedt ärendet, skulle icke en ledamot af statsutskottet vara så angelägen att få behålla just en sådan idé för sin lilla personliga del, utan han borde väl ha tänkt som så: jag har fört fram denna tanke, för att den må gagna saken i dess helhet och för att utskottet må få nytta af den. Detta om den saken.

I öfrigt måste jag säga, att det är ägnadt att väcka en viss förvåning, att särskildt socialdemokraterna vilja underskatta betydelsen af den muntliga förkunnelsen. De göra ju eljest ett mycket flitigt bruk af just det medlet, och det synes mig, som om det varit ett för deras verksamhet mycket lämpligt medel. Kan man då icke däraf draga den slutsatsen, att så bör ock vara förhållandet med afseende på den verksamhet, som här är i fråga? Och huru är det här i kammaren? Är det icke i allmänhet ändå så, att alla hufvudskäl visserligen finnas *skriftligt* affattade i motiven till de förslag, som här framställas vare sig i form af kungl. propositioner, motioner eller utskotts-betänkanden, men att vi i alla fall här *debattera* och söka öfvertyga hvarandra? Huruvida det lyckas för alla är ju si och så med, men debattera göra vi i alla fall, under den förutsättning och lifliga förhoppning, att vi skola genom våra inlägg påverka hvarandras öfvertygelse och åskådningar. Och i allmänhet är det väl så, att vi litet hvar röna inverkan af ett muntligt föredrag. Kommer så därtill, att den, som talar till oss kan säga: jag har själf sett hvad jag talar om, jag har en på personlig erfarenhet grundad uppfattning af den sak, jag här vidrört — så förfelar detta i allmänhet icke att göra ett starkt intryck. Och huru ofta har icke min ärade kamrat från statsutskottet, herr Rydén, åberopat sig på den grundliga sakkunskap, som han sitter inne med i ett eller annat afseende? Hvarför åberopar han sig på denna sakkunskap? Jo, därför att han vill göra intryck på kammaren. När en person, som på ort och ställe sett förhållandena, kommer med sin muntliga förkunnelse, är det min lifliga öfvertygelse, att just därför, att han själf varit på ort och ställe och fått en klar uppfattning af förhållandena, hans förkunnelse skola göra ett så mycket starkare intryck.

Då nu i alla fall den muntliga föredragsformen icke utesluter den skriftliga, så synas alla skäl tala för, att man bör använda båda formerna. Det är här fråga om ett *försök*. Låt oss då göra ett sådant försök för att äfven på denna väg bekämpa denna form af det s. k. hvita slafveriet, ty det är detta det är fråga om och intet annat.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Trots de afskräckande exempel beträffande mormonernas religion, som framdragits, kan jag

Ang. bekämpande af mormonvärfningen i Sverige.
(Forts.)

icke hjälpa, att jag står tveksam, huruvida det medel, som här föreslagits, är lämpligt.

Jag anser för min del, att det ingalunda så är och dessutom ineffektivt. Här är fråga om att anställa en särskild person, som skulle ha till uppgift att motarbeta mormonismens spridning här i landet. Först och främst kan man draga i tvifvelsmål, huruvida en person kan vara öfverallt i landet för att bemöta just de män, som uppträda på respektive platser, och göra sin mening gällande gentemot dem. Ur denna synpunkt anser jag medlet ineffektivt. Man skulle kunna sönderdela denna persons uppgift i två delar: först och främst skulle han bekämpa mormonismen, och i och genom detta skulle han motarbeta emigrationen. Hvad det senare beträffar anser jag, att, om den saken skall bedrivas som den bör bedrivas, så bör den öfverlämnas till det institut eller organ, som finnes i vårt land till motarbetande af emigrationen. Hvad sedan beträffar att han skulle vända sig mot de i landet varande mormonapostlarne och passa på att gen-drifva deras läror, så har jag den anmärkningen att göra, att jag icke tror, att det skulle medföra någon effekt, om *en* person skulle få denna uppgift. Vi ha en massa myndigheter i landet, icke minst på det religiösa området, och det förefaller mig märkvärdigt, om icke dessa myndigheter, som särskildt ha till uppgift att vaka öfver, att ren evangelisk religion förkunnas, skulle kunna få bukt med dessa mormon-agenter i hela landet. Jag tror för min personliga del, att detta syfte absolut icke vinnes genom att en enda person anställs och får denna uppgift.

Men jag har också principiella betänkligheter mot förslaget. Jag har nämligen den uppfattningen, att man under senare tider gjort för stort nummer af denna sak. En viss nervositet har gjort sig gällande, hvarvid man begagnat sig af rätten att på administrativ väg ur landet utvisa dylika personer. Jag anser för min del, att detta är den sämsta väg, man kan tillgripa, då det gäller att bekämpa en annan religiös uppfattning än den, man själf har. Det är därför jag ställt mig på den ståndpunkten, att inga särskilda åtgärder borde vidtagas här. Jag ber också att få säga, att beträffande den förening, som ingått med en skrifvelse till regeringen — hvilken skrifvelse torde vara det dokument, som varit den närmaste anledningen till här i fråga varande framställning — så har jag mig bekant, att den har till uppgift att motarbeta det hvita slafveriet. Men det är väl skillnad mellan hvitt slafveri och hvitt slafveri. Jag tror icke det är riktigt att utan vidare beteckna hela mormonismen som hvitt slafveri, ty da komma vi in på ett område, där vi kanske själfva utöfva hvitt slafveri, och det kan vara farligt. Jag hyser den föreställningen, att denna förening har till sin särskilda uppgift att motarbeta andra former af hvitt slafveri, som äro sådana, att de verkligen kunna betecknas med detta namn. Men jag kan icke vara med om, att man här går till väga med synnerlig skärpa för att bekämpa en viss religiös sekt, ty det är väl så, att, huru märkvärdigt det än kan låta, detta är en religiös sekt, och det finnes väl religiösa sekter med författningar och program sådana, att hvarken jag eller andra kunna gilla dem, men mot hvilka det är vanskligt att uppträda som domare.

Den enda utvägen och det enda medlet är, att vi först och främst söka åstadkomma en sådan upplysning bland vårt folk, att de själfva kunna bedöma denna fråga, vidare att vi socialt och ekonomiskt göra förhållandena sådana, att folket icke lockas med af dylika framställningar. Herr ecklesiastikministern påpekade, att ingen framkommit med någon annan utväg att lösa denna fråga än den, han själf framställt. Jag tilltror mig gifvetvis icke att kunna framkomma med någon lösning. Men de två hufvudpunkterna, som jag dragit fram, stå för mig som den enda verkliga vägen till en lösning af denna fråga. Och alldeles särskildt förefaller det mig egendomligt, att vi skola tillgripa en så stor apparat för att bekämpa anhängarne af denna religiösa sekt, då vi ha andra religiösa sekter i vårt land. Jag erkänner, att dessa senares arbetssätt icke är så motbudande som mormonernas, men att uppdraga en gräns, som angifver hvad man absolut bör bekämpa och icke bekämpa, synes mig vara en vansklighets sak, synnerligast som vi själfva också bedrifva religiös propaganda i andra länder och illa skulle upptaga — hvilket vi också göra — om våra missionärer skulle trakasseras af vederbörande lands myndigheter.

Nu nämde herr ecklesiastikministern, att mormonismen visserligen formellt afskrifvit månggifvet ur sina lagar, men att det fortfarande förekommer. Jag kan icke döma i denna punkt, men tillåter mig nämna, att den amerikanska regeringen, som fått kännedom om, att synnerligen grava anmärkningar gjordes mot mormonerna för månggifte, föranstaltat en utredning för att få utrönt, huruvida de frånträd detta bud att månggifte skulle vara tillåtet, och af den inkomna rapporten har dock icke framgått några direkta bevis för, att mormonerna svikit den öfverenskommelse, som träffats med den amerikanska regeringen. Då förefaller det mig vara svårt att här i Sverige säga, att de skulle ha brutit öfverenskommelsen. I hvarje fall anser jag, att denna sak drifvits upp till dimensioner, som den i verkligheten icke har.

Jag tror icke, att det syfte, man vill vinna med det förslag, man framlagt, kan vinnas på detta sätt, och därför anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets framställning och bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herrar *Sandler, Uddenberg och Widlund* instämde häruti.

Herr Lindman! Herr talman! Den siste ärade talaren nämnde, att denna fråga hade drifvits upp till vida större dimensioner än den verkliga förtjänade. Jag kan däremot endast säga det, att dimensionerna finnas i den utredning, som föreligger i den kungl. propositionen. Dimensionerna äro icke så små, de äro ock framhållna af herr statsrådet och finnas angifna i den kungl. propositionen, hvaraf framgår, att icke mindre än 70 manliga agenter, och dessutom ett antal kvinnliga, bedrifva propaganda för mormonismen i vårt land.

Jag skall nu icke ingå så mycket på ett bemötande beträffande själfva frågan om mormonismen. Den siste ärade talaren ansåg, att den var en religiös sekt, som må äga sin religionsutöfning som andra religiösa sekter i vårt land, liksom vi själfva bedrifva religiös propaganda i främmande länder. Jag vågar emellertid påstå, att det icke är riktigt att likställa denna religiösa sekt med hvilken annan religiös

Ang. bekämpande af mormonvärfningen i Sverige.
(Forts.)

Ang. be-
kämpande af
mormonvärf-
ningen i
Sverige.
(Forts.)

sekt som helst, och detta af det skälet, bland annat, att vi i vår strafflag med straff belägga tvegifte. Man skulle sålunda enligt hans förmenande tillåta en propaganda för en religion, som går ut på det enligt lagen straffbara månggiftet. Det måste nu för mig framstå som konstateradt, att månggifte förekommer i staten Utah i Förenta staterna; därom tror jag knappast råder något tvifvel. Har man emellertid den meningen, att denna sekt bedrifver en propaganda, som icke är önskvärd för vårt lands inbyggare, då är ju frågan, huru den skall kunna på lämpligaste sätt bekämpas, och det är mycket riktigt, som den förste talaren sade, att ett bland de sätt, som man därvid tänkt sig, har varit att låta en person, i detta fall pastor Åslev, som är kännare af förhållandena på detta område och af mormonernas seder och bruk i deras eget hemland, sprida upplysning om deras skadliga läror. Det är också riktigt, som den förste talaren, herr Rydén, anförde, att denna fråga är ett arf, som regeringen fått af sin företrädare, och jag är tacksam, att regeringen i detta fall icke gjort något uppskof utan föreslagit ett fortsättande på den väg, som vi förordat.

Nu håller jag före, att den motpropaganda, som kan bedrifvas af pastor Åslev, utan tvifvel har sin stora betydelse, ty mormonismen och mormonagenterna verka icke i dagens fulla ljus, utan de bedrifva sin verksamhet i smyg och i det tysta. De nästla sig in hos familjerna och förvärfva sig familjernas förtroende, och sedan de fått detta förtroende, emigrerar kanske en af döttrarna till Utah. Det är på det sättet saken går till.

Nu ha åtskilliga talare och företrädesvis reservanterna åberopat, att de föreslagit andra vägar: man skulle t. ex. i almanackan kunna införa en skrift, som skulle verka på samma sätt. Den förste talaren sade, att detta skulle vara en praktisk åtgärd att sätta in en uppsats i almanackan. Man har också sagt, att man borde låta de kommunala och prästerliga myndigheterna söka verka och lämna upplysningar i detta fall. Naturligtvis har jag ingenting att invända mot att detta sättet i almanackan i en berättelse, som kan vara lätt att förstå. Men jag tror icke, att man bör tillmäta det alltför stor betydelse, ty jag undrar, om almanackan skall komma att läsas så flitigt af de personer, om hvilka det här är fråga, eller att icke mormonagenterna skola kunna öfvertyga dem om, att det, som står i almanackan, icke är riktigt, utan att deras lära är den riktiga, ty det är ju i allmänhet ungt folk, till hvilket de vända sig. Det må nu vara en sak för sig, låt almanackan verka hvad den kan! Det ena goda förskjuter icke det andra.

Jag håller före, att det vore till stor skada, om den verksamhet, som på detta sätt påbörjats af denne präst, hvilken är väl bekant med förhållandena bland mormonerna, skulle afbrytas helt plötsligt. Jag kan därför icke dela reservanternas uppfattning i detta fall. Jag tror icke, att hvad de föreslagit till mormonernas motarbetande är tillfyllest, utan jag håller före, att det är önskvärdt, att saken fullföljes. Det kan också möjligen finnas andra vägar, och herr statsrådet talade själf om, att det vore önskvärdt, att andra vägar kunde utfinnas. Jag tror då, att man icke bör förbise den väg, som kan finnas däri, att

man från landet aflägsnar sådana agenter, som icke äro svenska medborgare och hvilka här i landet bedrifva denna propaganda. Man säger, att här finnas 70 agenter. Om nu genom pastor Åslevs åtgörande dessa agenter kunde uppsparas, så att man finge veta, hvilka de äro, och man funne, att en del eller en stor del af dem vore främmande lands undersåtar, så finnes ett medel att helt förhindra dessa utländska undersåtar att bedrifva denna propaganda. Och jag skulle vilja hos herr statsrådet rekommendera äfven denna väg. Ty om man låter agenterna försvinna från landet, den ena efter den andra, så undrar jag, om detta icke skulle verka såsom ett varnaude exempel på de öfriga, och om det icke skulle vara en mycket god och effektiv åtgärd i detta fall. Hvad de svenska mormonagenterna beträffar, är det gifvet, att mot dem kunde icke denna åtgärd vidtagas och någon lagstiftning finnes icke i detta fall. Beträffande dem finnes sålunda icke för närvarande något annat att göra än att begagna sig af upplysningens väg. Det håller jag före, att hvad vi kunna göra gentemot mormonismens utbredande och förkunnande, det är en god gärning mot något som enligt min uppfattning är en skamfläck för vårt land.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Herr talman! De, som här i kväll yrkat bifall till utskottets förslag och därmed arbetat för att fortfarande få denne man anställd med en årslön af ungefär 4,000 kronor för att motverka mormonerna, synas mig hafva förbisett en viktig sak i denna fråga. Jag skall nu icke taga mormonerna och deras agenter i försvar och jag skall icke yttra mig om, huruvida den eller den uppgiften är riktig eller om påståendet om deras agitation för månggifte håller streck. Det har jag icke bevis för. Men jag vill bara erinra om, att det folk, bland hvilket de verka, nås svårligen af pastor Åslev. Det folket tillhör ju i allmänhet, framför allt, tror jag, städernas småfolk, dem som lefva i fattiga och betryckta villkor här hemma och som hafva föga eller liten lektyr, och som äro mycket litet ute för öfrigt. Till dessa komma nu agenterna, och de äro ytterst artiga och vänliga. Jag har själf haft besök af en sådan där, som resonerade om skilda ting. De kunna i allmänhet resonera om både politik och religion, äro beresta och kunna tala om ungefär hvad som helst. Folket börjar lyssna till dem och tycker, att de äro gentlemen och trefliga människor, och så rycka de fram med sina skrifter, börja så smått föra samtalet in på religiösa frågor och fråga sedan, om de äro välkomna igen. Jo, de få komma igen, och så småningom gå de vidare, och detta folk, som är så lätt mottagligt för religiösa intryck af hvad art det vara må, gripes och drages med. Jag tror näppeligen, att pastor Åslev går omkring till alla sömmerskor på deras vindar eller söker upp tjänsteflickorna eller går i alla fattiga hem och talar dag ut och dag in, vecka ut och vecka in, envist, till dess han vinner sitt mål. Jag tror icke, att pastor Åslevs verksamhet skall bringa så mycket frukt, om han icke arbetar på detta sätt, hvilket han nog icke lär göra. Nej, han kommer väl som regeringens, kyrkans utsände man. Han talar i skolhus, missionshus eller i

Ang. bekämpande af mormonvärfningen i Sverige.

(Forts.)

*Ang. be-
kämpande af
mormonvärf-
ningen i
Sverige.
(Forts.)*

kyrkan, men det folk, det nu gäller för honom att nå, det är af gammalt misstänksamt mot allt, som är officiellt. De ha icke glömt, hur baptisterna fördes i kedjor, 8, 10, 12 mil om vintern, dåligt klädda, till länshäktena för att sitta af 8, 10, 12 dagar på vatten och bröd, för att de läst bibeln tillsammans. De ha heller icke glömt, hur prästerna rasade mot waldenströmarna, när dessa först framträdde här i landet. Detta är i friskt minne, och strax dyker det upp ur folksjälen minnesgömmor: Aha, är det nu på det sättet igen. Nu kommer en, som har 4,000 kronor om året och varnar oss för villoandarna. Ja, det känna vi till, vi komma ibåg, när man varnade oss för baptisterna och för waldenströmarna. Hur gick det med dem? Jo, de blefvo en makt i landet. Hvem vet, om icke mormonerna också inom kort blifva en makt? Så ungefär tänker jag dessa agenter predika och tala om de yttersta dagarnas heliga. Därför, ser ni, är det som jag motsätter mig detta anslag. Jag tror att det har en rent motsatt, en rent agiterande verkan, ty som sagdt folksjälen har gamla minnen och glömmet icke så lätt.

Däremot synes det mig vara ett godt uppslag och ett verksamt agitationsmedel, om man i almanackan förde in en artikel mot mormonismen. Ty just i de hem, där man har minst lektyr, är almanackan det, som man läser om och om och om igen. Man har icke annat att göra om söndagarna, och då sitter man på soffan och bläddrar i almanackan och ser efter när Stjärna skall kalffa och när Anna har sin födelsedag. Det är sant. Jag minnes, att så var det i min hemtrakt, och så är det fortfarande i aflägsnare trakter på landsbygden. Almanackan är öfver hufvud taget en långt större auktoritet för dessa obygdernas barn än både präster, regering och riksdag och alltihopa.

För öfrigt har jag ännu en anmärkning att göra och det är den, att när man skall hafva en agitator anställd, synes det mig, att man borde anlita en svensk, af folket något så när känd präst i vår svenska kyrka. Jag tror icke, att den omständigheten att pastor Åslev kan sägas vara hemma i förhållandena i Amerika och kan sägas ha varit därute på ort och ställe och gjort sig underrättad om, hur det står till, uppvägar den underliga anda, som medföljer dessa amerikanska predikanter föredrag, och hvilken verkar främmande på vårt folk. Det förvånar mig, att det icke finnes någon präst, som är lämpad till att komma så in i mormonkyrkans mysterier — så förfärligt djupa äro de icke, att man icke utifrån kan komma in i dem — att han kuntnat anlitas.

Herr talman, jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det har sagts, att denna reservation och närmast följande äro mycket egendomliga reservationer. Möjligen kan sägas så därför att reservanternas motivering och utskottets sammanfalla nästan i det stora hela. Men jag tror, att reservanternas hemställan har ett stort företräde, därför att den sammanhänger med motiveringen, men det gör knappast utskottets. Både reservanterna och utskottet säga, att man skall söka bekämpa mormonerna och deras propaganda. Utskottet säger, att detta sätt icke är så lämpligt, och reservanterna säga, att detta är knappast lämpligt,

men komma, till slut att våga yrka afslag, under det utskottet trots denna motivering kommer och yrkar bifall till framställningen.

Jag ber, mina herrar, att få erinra om hvad som finnes i statsverkspropositionen rörande denna fråga. Det är åtskilliga skrivelser, som äro angifna i propositionen. Det är särskildt en, nämligen från emigrationsutredningen, och där finnes i en punkt en sammanfattning, så lydande: »Om mormonpropagandans *omfattning* gifva de i närmast föregående afdelning meddelade uppgifterna en föreställning. Omkring 70 mormonmissionärer äro för närvarande i oafbruten verksamhet i vårt land. Om deras egna siffror äro riktiga, skulle af dem eller deras biträden under år 1909 *dagligen* hafva gjorts inemot 500 besök i svenska hem. *Dagligen* skulle hafva utdelats mer än 700 ströskrifter och försålt mer än ett hundratal böcker.» När man läser sådant och framställningen här har sitt stöd i dessa skrifter, så få herrarna icke förundra sig öfver, att det finnes de, som hafva en motsatt åsikt och skrifva: »Då härtill lägges, att det skäligen kan befaras, att kostnaderna för en, på sätt af Kungl. Maj:t ifrågasatts, anordnad upplysningsverksamhet komma att så småningom vida öfverstiga den nu beräknade», så hemställa reservanterna om afslag. När denna verksamhet öfvas af så många, och då dessa till sin hjälp hafva utdelade ströskrifter, är det naturligt, att denne ende man är en droppe i hafvet.

Går jag öfver till kyrkomötets handlingar för år 1910, som också finnas i Kungl. Maj:ts proposition, så finner jag, att detta kyrkomöte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit, »det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga nödiga åtgärder till förhindrande af den samhällsfarliga verksamhet, som utöfvas af i vårt land kringresande värfvare för mormonsamfundet».

Det var kyrkomötet, som således hemställde till Kungl. Maj:t om, att de borgerliga myndigheterna skulle göra sin plikt för att utvisa dessa mormonagenter. I denna kyrkomötets skrifvelse är också antydt ett annat sätt att gå till väga; det heter nämligen: »Äfven här synes visserligen åtskilligt kunna vinnas genom en allvarligare tillämpning af gällande lag, och kyrkomötet tillåter sig att i sådant afseende erinra om bestämmelserna . . . (som sedan uppräknas)». Kyrkomötet ville, att vederbörande skulle tillhållas att efterleva dessa bestämmelser, men det vore möjligt, att dessa icke voro tillräckliga, och det begärdes i alla fall en ännu bättre lagstiftning än den omnämnda för att kunna råda bot mot detta.

Nu är det klart för mig — och därför har jag också undertecknat reservationen — att denne ende man icke kan göra ett jota, om han icke får hjälp af myndigheterna på de platser i landet, dit han kommer. Om en präst, bosatt i hufvudstaden, Norrland eller södra Sverige, kommer till min hemtrakt, där, enligt hvad han fått reda på, det finnes en mormonagent, så är den förste, denne man bör vända sig till, kyrkoherden, pastorn eller t. ex. kommunalnämndsordföranden för att få reda på, hvar agenten hör hemma, och hvad det är för herre. Denne präst vet icke ens, hvar stället är beläget, där agenten vistas. Tro herrarna då, att någon skall kunna tro mera på denne främling än på pastorn i församlingen, för hvilken jag hoppas församlingsborna ha stort förtroende.

Ang. be-
kämpande af
mormonvärf-
ningen i
Sverige.
(Forts.)

Ang. be-
kämpande af
mormonvärf-
ningen i
Sverige.
(Forts.)

Bästa sättet här är väl att tillhålla vederbörande myndigheter att i detta fall göra sin plikt och hjälpa föreningen »Vaksamhet» i dess verksamhet. Men jag får säga, att försöket att på detta sätt anställa en man, som skall resa öfver hela landet, har länge nog pröfvats under det gångna året, och jag tycker, att man icke skall anslå ytterligare medel till detta. Ett sådant anslag är som en droppe i hafvet.

Jag tror i alla fall, att reservanterna ha goda skäl för sitt afslagsyrkande, men att saken skall hafva den nyttan med sig, att vederbörande prästerskap och öfriga myndigheter skola göra sitt till, när de blifvit uppmärksammade på detta genom denna framställning, och att man härigenom skall kunna motarbeta detta i högre grad än genom att anslå dessa medel, som efter mitt sätt att se icke skulle vara till någon nytta.

Jag ber att få yrka afslag på framställningen och bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr vice talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 211 af utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utvisade 100 ja mot 56 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 212.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 213, angående anslag till kulturhistoriska muséet i Lund, föredrogs; och yttrade härefter

Herr Thorsson: Jag hade i utskottet i denna punkt yrkat, att det skulle sättas ett villkor vid beviljandet af detta anslag. Jag fick ej pluralitet för mitt yrkande i utskottet och har icke velat reservera mig, men jag vill nu anhålla om att få säga några ord angående detta anslag.

Det är på det sättet, att det i Lund finnes två muséer, Lunds universitets historiska museum och det kulturhistoriska museet. De ha båda anslag af statsmedel, men det är föga uppbyggligt att se hvilken rivalitet som utöfvas mellan dessa båda institutioner, och det kan ifrågasättas, om det är ett rätt utnyttjande af statsmedel att på sätt som sker befordra en i mitt tycke illojal konkurrens. Det är naturligt om från statsmakternas sida tydligt uttalas att i en stad som Lund man icke ger anslag till två med hvarandra konkurrerande inrättningar. Det ligger en viss rim och reson i hvad som begäres från universitetets museum där nere, att områdena för samlingen skulle i någon mån uppdelas. Styresmännen för detta museum ha begärt, att kulturhistoriska museets föreståndare skulle inskränka sitt samlarenit till tiden efter reformationen med undantag för de samlingar, som göras inom staden Lund.

Nu i denna sena timme kan jag naturligtvis icke påkalla kamarens uppmärksamhet i tillräckligt hög grad för min uppfattning. Men jag vill till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra den önskan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att förhindra hvad — som rent af kan kallas ett spektakel — vi nu få bevittna i fråga om striden mellan universitetets historiska museum och det kulturhistoriska museet, så att det verkligen blifver ordnad på sådant sätt, att icke det ena museet obehörigen konkurrerar med det andra om saker och ting, som skola placeras så nära hvarandra.

Jag anhåller därför att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra denna lilla framställning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 214—238.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 239, angående anslag till upprätthållande af Åsgårds skolkoloni. *Ang. anslag till Åsgårds skolkoloni.*

I anledning af Kungl. Maj:ts under punkten 230 af åttonde hufvudtiteln framställda förslag hemställde utskottet, att Riksdagen måtte såsom bidrag till upprätthållande af Åsgårds skolkoloni under de villkor, Kungl. Maj:t bestämde, på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 3,000 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *A. C. Lindblad, Thorsson, Persson* i Stallerhult, *Rydén, Sjö, Lindberg* och *Nilson* i Örebro, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts föreliggande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af punkten lämnade herr vice talmannen på begäran ordet till

Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.
(Forts.)

Herr Torgén, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag är en varm vän af vidgad undervisning, särskildt sådan som kan gifva ökade kunskaper åt dem, som ej hafva tillfälle att tillgodogöra sig elementarskoleunderbyggnad, skulle jag väl bort känna tillfredsställelse öfver föreliggande förslag, helst äfven detta öfverensstämmer med min åsikt om att staten ej blott i vidaste mån understödjer undervisningen utan helst helt öfvertager den på sig från kommuner och enskilda med en omläggning i dess helhet till likställighet, utan klassintressen. Äfven från en annan synpunkt skulle jag väl lojalt hafva bort böja mig, då detta förslag utgått från vår nuvarande regering; och till sist borde väl jag — som vanligt brukar ske — låta de lokala känslorna få hafva öfvertaget, helst anslaget skulle tillfalla en skola, som ligger i länet, i min födelsesocken, ja till och med i en gård, som jag är född i och själf en tid ägt.

Det gifves emellertid vissa orsaker, som kunna göra mig tveksam, om denna skola fyller måttet och gör anslaget berättigadt. Att skolan utgör ett experiment efter tyskt mönster och af en enskild person skulle icke afskräcka, äfven fastän åsikterna om behovet af en sådan skola och huru experimentet utfallit kunnat vara rätt olika. De myndigheter, som afgifvit yttranden, hafva också skrifvit sina utlåtanden med lätt hand; tydligen hafva de icke velat låta den vänstra handen veta hvad den högra gör. Jag ber att få citera något. Konungens befallningshafvande i länet: »Åsgårds skolkoloni har under den förlutna tiden på ett i alla afseenden förtjänstfullt sätt sökt förverkliga de syften — —»; Domkapitlet i Härnösand: »Om också med en viss tvekan angående lämpligheten af det inbördes förhållandet mellan den teoretiska undervisningen och de praktiska sysselsättningarna vid kolonien — —»; folkskoleinspektören: »Det mål, som skolkolonien satt sig före, vore synnerligen beaktansvärdt — —»; öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk synes mig nästan elak, då den säger: »äfven af de vid berörda inspektion gjorda iakttagelser framginge, att den teoretiska undervisningen i vanliga skolämnen vore det område, där koloniens verksamhet vore svagast utvecklad — —» och »Beträffande det praktiska arbete af olika slag, som vid kolonien ålades lärjungarna, funne sig öfverstyrelsen ej kunna ingå på något värdesättande af detta från yrkessynpunkt — —.»

Det kan utan tvifvel tänkas, att den verkliga sakkännedomen skulle tala ett något tydligare språk än detta. Men det är ock en annan synpunkt, som är värd beaktande. Den återfinnes på sid. 588, där det heter: »Dess hufvudsakliga uppgift angafs vara den att gifva skolgossar, hvilkas hem ej lämpade sig härför, erforderlig utbildning i kroppsarbete. Den skulle vara en skola förnämligast för gossar i åldern 13—17 år från alla samhällsklasser».

»Alla samhällsklasser» låter ju ganska vackert. Men vi veta alla, att i de med orätt benämnda lägre samhällsklassernas hem finnes det alltför tillräckligt tillfälle till utbildning i kroppsarbete. De icke vanartade barnen i dessa hem behöfva ej skolan och de vanartade få ej komma in i skolan. För dem har staten sörjt genom uppfostringsanstalten Bona, som väl ännu räcker till, då den icke togs i anspråk för det ändamål, som här under denna riksdag varit ifrågasatt. Det kvar-

står således, att skolan, trots alla påståenden däremot, är en *klass-^{Ang. anslag till Åsgårds skulkoloni.} skola* för öfverklassen, för de i trots af alla påståenden däremot mer eller mindre vanartade barnen ur rikemans hem. Omkostnaderna för och inträdesfordringarna vid denna skola äro äfven af den beskaffenhet, att de, som äro fattiga, icke kunna komma in i skolan, om de än tillhöra den s. k. öfverklassen. Och under sådana förhållanden blir denna idé rent af förhatlig. Jag tror för min del, att staten alldeles tillräckligt gynnat rikemans intressen på skolväsendets område. Att förslaget framlagts af den nuvarande regeringen, kan icke i detta fall hafva för mig någon afgörande betydelse. Men med kännedom om huru svårt det är för en enskild att äfven motionsvägen vinna något, är detta regeringens eget initiativtagande principiellt erkännansvärdt. Denna fråga är ingen partifråga, ty om så skulle vara, måste jag beteckna åtgärden sasom märklig, med stöd af de synpunkter jag anför, för att icke därtill lägga min kännedom om de lokala förhållandena politiskt sedt.

Jag vill slutligen angifva de skäl, som ligga till grund för att ej ens mina lokalpatriotiska känslor i detta fall kunnat frammanas. Från länets synpunkt har skolan visat sig obehöfelig, enär så vidt mig är känt, ingen enda från länet varit skolans elev. Om nu detta beror därpå att inom länet finnes tillräcklig utbildning och glädje i kroppsarbetet, eller att det skulle saknas det kunskapsmått, som erfordras för inträde i denna skola, där undervisningen i vanliga skolämnen, enligt hvad öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk yttrat, vore svagast utvecklad, eller därpå att vi jämtar skulle sakna den arbetsklass, som bäst behöfver och kan uppskatta f. d. kaptenens och grefvens praktiska undervisning i arbetsglädje och jordbruk, det låter jag vara osagdt. Ås kommun har gifvetvis en liten inkomst af denna skola, inkomsten utaf försålda matvaror och mjölk, som levereras till skolan, och möjligen en liten inkomstbeviljning för en eller annan lärare, anställd vid skolan. Detta har icke haft någon afgörande betydelse för min åsikt. Det är däremot säkert, att länet har lidit och kommer att lida förlust för sin folkhögskola genom den samröra, hvori dessa skolor befinna sig, genom denna förryckning af lärarkrafter och icke minst genom greffe Mörners upptagande på två håll, med särskildt sitt privatekonomiska intresse på Åsgård, Jonsborg eller Doresta; det må nu den ena gången heta så eller så. Länet borde emellertid äga rätt, med den aföning det ger, att fordra, att han ägnar sig helt och hållet, med all sin kraft, åt skötandet af länets folkhögskola, som helt kräfver sin man, om ej dess arbete skall förryckas. Om föreståndaren anser sig kunna undvara krafter och tid för andra ändamål än folkhögskolan, så är det fara värdt, att länet kanske kan komma att anse sig kunna undvara greffen.

Det är dessa synpunkter, som för mig varit afgörande, då jag, herr talman, ber att få yrka afslag på Kungl. Maj:ts proposition och bifall till reservationen.

Härefter yttrade

Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.

(Forts.)

Herr Starbäck: I sin afgifna reservation säga reservanterna, att det syntes dem »tvifvelaktigt, om den vid ifrågavarande anstalt bedrifna verksamheten skäligen kan betraktas såsom ett försök, hvilket ur pedagogisk synpunkt har något större värde» och på denna grund ha de icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror tvärtom, att detta försök just ur pedagogisk synpunkt kan ha ett mycket stort värde. Jag vågar icke inlata mig på något meningsutbyte med den siste ärade talaren därom, hur detta försök skötes, men af de handlingar, som framlagts för utskottet, och de upplysningar, som lämnas i statsverkspropositionen, synes det mig verkligen framgå, att detta är ett beaktansvärdt pedagogiskt försök. Jag maste fullt instämma med herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, då han säger, att »på rent teoretiserande framställningar rörande nödvändigheten af en mera »prakti-k» uppfostran har det aldrig varit någon brist. Mera ovanligt men tillika äfven mera värdefullt måste det anses vara, att någon vill i gärning söka visa, på hvad sätt de långt gående yrkandena i sådan riktning möjligen skulle kunna förverkligas». Af det schema för en dag vid skolan, som anföres i statsverkspropositionen, framgår, att eleverna här få lära sig verkligt praktiska arbeten. De få undervisning i köksarbeten, de få lära sig uppeldning af lektionsrummen, de få lära sig att städa, att baka, att väfva, att förrätta gårdsskarlssysslor, vedhuggning, inbärning af ved och vatten med mera dylikt, allt tydligen sådana saker, som för vissa intellektuellt och låt mig säga moraliskt omogna elever i den ålder, hvarom här är fråga, utgöra en synnerligen lämplig skola och böra kunna fostra dem till nyttiga medborgare.

Jag tror således för min enskilda del, att staten på detta företag bör offra denna summa, i förhoppning om att den skall komma äfven andra än rikemans barn till del, och jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman, mina herrar! Då jag icke varit i tillfälle att personligen besöka Åsgård, kan jag icke på egna iakttagelser grunda mitt omdöme om den därvarande skolkolonien, utan måste fota detta helt och hållet på vederbörande myndigheters utlåtande, på andra personers uttalanden och på min personliga bekantskap med skolans upphofsman, greve Mörner. Han och jag ha visserligen mycket olika syn på saker och ting här i världen, men såsom skolman har jag alltid med glädje, ja rent af med beundran tagit del af hans planer med afseende på denna skolkoloni. Den har, såsom den föregående ärade talaren nyss påpekat, sin största betydelse såsom ett experiment, såsom ett pedagogiskt försök af den allra bästa beskaffenhet. Dylika försök äro dessvärre i vårt land mycket sällsynta, ty, sedan staten öfvertagit så godt som alla våra skolor, har arbetet inom dem så att säga stelnat i vissa bestämda former, blifvit utstakadt efter så bestämda linjer, att någon afvikelse fran dessa in på försökens och experimentens väg icke gärna är tänkbar. Möjligen skulle den skolform, om hvilken vi i dag så mycket debatterat, folkhögskolan, i detta afseende utgöra ett vackert undantag.

Då nu en iniativkraftig man framträder med ett försök, som går

ut på att utgöra en reaktion emot det alltför myckna teoretiserandet i våra skolor, och som åsyftar att föra kroppsarbetets olika former in på folkuppföstrans och skolans område, att kasta skolans helgd och något af lifvets ljus och glädje öfver det flerstädes föraktade, många gånger alltför mycket föraktade kroppsarbetet, så kan jag för min del icke se annat, än att ett sådant försök är väl värdt uppmuntran och understöd från statens sida, och detta så mycket mer som det är allom bekant, att grefve Mörner offrat icke endast en stor del af sin egen förmögenhet på detta företag, utan äfven offrat sig själf därhän, att han åtagit sig det svåra och för de allra flesta motbjudande värfvet att rent af tigga pengar till detta företag. Det ligger ju också för de flesta något tilltalande däri, att samme grefve Mörner lämnat en fast anställning vid svenska armén för att ägna sig åt skolan och för att, enligt hvad jag kan förstå, på skolans område blifva en föregångsman, en reformator, med utsikt att för alla sina sträfvanden på detta område eller åtminstone sina sträfvanden för Åsgårds skolkoloni få till lön den otack, som i allmänhet brukar vara reformatorernas lott.

Det är från denna synpunkt, jag ser skolföretaget vid Åsgård, men också från den synpunkten att här verkligen är gjordt någonting, att här verkligen är taget ett steg i riktning mot den praktiska undervisning, om hvilken man i våra dagar så mycket talar och skriver utan att komma ett fjät framåt. Då nu våra skolor öfvertagit barnens och ungdomens så godt som hela uppfostran, står för oss och för framtiden den uppgiften att lösa: hur skola vi kunna planlägga det praktiska arbetet, så att detta kommer in icke endast i vissa yrkesskolor, utan också i de vanliga skolorna? Det är ett försök till lösandet af det spörsmålet, som gjorts vid Åsgård.

Och till sist, mina herrar, offra vi icke årligen stora summor till experiment och försök i rent praktisk riktning, för våra skogar och torfmossar, för allt, som växer på våra åkrar och ängar, för hästar och nötkreatur, svin och höns? Är det då för mycket begärdt, att vi offra dessa af Kungl. Maj:t föreslagna 3,000 kronor för ett experiment på skolans område, för ett försök, som är afsedt att lända till gagn och välsignelse för folkets egna söner och döttrar? Nu är det naturligtvis med detta försök, som med alla andra sådana: man kan icke på förhand bestämdt säga, om det är klokt att därpå offra pengar. Men det kommer att visa sig en dag, då, såsom jag hoppas, försöket där uppe vid Åsgård och den idé, det innesluter, kanbända kommer att omsättas i verklighet litet hvarstädes i våra svenska bygder.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till regeringens och utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Det är ju det vanliga att när af enskilda igångsatta företag icke bära sig, man gör en hänvändelse till Kungl. Maj:t och begär Riksdagens medverkan för fortsatt verksamhet, och sedan Riksdagen en gång lämnat ett anslag och detta kommit in i hufvudtiteln, visar erfarenheten, att det aldrig kommer därifrån utan får stå kvar under en obegränsad framtid. Så lär det också komma att gå här för den händelse den nu ifrågavarande framställningen vinner Riksdagens bifall.

Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.
(Forts.)

Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.

(Forts.)

Det har förefallit mig och öfriga reservanter som om detta företag vore af den art, att man borde vara ytterst försiktig innan man började lämna statsanslag för dess fortsatta verksamhet. Om man läser de yttranden, som åtfölja den kungl. propositionen, så tror jag, att man utan öfverdrift kan säga, att några svagare skäl sällan blifvit anförda för en liknande framställning. Jag undantar nu Konungens befallningshafvandes i Jämtlands län yttrande, som på det varmaste förordar förslaget. Härnösands domkapitel däremot är mycket tveksamt, huruvida det kan vara skäl att understöda denna verksamhet. Kommer man sedan till öfverstyrelsens för de allmänna läroverken uttalande, så kan jag icke se annat än att hela dess långa yttrande är skrifvet i sådan anda, att det icke lämnar rum för någon tvekan därom, att styrelsen hellre skulle sett, om den kunnat slippa ifrån att yttra sig öfver denna fråga. I hvarje fall framgår det, att denna skola knappast är af den beskaffenhet, att man bör uppmuntra densamma till att fortsätta längre än enskilda kunna hålla den vid lif.

Undersöker man hvilka fordringar, som ställas på eleverna för inträde, så äro de ju till första klassen att hafva genomgått tredje klassen i allmänt läroverk med godkänt betyg i modersmålet och matematik, och kommer man sedan öfver till de andra klasserna, så fordras af inträdessökande alltid att hafva genomgått närmast högre klass i allmänt läroverk med minst betyget godkänd i de flesta ämnen och högre betyg i modersmålet och matematik. Det framhålles såsom skäl för denna anordning, att denna skolas undervisning skulle i hvarje klass ligga en klass öfver undervisningen i motsvarande klass i de allmänna läroverken. Men hvad säger öfverstyrelsen? Jo, den säger, att undervisningen vid denna skola icke kan mäta sig med undervisningen och kunskaperna i motsvarande klasser i statsläroverken. Det är ju icke något särdeles godt betyg åt denna skola.

Det har förefallit mig särdeles tvifvelaktigt, om det kan vara förmanligt eller klokt att, när ynglingarna genomgått så många klasser i ett allmänt läroverk, som dessa inträdesfordringar förutsätta, internera dem i en skola för att meddela dem undervisning i praktiska sysslor, bestående i sådana arbeten, som herr Starbäck uppräknade och som framgå af sidan 589 i statsverkspropositionen. Det heter där: »Dessa praktiska arbeten, de s. k. *skolhemssysslorna*, äro af synnerligen varierande beskaffenhet. De bestå i städare- och upppassaresysslor såsom sopning, skurning och dylikt, hushållsarbeten såsom matlagning, bakning och dylikt, gårdskarlsysslor såsom vedsågning och vedhuggning m. m.» Skall man verkligen behöfva lämna statsunderstöd för att pojkar, som genomgått så många klasser i allmänt läroverk, skola lära sig att hugga ved, baka, sopa, städa eller skura? Nog tar det sig bra märkvärdigt ut. Det lär väl icke finnas någon yngling, som icke kan alla dessa saker, undantagandes bakningen, och hvad nytta de skulle ha däraf, sedan de genomgått fyra eller fem klasser i allmänt läroverk, det kan jag icke begripa.

Jag vill icke uppehålla kammarens tid längre, men nog synes det mig, som om reservanterna här ha goda skäl för sin hemställan, då de yrkat afslag, och jag ber därför att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Med herr Persson i Stallerhult förenade sig herrar *Molin* i Dom-
bäcksmark och *Olofsson* i Digernäs.

*Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.*

(Forts.)

Herr Widén: Som herrarna ju redan veta, är denna skola be-
lägen i det län, där jag är landshöfding, och det har gjort, att jag
kommit att intressera mig för densamma. Nu vill jag dock genast
säga ifrån, att skolan icke i ringaste mån representerar något jämt-
intresse. Detta bevisas granneligen däraf bland annat, att en af mina
länskamrater talat mot detta anslag och en annan instämt med en
talare, som yrkat afslag på anslaget. I olikhet med dem skall jag
nu tillåta mig att hos Andra kammaren hemställa om bifall till det-
samma.

Skolan är ungefär lika gammal i länet som jag, ehuru jag icke
haft något att göra med dess bildande, som ägde rum redan innan
jag kom dit. Och det vill jag säga, att skulle herrarna afslå begäran
om anslaget och detta skulle leda till att skolan nedlades, så skulle
det befria mig från ett mycket stort bekymmer, dock icke af ekono-
misk art, ty jag har ingenting med skolans ekonomi att göra. Utan
från bekymret för att ett samhällsgagnande företag skall hållas uppe
och gå framåt; hvilket här har varit bekymmersamt nog. En talare,
som uppträdde här nyss, förordade anslaget men sade, att han icke
själf besökt skolan eller hade någon personlig kännedom om hur den
verkade. Jag för min del har däremot flera gånger besökt skolan och
jag har ganska ingående tagit del af det sätt, hvarpå den verkar
samt sökt göra klart för mig ej blott skolans grundläggande idéer
utan äfven det sätt, hvarpå dessa idéer utförts.

Den metod för undervisningen, som tillämpas här, är såsom fram-
hållits, af nytt slag. Skolans program är att väcka arbetsglädje, ord-
ningssinne samt praktisk duglighet; det är ju i allt fall ett vackert
program. Detta söker skolan realisera genom att lägga hufvudvikten
på det praktiska. Den teoretiska undervisning, som gifvetvis också
meddelas där, kan kanske anses bristfällig, och är det utan tvifvel,
om man jämför den med den undervisning, som meddelas i elementar-
läroverken, hvarifrån eleverna till en del komma — dock finnas äfven
elever, som komma från folkskolan. Men vid Åsgård är det icke
i första hand det teoretiska utan det praktiska det gäller. Lärjun-
garna få lära sig att sätta värde på och icke förakta kroppsarbete, de
få lära sig, att man bör uträtta allting själf. I öfverensstämmelse
härmed få de lära sig att själfva sköta sin kropp, hvilket de icke
alltid äro så vana vid — det har händt att det kommit elever, som
icke ens kunnat på egen hand hålla sina tvättställ rena — vidare få
de lära sig att sköta alla hushållssysslor, som kunna förekomma; någon
uppassning kommer ej i fråga utan de få reda sig helt och hållet
utan tjänare. Det hålles också strängt på att så sker. Af egen er-
farenhet vet jag ock af hvilket värde det är, i hvilka lefnadsomstän-
digheter man än må komma, att man kan reda sig själf, och förstår, att
intet arbete finnes, som jag icke bör kunna uträtta själf, och som är för
tarfligt för mig. Någon landtbruksundervisning i egentlig mening
förekommer däremot icke — det är icke ändamålet med denna skola —
men eleverna få tillfälle att deltaga i jordbruksarbete och andra ar-

Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.
(Forts.)

beten ute i det fria. Det kan ju understundom vara ganska bristfälligt ställdt — klagomål hafva anförts däröfver — med fullständiga arbetsredskap och kreatur vid en skola, som har så begränsade tillgångar som denna, men det är icke på materielen, som det hänger, utan det är hufvudsaken, att eleverna få deltaga i praktiskt arbete.

I allmänhet torde eleverna vid denna skola utgöras af sådana, som förut visat sig vara mindre intresserade för studier eller mindre begåfvade eller också haft klen fysik, så att de icke kunnat på effektivt sätt bedriva sina studier i den skola de förut gått. Det är dock icke meningen, att skolkolonien vid Åsgård skall vara till för sådana som äro misslyckade, och det är den icke heller, utan den är afsedd för sådana, som icke funnit sig riktigt till rätta i den skola de förut gått i. Jag har visserligen icke känt någon af eleverna vid Åsgård, innan de kommit dit, men jag har sett dessa ynglingar i verksamhet, i köket eller i snickarverkstaden eller ute på fältet; och jag kan intyga, att man känner en riktig förnöjelse därvid. Jag har själf för ett par år sedan gått med dem på en botanisk utfärd — jag brukar ibland roa mig med att göra dylika — och det var roligt att se den vakenhet och det intresse de härunder ådagalade.

Jag har här i min hand en del bref från föräldrar, hvilkas barn varit vid skolan. I dessa bref prisas det skick, hvori deras barn återvändt från skolan, friska till kropp och själ och utvecklade till karaktären. Jag har också här ett intyg från grannar till skolan inom Ås socken. Intyget är undertecknadt af bland andra ordföranden i kommunalnämnden, landstingsmän, en landstingsfullmäktig, ledamöter i kyrkorådet och ett stort antal andra personer, hvilka intyga, att skolans elever äro väl sedda i orten och att skolan ses med intresse. Jag har vidare här ett uttalande från särskildt kompetent håll. Det är från lektor Nordin, utgifvare af Tidning för Sveriges läroverk, som besökt skolan. Han redogör för sina erfarenheter därifrån och rekommenderar skolan på det allra varmaste på grund af dessa erfarenheter.

Nu är det ganska naturligt, att det vid skapandet af en ny skolform, isynnerhet när detta sker med de begränsade tillgångar, som stått grefve Mörner till buds, måste uppstå en del svårigheter. Han har i denna skola nedlagt hela sin förmögenhet; och det kan jag upplysa herrarna om, att sina egna ekonomiska intressen har han icke tillgodosett. Som emellertid hans förmögenhet icke var så särdeles stor från början, har det alltid varit knappt och svårt att draga fram skolans ekonomi; skolan uppehålls mest med gåfvor och andra dylika medel, som föreståndaren tigt ihop. För min del tror jag emellertid, att man, därest skolan vinner det erkännande af statsmakterna, som här ifrågasättes, skall kunna hålla skolan i gång, eburu jag icke är säker på, att detta statsanslag på 3,000 kronor fritager skolans föreståndare och främjare från bekymmer. Det vore dock en uppmuntran, och om man kunde hålla skolan i gång, så har man därmed, synes mig, underhjälp till försök, som utan tvifvel kommer att bära frukt. Man kan icke skatta nog högt vikten af att vänja ungdomen, särskildt dem som icke äro vana vid kroppsarbete — och det är ju fallet med de flesta af de elever, som komma till denna skola — att vänja dem vid aktning för allt slags arbete och att icke akta något arbete för

ringa; det är framför allt viktigt, att detta sker under skoltiden. Jag vet, som jag sade, af egen erfarenhet hvad det betyder, och det är därför jag sätter mycket stort värde på detta försök.

En föregående ärad talare klandrade, att grefve Mörner på samma gång var föreståndare i länets folkhögskola. Ja, det är sant, att han det är. Och jag är ordförande i styrelsen för folkhögskolan. Men för min del har jag icke funnit, att han gjort den ena skolan förfång till förmån för den andra. Jag har icke kunnat finna, att den omständigheten, att han är föreståndare för länets folkhögskola, skall ha någon betydelse i detta afseende, eller att man för den skull icke gärna skulle se, att Åsgårdsskolan skulle tilldelas statsunderstöd. Ingendera skolan har lidit något förfång af den andra. Detta företag kan i viss mån sägas ha sin motsvarighet i den Sunnerdahlska stiftelsen och Lundsbergs skola, ehuru denna senare icke lägger an på kroppsarbete på samma sätt som vid Åsgård. Jag tror, att det är skäl, att staten uppmuntrar dessa företag lika så väl som de båda nämnda. Och jag tror, att man här har ett uppslag, som kan blifva till stor fördel för den vidare utvecklingen af vårt skolväsende. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.

(Forts.)

Herr *Juhlin* instämde häruti.

Herr Rydén: Jag tror nog, att man skall hålla sig på jorden, äfven när man talar om sådana här saker, och när en talare var uppe och ville göra denna anstalt, som, om vi skola tala rent ut, är till för ett antal bortskämda öfverklasspojkar, till något af en kolossalt stor betydelse för land och folk, då måste man verkligen säga, att folkhögskoleentusiasmen sprungit i väg ett bra stycke med sunda omdömet. Mig synes det, som om detta vore ett försök af en man, som icke har lyckats, och sannolikt icke skall komma att lyckas, som bedrifvit sitt företag från en i stort sedt felaktig utgångspunkt och slutligen kört fast. Så får han länets styrande män på sin sida för att hjälpa honom, och så skall Riksdagen och staten rädsla företaget. Ungefär så ter sig saken för mig, jag kan icke komma till något annat resultat af den föreliggande utredningen.

För inträde fordras som minimum att ha gått igenom tre klasser, och jag undrar, om detta egentligen är af den betydelse, att man bör ingripa från statens sida för att hålla det uppe.

I detta fall har jag dessutom icke kunnat underlåta att fästa mig vid den alldeles tydliga opinion, som finnes bland befolkningen. Landshöfding Widén nämnde om, att det fanns en skrivelse från befolkningen däruppe. Jag har här i min hand ett bref från en af dem, som undertecknat en sådan skrivelse, i hvilket denne person klargör motiven därför, och det må tillätas mig att framdraga endast ett par rader ur detta bref: »Hvar man här har nog ingen som helst sympati för grefve Mörner och hans skolföretag, hvilket står under all kritik, men namnunderskrifterna ha tillkommit af det skälet, att ingen vågar stöta sig med grefven, samtidigt som den kommunalpolitiska synpunkten lagts på frågan, eller rättare sagdt: namnunderskrifvarna anse, att det är bra, att skolan finnes i socknen. Därför ha vi skrivit på.»

Ang. anslag
till Asgård's
skolkoloni.
(Forts.)

Detta är en af dem, som undertecknat detta aktstycke, hvilket är föredraget här, och som skulle representera den allmänna opinionen bland befolkningen. Jag har fäst mig äfven därvid, att jag vid enskilda samtal med representanter för bygden däruppe funnit, att åtminstone här i Andra kammaren meningen mycket allmänt bland jämtar och norrlänningar, som ha hört något om anstalten och känna till den, icke är gynnsam för densamma, om jag undantar några af dem, som sitta i styrelsen för företaget. Och det må nu vara, att man icke skall fästa alltför stort afseende vid en sådan mening, men oftast är det nog så, att, när man har ett företag midt ibland sig, bildar sig i allmänna medvetandet en föreställning om hvad anstalten är värd och hur den fyller sin uppgift. Jag unnar gärna grefve Mörner anslaget, men icke är det skäl, att staten inlater sig på sådana företag, när de icke hvila på fastare grunder och icke äro ledda af personer, som visa större kvalifikationer för att uträtta något af verklig betydelse för folkbildningsarbetet, än hela detta projekt tyckes visa.

Jag yrkar därför afslag på utskottets hemställan och Kuogl. Maj:ts proposition.

Herr Hage: Herr talman! Jag skulle vilja göra gällande, att det skulle vara en synnerligen god princip i sådana frågor, om man generellt slog fast, att, för att Riksdagen skall lämna något anslag till anstalter af denna art, landstinget i länet först skall ha lämnat något slags anslag. Jag tror nämligen, att detta skulle i viss mån utgöra något slags garanti för, att Riksdagen vore på rätta vägar, då den lämnar anslag till sådana anstalter. Det är nämligen så, kan man säga, att Riksdagen i många fall befinner sig på långt afstånd från platsen, där en sådan anstalt ligger, och har litet svårt att komma till den sakkännedom i fråga om förhållandena, som i ett sådant fall är önskelig för beviljandet af anslag.

Härvidlag, d. v. s. med afseende på denna fråga, kan man nu visa på det förhållandet, att det verkligen icke är så, att det förefinnes något sådant anslag från landstinget. Jag tycker, att redan detta är i viss grad en sådan omständighet, att den bör verka en liten smula afkylande på dem, hvilka yrka på anslag till denna anstalt. Men än vidare skulle jag med den bok, som jag här har i min hand, vilja understryka riktigheten i det påstående, som framförts här af en föregående ärad talare från länsbanken däruppe. Han har sagt, att det här gäller anslag till en skola, som hufvudsakligen är afsedd för bättre situerade personer. Här förefinnes en redogörelse för denna anstalts verksamhet under tiden den 16 juni 1910—den 15 juni 1911. Där finnes uppgift å de personer, som äro målsmän för de elever, som under nämnda tid gått i skolan. Jag skall be att få uppräknat här undan för undan alla dessa yrken, för att man skall få en föreställning om, att det måste vara så, som en föregående talare sagt. Här upprepas det: »Handlande, ingenjör, handlande, lektor, godsägare, sjökaptan, inspektor, konsul, direktör, grosshandlare, ingenjör, sjökaptan, apotekare, öfverste, handlande, fabrikör, landtbrukare, landtbrukare, jägmästare, landtbrukare, disponent, grosshandlare, artist, ingenjör, fabrikör, ingenjör, läkare, kassör, apotekare, källarmästare, handlande,

landtbrukare, läkare, direktör, handlande, prokurist, kassör, fabrikör, handlande, grosshandlare, handlande, stationsinspektör, läkare, bataljonsveterinär, handlande, apotekare, järnvägstjänsteman, handlande, disponent, byggmästare.

*Ang. anslag
till Åsgårds
skolkoloni.*

(Forts.)

Äfven om det verkligen är så, att det mål, som man vill vinna med denna skola, är godt, och att det är lämpligt, att man söker nå detta mål, finner jag, såvidt man kan tilltro riktighet åt dessa uppgifter, som här äro lämnade, att dessa personer, hvilka här äro angifna såsom målsmän för lärjungarna, måste befinna sig i sådan ekonomisk ställning, att de själfva kunna genom att betala afgiften nå detta mål, utan att Riksdagen behöfver inskrida. Jag menar alltså, att här icke förefinnas några ömmande omständigheter, som äro af sådan art, att Riksdagen behöfver inskrida i detta fall.

Vidare vill jag säga, att jag finner det tämligen otroligt, att dessa personers söner i alla fall i verkligheten ute i lifvet komma att bli i någon grad kroppsarbetande eller komma att få någon egentlig nytta af den undervisning i kroppsarbete, som det här är fråga om. Fastmera skulle jag vilja säga, att det är mera fråga om att endast åstadkomma ett slags teoretiskt kroppsarbete.

Med anledning af hvad jag här yttrat, skall jag be att få yrka afslag på framställningen om anslaget beviljande och ansluta mig till reservationen.

Herr Ekman: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall icke länge uppehålla debatten om denna fråga vid en så sen timme som nu, men jag anser verkligen, att frågan är af så pass stor betydelse, att jag för min del skulle se med ledsnad, om Andra kammaren komme att afslå detta anslag, som af Första kammaren beviljats.

Här gäller det, såsom det yttrats af flera talare och äfven senast af herr Rydén påpekats, visserligen icke någon stor sak, men det gäller ett försök och ett försök som enligt min mening går i den rätta riktningen. Och jag skall be att alldeles särskildt få stryka under, hvad som här finnes uttaladt af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet uti propositionen, där han säger: »På rent *teoretiserande* framställningar rörande nödvändigheten af en mera 'praktisk' uppfostran har det aldrig varit någon brist. Mera ovanligt men tillika mera värdefullt måste det anses vara, att någon vill i gärning söka visa, på hvad sätt de långt gående yrkandena i sådan riktning möjligen skulle kunna förverkligas.»

Jag kan icke underlåta att uttala min stora förvåning öfver huruledes en sådan talare som herr Carl Persson så totalt vill underskatta betydelsen af den praktiska undervisningen i denna skola, såsom det framgick af hans uttalande här. Här gäller som sagdt endast ett försök, och för detta försök begär man, att staten skall offra 3,000 kronor. Här ha upplästs bref af en ärad talare på jämtlandsbänken, bref, som innehålla beröm för skolan, och en talare på skånebänken har i stället läst upp ett bref, i hvilket skolans verksamhet klandras. I förbigående sagdt vill jag framhålla, att vid det sistnämnda brefvet får man icke fästa så stort afseende. Om jag förstod talaren rätt, var det skrifvet af en person, som också tecknat under en skrifvelse med

Ang. anslag till Asgård's skolkoloni. beröm för skolan, och då må det tillåtas mig att säga, att i så fall tillmäter jag icke hvad en sådan person skrifer någon större vikt.

(Forts.)

Däremot får jag säga, att en skola, som vitsordas af länsstyrelsen, stiftsstyrelsen och folkskoleinspektören, och om hvilken läroverksöfverstyrelsen yttrar, att den betraktar densamma såsom ett aktningvärdt pedagogiskt försök, måste anses förtjänt af statens understöd. Sadana intyg tillåter jag mig tillmäta vida större betydelse än dessa enskilda personers. Jag tror, att Andra kammaren handlar klokt, om den här icke af någon i mitt tycke synnerligen obefogad sparsamhet-iffver vägrar att bevilja detta anslag på 3,000 kronor för att se, hvad detta försök kan leda till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Christiernson: Den siste ärade talaren uttryckte sin förvåning öfver att herr Persson i Stallerhult var med bland dem, som yrkade afslag på detta förslag. Jag skall helt enkelt be att få säga, att jag uttrycker min förvåning öfver att en ärad talare på jämtlandsbänken kan vara med om att yrka på att staten skall bevilja anslag till en skola, där barn af direktörer, konsulter, disponenter och andra sådana personer skola lära sig att »reda sig helt och hållet utan tjänare». Detta är, menar jag, intet statsändamål, och man bör icke bevilja pengar därtill. Jag ber att få instämna i reservationen.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag kan i alla fall icke underlåta att här säga, att det är rätt märkvärdigt, att man utan vidare kastar ut som ett bestämdt påstående, att det här endast gäller rikemans barn, och grundar detta påstående på en uppräknig af vissa föräldrars gängse titlar, bland hvilka den siste ärade talaren nämnde några. Efter hvad jag kunde höra var det mest handlande, så förekom en lektor, en järnvägstjänsteman, och så förekommo några landtbrukare. Är det så säkert, att alla dessa äro rika? Det förefaller mig något förhastadt detta påstående. Jag förstår ju, hur voteringen kommer att aflöpa, men i alla händelser har jag velat inlägga min lilla protest emot att lektorer utan vidare skola inrangeras bland rika män.

Herr Tengdahl: Jag har icke kunnat finna annat än att oppositionen mot detta förslag lider af en gränslös öfverdrift. Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 239 af utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 70 ja men 89 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i enlighet med innehållet i nejpositionen.

Punkten 240.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 241, angående anslag till Svenska riksförbundet för sed- Ang. anslag till Svenska riksförbundet för lig kultur. sedlig kultur.

I två särskilda motioner, väckta den ena af grefve *A. Hamilton* m. fl. inom Första kammaren, nr 3, och den andra af herr *Lundblad* inom Andra kammaren, nr 39, hade sammanträmmande föreslagits, att Riksdagen måtte anslå ett belopp af 3,000 kronor att på villkor, som af Kungl. Maj:t bestämdes, tilldelas Svenska riksförbundet för sedlig kultur som understöd för dess verksamhet med anordnandet af uppläsningsaftnar.

Utskottet hemställde, att grefve *A. Hamiltons* m. fl. samt herr *Lundblads* ifrågavarande motioner icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten yttrade:

Herr *Anderson* i *Knapasjö*: Herr vice talman, mina herrar! Det är kanske något djärft, att jag såsom nykommen hit till Riksdagen tar kammarens uppmärksamhet i anspråk så sent som öfver midnattstimmen, men då jag icke har upptagit kammarens dyrbara tid förut, får jag be om öfverseende. Den här föreliggande motionen har mycket intresserat mig, och jag kan icke låta den gå utan att få uttala min tanke om densamma. Det var med mycket vemod, som jag läste statsutskottets afslagsyrkande på denna motion, ty jag hade verkligen tänkt, att den skulle verka mycket godt ute på landet. Riksdagen har under senare år gjort mycket för folkupplysningen ute bland de breda folklagren. Den har visat sig erkännsam mot de kraf, som allmänt ställts på upplysningens och förädlande nöjens spridande ut i allt vidare kretsar. Det stora anslaget för populärvetenskapliga föreläsningar uppgick för innevarande år till 245,000 kronor och anslaget för folkbiblioteken till 60,000 kronor, ett anslag som visst kommer att ökas vid denna riksdag, och anslaget för musiklifvets höjande i Sverige uppgick till 28,000 kronor. Allt detta bär vittne om att Sveriges Riksdag förstår och har vaken blick för sakens vikt. Då nu denna motion gäller ett jämförelsevis obetydligt kraf, är det svårt att förstå, att utskottet så en-

Ang. anslag till Svenska riksförbundet för sedlig kultur (Forts.)

hälligt kunnat afstyrka densamma. De sakkunnige säga i sitt utlåtande, hvilket utlåtande utskottet lagt till grund för sitt afslagsyrkande, å sidan 166, 4:e stycket: »Visserligen är intet att anmärka mot innehållet, men dels ställer det sig synnerligen dyrbart, och dels torde allvarligt kunna ifrågasättas, om ett sådant bibliotek är af behovet påkalladt.»

Huru ställer sig nu saken i verkligheten på landsbygden i belysning af förut förefintliga folkbildningsmedel? Jag har varit dels ordförande och dels ledamot i en föreläsningssällskap sedan 1904 och känner alltså till ganska mycket på detta område. Det är så, att hvarje populärvetenskaplig föreläsning kostar i medeltal 50 kronor. Nu händer det ofta på grund af ogynnsamma förhållanden med väderlek och väglag i en glest befolkad landsbygd, att till den utlysta föreläsningen kommer ett tiotal personer. Då bli således kostnaderna för hvarje person för en föreläsning 5 kronor, och ändå kan det hända, att det vetenskapliga innehållet i föreläsningen är ganska osmältbart för en del af publiken. Att uppskjuta föreläsningen på grund af fåtalig publik går ju icke, ty föreläsaren skall vara på en annan plats nästa kväll. Med hjälp af de åberopade bokkartongerna kunna nu 24 sådana högtidsaftnar, som här omnämnas, ordnas för samma pris, som det en föreläsning betingar. Jag bor dock i närheten af järnvägsstation, men jag har talat med riksdagsmän från Norrland, som säga, att de ha ända till 20 mil till närmaste järnvägsstation. Jag frågar: hur kan det vara möjligt att få föreläsningar anordnade mot rimliga priser på sådana platser? Men dessa små bokkartonger, som motionärerna tala om, hitta vägen dit för samma pris som till den mest centrala plats i Sverige.

Men vi ha ju biblioteksverksamheten, säger man. Ja, det vore godt, om den vore så allmänt utbredd, som man kunde önska, men det dröjer nog länge, innan så blir fallet. Vår tid äger god tillgång på verkligt bildande skönlitteratur. Vi ha många verkligt stora och goda författare, både ännu lefvande och hädangångna, men deras arbeten ha ännu icke blifvit kända bland allt folket så som de borde. Här är ett godt tillfälle att göra dem kända, och jag vågar påstå, att sedan ungdomen på en plats i samlad grupp vid uppläsningssällskap fått afhöra de bästa stycken af våra stora författare, dröjer det icke länge, innan den vill göra sig närmare förtrogen med dem, och de lämbibliotek, som möjligen finnas, bli mera anlitade eller också andra anstalter vidtagna för anordnande af lämbibliotek. Anordnandet af uppläsningssällskap är ett supplement till den redan förut befintliga uppläsningssällskap och folkbildningsverksamheten och icke en konkurrent till densamma. Från mer än ett håll klagas öfver, att de populärvetenskapliga föreläsningarna äro alltför litet besökta. Hvad är orsaken härtill? Jo, de äro för ensidiga. Här åter är det frågan om verkliga små folkfester på landsbygden, folkfester till afbrott från de hvardagliga bestyr, som där förekomma, folkfester, af hvilka kan anordnas en hvarje lördagskväll under året för samma eller en obetydligt större kostnad än 2 timmars populärvetenskaplig föreläsning skulle draga. Här är det icke heller fråga om att ständigt sitta som en overksam åhörare utan äfven som deltagare i den mån konsten att läsa så, att det blir verk-

ligt njutbart för åhörarna, kan utvecklas. Här skall behaglig omväxling åga rum med sång, uppläsning af vers och prosa. Det heter, att »sången ädla känslor föder, hjärtats nyckel heter sång». Har läraren eller lärarinnan på platsen förståelse härför, kan man förmoda, att de skolbarn, som icke ha alltför långt till samlingsplatsen, komma med och under deras ledning sjunga en eller annan sång, allt koncentrerande sig omkring en viss bestämd tankeriktning, till hvilken en förut ordnande hand samlat lämpliga stycken i vers och prosa och med posten öfversändt till de ledande personerna. Den röda tråden, som genomgår aftonens program, må sedan koncentrera sig omkring ett stort fosterländskt minne t. ex. en Gustaf Vasa, en Gustaf II Adolf, eller om en social företeelse t. ex. nykterhetsaken, idrotten eller dylikt, den årstid, som föreligger t. ex. vår, skördetid eller jul, eller det landskap, som vi framför andra älska som vårt eget t. ex. Västergötland. Ämmen att minnas, fira och glädja sig åt gifvas i tillräcklig mängd, men det är icke allom gifvet att kunna af den litteratur som finnes, samla det bästa till ett helt, äfven om sådan litteratur finnes att tillgå, hvilken dock i de flesta fall där ute i den undångömda landsorten torde saknas. Här gifves vårt folk en hjälpande hand i det hänseendet. Låt oss icke kasta bort den handen.

Jag skall icke längre trötta kammaren eller upptaga dess dyrbara tid. Utskottet har ej framkommit med någon egen motivering för sitt afslagsyrkande. Men äfven om så hade skett, är jag ej rätte mannen till att plocka sönder utskottsbetänkandet. Jag stöder heller icke mitt här gjorda anförande på några teoretiska beräkningar utan på den praktiska erfarenheten af behovet på landsbygden af god förströelse och rikligare tillfällen till bekantskap med våra litterära författare och deras alster i sång, saga och historia.

Jag får, herr talman, under hopp, att jag skall vinna åtminstone någon förståelse här i kammaren, yrka bifall till motionärernas förslag, men då jag har mig bekant, att Första kammaren på där anförda skäl har nedsatt det af motionärerna begärda beloppet till hälften eller 1,500 kronor skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionen med den ändring, att Riksdagen måtte besluta ett anslag till ett belopp af 1,500 kronor.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Utan tvifvel ligger det en mycket god tanke till grund för den idé, som här framkommit motionsvis. Och jag kan icke neka till, att den siste ärade talaren också i varmhjärtade ordalag framhöll denna idéns goda sidor. Men det förefaller mig ändå, som om den motivering, som visserligen icke är utskottets, men som i alla fall här af utskottet framlagts, skulle vara fullt tillräcklig för att utskottets hemställan borde bifallas. Ty det är väl ändå litet för mycket att i vår praktiska tid bevilja 3,000 kronor ärligen för att man har funnit på en sådan idé som det här är fråga om. Den bör ju kunna spridas med ganska billiga hjälpmedel utan Riksdagens understöd land och rike rundt, och det behöfs icke heller något mer. Jag tror för resten, att den redan är spridd land och rike rundt till många bygder och till ganska aflägsna bygder och jag tror, att af ganska många sammanslutningar ute i bygderna

Angr. ansly till Svenska riksförbundet för sedlig kultur. (Forts.)

redan anordnats sådana förädlade folkknöjesaftnar här är fråga om. Men det, som från statsutskottets synpunkt ju härvidlag är afgörande, är, att vi ha att vänta inom kort tid en kungl. proposition angående folkbiblioteks-rörelsen, och de sakkunniga, som ha varit tillsatta för att utreda denna folkbiblioteksfråga, uttala här bestämdt, att det sätt på hvilket detta Svenska riksförbund för sedlig kultur vill främja denna sak, är betydligt dyrare än sättet att inrätta af staten understödda vandringsbibliotek. En sådan sak på sidan om den af statsmakterna omhuldade folkbiblioteks- och vaudriugsbiblioteks-rörelsen kan väl icke vara riktigt, att vi nu börja på med.

Dessutom är den utgiftstabla för Svenska riksförbundets för sedlig kultur förädlade folkknöjen, som här är förebragt, af den beskafehet, att jag verkligen får säga, att jag för min enskilda del icke kan finna det vara riktigt att bifalla framställningen. »Honorar», står det i punkt 2, »för arbetets drifvande, folkfesternas ordnande, råd, anvisningar, expedition af bok- eller 'programkartonger», bokföring samt räkenskapsföring 800 kronor.» Det är ju i alla fall en ganska bra post för att man skickar ut några stycken prospekt, som finnas tryckta och tillhandahållas på olika ställen i landet. Ty för telefon och porto och bud och sådant tar man sedermera väl betaldt genom andra poster.

Ja, det skulle finnas åtskilligt att säga om den rörelse, som motionärerna här framträdt och velat kämpa för, men jag tror icke, att det är lämpligt att föra debatten in på aunnat område kanhända än som finnes berörd uti själfva statsutskottets motivering, och jag tror, att det är fullt tillräckliga skäl förebragta för bifall till utskottets hemställan och afslag på motionen.

Herr Lundblad: Herr talman, mina herrar! Som motionär i denna fråga nödgas jag be att, fast utan minsta hopp om framgång, få säga några ord.

Som herrarna torde finna, har utskottet byggt sitt utlåtande utslutande på de sakkunnigas uttalande. Som mycket riktigt återgifvits här, har ordföranden i förbundet redan i höstas vändt sig till ecklesiastikdepartementet i en skrifvelse och uppväktat herr statsrådet i ärendet, hvilken — har det berättats mig — personligen ställt sig synnerligen sympatisk till frågan, och detta visade herr statsrådet i gärning, i det att herr statsrådet infordrade utlåtanden ifrån alla länsstyrelser i landet och ifrån alla folkskoleinspektörer i landet. Utaf 20 länsstyrelser, som ha gifvit svar, ha 17 stycken tillstyrkt förslaget, och utaf 36 folkskoleinspektörer, som afgifvit yttrande, ha icke mindre än 32 tillstyrkt och endast 4 afstyrkt. Dessutom remitterades frågan till s. k. sakkunniga. Deras utlåtande är nu aftryckt i detta utskotts-betänkande och ligger helt och hållet till grund för statsutskottets afstyrkande mening härvidlag.

Det kan icke hjälpas, att jag för min personliga del fattat detta utlåtande utaf sakkunniga på annat sätt än föregående ärade talare. Jag finner det mycket märkligt, att dessa sakkunniga först instänma i riksförbundets utlåtande om behovet af ökade tillfällen till förädlade förströelser på landsbygden. Ja, mina herrar, jag ber att få

fastslå och räkna detta som ett sant uttryck i de sakkunnigas utlåtande, *Ang. anslag till Svenska riksförbundet för sedlig kultur.* ty det är verkligen så, att det är stor brist på landsbygden på förädlande nöjen. Den, som är född i en aflägsen bygd, som jag räkar att vara, där man har minst 2 mil till närmaste stad, vet det. Jag mins mycket väl, hur barndomen förflyt. Jag för min del hade lust till boken, och det är en glädjande företeelse att iakttaga, att lusten till boken, trånaden efter litteratur växer med hvarje dag, som går. Vårt folk har stor läslust, men samma folk, samma ungdom vill också ha roligt. Man vill gå ut och komma tillsamman, och när detta sker, är det naturligtvis af vikt, att man samlas om ett visst något, ett visst program, så att det är någon mening med det. Annars blir det den gamla visan att gå på vägar och stigar med dragspel eller s. k. piglock och ta sig eu svängom o. s. v. Jag tror sålunda, att ordföranden för riksförbundet för sedlig kultur genom detta uppslag funnit en mycket lycklig idé, och det säga nu de sakkunniga också. De finna, att landsbygden är fattig på förädlande folknöjen. I detta sammanhang kan man icke underlåta att erinra om den lust, den trånad, ungdomen har till städerna och de stadsliknande samhällena, och att vi, landsbygdens befolkning, ha svårt att hålla den uppväxande ungdomen kvar vid landsbygden. Och hvarför? Jo, därför att landsbygden är hvad man kallar glädjefattig, då städerna och de stadsliknande samhällena däremot ha rikedom på folknöjen och förströelser af allehanda slag.

De sakkunniga säga alltså, att detta uppslag är värdt allt erkännande. Men längre ned säga samma sakkunniga, att detta är af tvifvelaktigt värde. Är det icke märkvärdigt att på ena raden säga, att det är värdt allt erkännande och att landtbefolkningen behöfver förädlande folknöjen, men att på fjärde raden säga, att det säkert är af mycket tvifvelaktigt värde?

Sedan kommer en anmärkning, och det är, att det är för dyrt. Ja, det beror på, hvad man kallar för dyrt. Det skall väl inte kunna anses dyrt, att man kan anordna dessa uppläsningssaftnar till ett pris af 1 krona jämte postbefordringsafgift, som uppgår till 1 krona 10 öre. En sådan afton kan sålunda hållas mot en afgift af 2 kronor 10 öre, och då får den ene med den andre hjälpas åt att ordna saken under en duglig arrangörs ledning. Det är denna självverksamhet, som jag för min del tycker är idéns mest bärande punkt.

Jag har hit till Riksdagen fått mig tillsända fem olika kartonger af de 118, som riksförbundet har samlat. I dessa kartonger ligga cirka åtta band — det är olika i olika kartonger. Sammanlagdt består biblioteket af öfver 2,000 band. I hvarje kartong ligga minst 8 olika litteraturalster och ett program uppgjort för uppläsning af såväl vers som prosa.

Nu säga de sakkunniga, och jag antar, att herrar utskottsledamöter instämma däri, att det är för dyrt. Ja, jag skulle gärna ha velat se hos herrar utskottsledamöter den prutningslust, som ju så ofta framträder äfven hos statsutskottet, till och med då Kungl. Maj:t kommer och äskar anslag. Hvarför då icke gärna pruta, när en motionär kommer? Jag skulle gärna ha prutat med mig, ty det är bättre att få något än ingenting.

An . anslag
till Svenska
riksför-
bundet för
sedlig kultur.
(Forts.)

Därför, herr talman, skall jag tillåta mig att ändra klämman i min motion och instämna med sakkunnige, som säga på någon rad, att de tycka, att 1,500 kronor skulle vara något, som man kunde tänka på. Jag hemställer sålunda, att i klämman där jag föreslår, att »Riksdagen behagade anslå ett belopp af 3,000 kronor att på villkor som af Kungl. Maj:t bestämmes,» måtte ändras till: »att Riksdagen behagade anslå ett belopp af 1,500 kronor att på villkor etc.»

Herr talman! Jag yrkar bifall till denna min förändrade hemställan.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt, att jag i denna sena stund besvärar kammaren, men vi få väl en gång göra upp denna affär, som annars med all säkerhet kommer tillbaka, och därför tillåter jag mig påkalla kammarens uppmärksamhet ett ögonblick för denna motion och hvad som därmed sammanhänger.

Herr Lundblad har varit vänlig nog att ta med sig hit till riksdagen kartonger, som visa och illustrera, hvarför detta riksförbundet för sedlig kultur nu skulle ha 3,000 kronor. Om herrarna ha sett dem, veta ni, att de äro ungefär i storlek som ett band af Nordisk familjebok, kanske något tjockare, och inrymma 8 à 10 små böcker. Hvarje sådan kartong skall nu uthyras på en tid af 14 dagar. En hyra för dessa 14 dagar af en krona skall erläggas, och frakten uppgår, efter upplysningar af dem, som undersökt detta, till 1 krona 10 öre, alltså blir afgiften 2 kronor 10 öre för de 14 dagarna.

Om man ser efter, hvilka böcker som ligga i kartongerna, finner man, att nästan i hvar och en af kartongerna ligger först och främst en bok, »400 sånger», utarbetad af Cecilia Bååth-Holmberg och Theodor Holmberg. Denna bok är tryckt för många, många år sedan, har hunnit gulna, och har, såvidt jag vet, upphört att säljas åtminstone i någon som helst utsträckning i bokhandeln, är ur marknaden med ett ord. Nu ligger i nästan hvarje kartong en sådan bok, men det är uppenbart, att om de skola sjunga efter denna bok, kunna de icke sjunga alla efter en och samma bok, utan då tillhandahålla samma författare för en krona text till denna sångbok, som inligger i kartongerna. Sålunda innebär snart sagdt hvar kartong först en dundrande reklam för ett gammalt sångboksarbete, uppställt och utarbetadt af Cecilia Bååth-Holmberg och direktör Holmberg.

Går man så vidare och ser på programmen för dessa s. k. programaftnar, af hvilkas förteckning jag fått mottaga ett exemplar — det är 118 program — och ser efter, hvilka författare, som ingå i dessa i största utsträckning, skall man finna, att för det första vid mer än halfva antalet af alla dessa 118 programaftnar förekommer som en af dem, hvars arbeten skall i en eller annan form föredragas, antingen skalden A. U. Bååth, som, enligt hvad det uppgives, lär vara bror till fru Cecilia Bååth-Holmberg, eller fru Cecilia Bååth-Holmberg, som är lika starkt representerad som exempelvis Heidenstam eller Selma Lagerlöf eller herr Theodor Holmberg, som lär vara i äktenskap för- enad med fru Cecilia Bååth-Holmberg. Det är, som sagdt, mer än hälften af dessa programaftnar, som upptar en af dessa tre författare. Jag vill icke ett ögonblick ifrågasätta annat än att dessa författare

äro fullt värda den uppmärksamhet, som de fått röna, men jag kan icke underlåta att stilla undra, huruvida man icke här kommit att något väl litet medtaga en del af våra andra stora författare och författarinnor — det har uppgifvits, jag har icke varit i tillfälle att kontrollera det, att Tegnér skulle förekomma en enda gång. Detta gäller programmen.

Ang. anslag till Svenska riksförbundet för sedlig kultur.
(Forts.)

Går jag vidare och ser efter, hvilka böcker, som finnas i dessa kartonger, finner jag en och annan modern bok, men där är först och främst denna ständigt återkommande »400 sånger». Vidare äro exempelvis böcker af Starbäck — icke vår, men en anförvant till honom — »Lifknektens berättelser» och dylikt, som i min barndom försaldes på bokauktioner på landsbygden för 25 à 30 öre per exemplar. Där förekommer vidare en hel del andra, som jag skulle vilja kalla bokauktionsböcker. Några af herrarna kunna erinra sig, hur, när »Ljus» först kom ut, man fick ett slags klippböcker på det sättet, att man utklippte böcker första årgångarna af Ljus. Dessa förekomma till exempel. Sakkunniga ha värdesatt dessa böcker, som förekomma i dessa 118 kartonger, till i genomsnitt högst 10 kronor per kartong. Af dessa kartonger har herr Lundblad varit nog vänlig att visa oss 5 och herrarna kunna själfva kontrollera mina uppgifter angående beskaffenheten af den litteratur, som förekommer i dem.

Går jag vidare och ser å ena sidan på det arbete för utlåning, som för samma ändamål bedrivs af folkbiblioteken, där man i allmänhet mot en afgift af en krona kan för en månad låna ungefär 30 böcker, och jämför det å andra sidan med dessa utlåningar för en krona för 14 dagar af denna lilla boksamling, kan jag icke annat än finna, att jag, om jag haft det geniet att komma på idén, skulle ha gjort en ganska lysande affär genom att på detta sätt utlåna böcker af relativt ringa värde till relativt höga afgifter. Då på samma gång upplyses, att detta slagit så väl ut, att hälften, såsom jag sett uppgifvas, skulle vara i ständig utlåning, bör ju härutinnan ligga en ganska god garanti för att detta företag icke blir ekonomiskt alltför ringa lönande.

Vidare, herr talman, kan jag inte underlåta att peka på den tablå, som uppgjorts och som af motionären ställts till statsutskottets förfogande. Jag börjar med den första posten i denna tablå, som står på sid. 167: »Hyra för lokal i och för programkartongerna, värme, lyse, städning kronor 500».

Ta herrarna herr Lundblads kartonger och ställa upp dem för sig och tänka sig, hvad utrymme dessa 118 programkartonger skola ta och hvad som bör åtgå till lyse, städning etc. för dessa, och betänka, att summan är satt till 500 kronor, kunna ni väl icke finna annat, än att redan här ha vi en ganska oblygt tilltagen afgift för detta.

Så finna vi i nästa punkt, som herr Starbäck redan påpekat, »Honorar för arbetets bedrivande, folkfesternas ordnande, råd, anvisningar, expedition af bok- eller »programkartongerna», bokföring samt räkenskapsföring, och att denna post går till 800 kronor. Sedan komma »telefon och post» för dessa 118 kartonger med 200 kronor, »bud till och från posten i och för bokkartongerna» 150 kronor, »reparation af knäckta kartonger, tryckta anslag, ersättandet af förlorade och skadade böcker samt deras inbindning» 200 kronor, »diverse utgifter för om-

Ang. anslag till Svenska riksförbundet för sedlig kultur. slagspapper till alla kartongpaket, snören m. m.» 25 kronor, »utarbetandet af ständigt nya program, utvidgad katalog m. m.» 100 kronor — d. v. s. dessa kataloger kosta i bokhandeln 75 öre vid sidan af det hela — »inköp af nya böcker till nya program, dessas inbindning, anskaffandet af nya kartonger, diverse trycksaker» 850, »annonsering och reklam» slutligen 175.

Jag frågar, om herrarna följt den verksamhet, som bedrifves af andra folkbidningssällskap. Jag behöfver då icke i främsta rummet peka på Folkbildningsförbundet, utan jag tar t. ex. våra godtemplares studiecirklar eller det folkbildningsarbete, som bedrifves af en del af våra arbetareorganisationer eller nykterhetsorganisationer. Vi veta, hvad de kosta på och hvilket arbete de nedlägga, som många, många gånger kommer att öfverträffa det här omtalade både i fråga om kostnad och i fråga om betydelse. Ingen af dem skulle drömma om en utgiftsstat sådan som den här föredragna! Jag kan då icke finna annat, än att Riksdagen här från början verkligen bör med kraft tillbakavisa sådana anspråk som de i motionen framställda.

Jag kan icke underlåta att nämna ett ord — det föll mig i minnet. när jag började granska detta förslag inom statsutskottet — hvilket jag läste häromdagen i en hufvudstadstidning. Det handlade om anmärkningar mot folkbildningsrörelsen och det yttrades där: »Jag anser, att föreläsningrörelsen är i ej ringa utsträckning vorden ett geschäft, där inkomsten för föreläsarna väger tyngre i vågskålen och är ett kraftigare drifhjul än lust att med vaken ansvarskänsla bjuda menige man ett godt och väl bakadt bröd. Men går man till verket af andra motiv än detta senare, har ett orent ämne i och med detsamma kommit in i bildningskällan».

De orden af direktör Theodor Holmberg ha runnit mig i sinnet, när jag började granska detta, ty jag har icke kunnat se i detta annat än ett rent *ekonomiskt geschäft*, som Riksdagen absolut icke bör understödja.

Herr Lundblad: Herr Rydén fäste sig särskildt vid och angrep en gul sångbok, som fanns med i kartongerna. Jag vill då bara säga, att där fanns en annan sångbok också: »Sjung, svenska folk», som jag antar, att herr Rydén gjort bekantskap med och värdesätter. Om nu den gula sångboken är förkastlig, kan man ju sjunga i den andra.

Jag vill för öfrigt erinra om, att detta företag verkligen vunnit ett sådant erkännande på den korta tid, sedan det startades, att det måste anses förvånansvärdt. Ty cirka 250 sådana fester äro hållna sedan midten af oktober månad i höstas i olika delar af landet, ända upp från nordliga socknar i Norrland ner till Skåne. Dessutom har tidningspressen på ett alldeles ovanligt sätt intresserat sig för saken. Af inom Västmanlands län utgifna tidningar har såväl Västmanlands Allehanda, Västmanlands läns tidning, Bergslagsbladet och Köpingsposten uttalat sig och på det allra varmaste vitsordat företaget, när det startades. Sedan har Stockholms Dagblad, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Svenska Morgonbladet uttalat sig i samma riktning och öppnat sina spalter för flera insändare, som alla kommit med ett och samma betyg, och de många hundra bref, som ligga på Tärna,

vittna också om den oerhörda uppmärksamhet, som företaget har väckt, och vid alla aftnar, som ha hållits ute i landet, har man kommit till ett och samma resultat, och det är, att de varit mycket underhållsamma och treffliga.

Nu säger herr Rydén, att man kan begagna lånbibliotek till samma pris. Ja, hvem vill förneka det? Det finnes sådana i landet, och denna rörelse skall ju utvidgas nu, tack vare dessa herrar sakkunniga. Dessa sakkunniga äro sakkunniga just på detta område, men jag vill protestera mot, att de skulle vara sakkunniga på det här området, där vi nu röra oss, ty de anlägga en helt och hållet felaktig syn på denna sak, då de jämställa detta företag med ett vanligt vandringsbibliotek. Icke är det ordförandens, fru Bååth-Holmbergs mening, att detta skall vara ett vanligt vandringsbibliotek. Det skall visserligen vandra från trakt till trakt. Men där, dit det kommer, skall det ge anledning till särskilda sällskapsaftnar enligt det program, som uppgjorts. Så är det icke med öfriga vandringsbibliotek. Där får jag visserligen låna min bok och sätta mig ned i min stilla kammare och läsa den. Men här är meningen, att man omkring denna litteratur skall samla sig till en trefflig sällskapsaftan, och det är någonting helt annat. Det är just detta, som är det fiffiga och storslagna i idén. Skall man icke tänka på annat än böckernas värde och jämställa detta med vandringsbiblioteken, då förlorar idén sin betydelse.

Ang. anslag till Svenska riksförbundet för sedlig kultur.
(Forts.)

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Om det hade varit så, att herr Rydén endast hade uttalat en kritik emot hvad här föreslagits, skulle jag icke ha begärt ordet. Men när han utformade sitt anförande till ett direkt angrepp, och ett ganska skarpt angrepp, emottvå personer, hvilka dock nedlagt ett ganska betydande arbete i den svenska kulturens tjänst, då ansåg jag mig, herr talman, ändå böra säga ett par ord för att åtminstone få tillfälle att påpeka just detta, att den verksamhet, som de kunna se tillbaka på, visserligen kan angripas af motståndarne, men den bör icke mistänkliggöras. Deras uppsät har helt säkert varit det bästa, och hvad de vid Tärna och genom sin verksamhet i öfrigt ha uträttat, står dock så pass högt, att det icke kan dragas ned af ett anförande här i Riksdagens Andra kammare.

Herrar *Laljedahl* och *Lundström* i Göteborg instämde häruti.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Efter af herr vice talmannen gifna propositioner å de därunder framställda yrkan-dena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkt 242, om anslag till uppsättande i hufvudstaden af en staty af August Strindberg.

Ang. en staty i hufvudstaden af August Strindberg.

I en inom Andra kammaren af herr *Branting* väckt motion, nr 195, bade föreslagits, att Riksdagen ville på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af högst 10,000 kronor, att, under villkor som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, utgå för gjutande i brons och

Ang. en staty i hufvudstaden af August Strindberg. uppsättande på lämplig plats i hufvudstaden af konstnären Carl Eldhs nyligen modellerade staty af August Strindberg, allt under förutsättning att Stockholms stad bidroge med minst lika mycket, samt med rätt för Kungl. Maj:t att, om så påfordrades, af tillgängliga medel redan år 1912 utanordna beloppet i fråga.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att herr Brantings förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation var emellertid afgifven af herrar *A. C. Lindblad, Thorsson, Starbäck, Rydén* och *Lindberg*.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Motionären, herr *Branting*, har tyvärr af nödtvungen bortresa i afton från staden blifvit förhindrad att själf försvara sin motion och har då bedt mig att säga några ord å hans vägnar, hvilket jag har åtagit mig, ehuru jag egentligen icke alls är beredd eller insatt uti det föreliggande ämnet.

Utskottet har afstyrkt motionen på den grund, att det uttalat den uppfattningen, att statsmedel i allmänhet icke böra användas för resande af statyer och i hvarje händelse icke öfver ännu lefvande personer. Jag kan ju för min del gärna medgifva, att det ligger åtskilligt under detta statsutskottets utlåtande. Det är ju en allmän sats, som man litet hvar egentligen kan vara med om. Men någon gällande grundsats, såsom statsutskottet kallat det, kan den väl dock icke upphöjas till, ty i sådana fall gälla nog icke grundsatser, utan det är det speciella förhållandet i hvarje särskildt fall, som får göra sig gällande. Men här kan också sägas, att det finnes ingen regel utan undantag, eller, rättare, sådana här förslag kunna icke aktivt förekomma annat, än när verkliga undantagsförhållanden föreligga.

Det är för öfrigt icke något okänt hos oss, att statsmedel disponeras för att bevisa ärebetygelses åt enskilda personer, och om sedan dessa anslag lämnas direkt kontant eller i annan form, blir väl mera en lämplighetsfråga för tillfället och icke någon principfråga. Jag vill erinra om, att t. ex. efter nordostpassagen statsverket beviljade årliga kontanta listidsbelöningar åt de två svenska ledarna; de behöfde dem säkerligen icke personligen, men i alla fall, de fingo dem som en statsbelöning. Nu kan man ju då också säga, att det finns äfven andra gärningar, som svenska folket kan vara tacksamt för, som också skulle kunna ihågkommas i vissa undantagsfall med sådana belöningar, och som sagdt, det behöfver icke därför utgå kontant, utan det kan ske äfven i andra former, och motionären har i detta fall särskildt erinrat om, att man ju annars skulle velat föreslå något liknande äfven här, men då det nyss varit en insamling, som inbringat något belopp, det kanske vore riktigare att ge det denna form, motionären föreslagit.

Frågan gäller då här, om det föreligger något sådant särskildt fall, att man bör bevilja ett sådant här anslag. Då har motionären

till stöd för detta främst åberopat Strindbergs svenska, folkliga diktargärning.

Tänka vi då på diktargärningen som sådan, är ju den i hvarje fall — vi må säga hvad som helst — dock den mest gigantiska, som föreligger för närvarande af någon lefvande svensk diktare. Den är mångsidigast, omspanner de mesta vidderna, och därför kan man säga, att det är en väldig sådan och äfven den väldigaste.

Vidare har motionären framhållit, att den är speciellt svensk, denna diktargärning, och det har också åberopats i motionen ett uttryck därför utaf dramatiska teaterns chef, som har sagt, att dramatiska teatern icke kunde bestå i den mening den bör, om den ej är intimt förbunden med Strindbergs diktning. Och det behöfver ju icke ges många exempel på, hvad han skrifvit om Svenska öden och äfventyr på olika ställen, för att man skall förstå, att här ligger ett för Sverige varmt klappande hjärta innerst bakom hela hans diktargärning.

Men så står i motionen också, att hans gärning är folklig, och det torde ej heller vara något ondt uti, att, då de mera officiella meriterna belönas på olika sätt, äfven en gång en folklig insats utan stöd af ämbeten eller andra företrädesrättigheter, och som framträd på sätt som skett, får sin belöning. Det är nu en ganska allmän uppfattning, enligt tradition, att svenska folkets historia är dess konungars, men i grund och botten tror jag väl i alla fall, att vi kunna vara eniga om, att dess historia är själfva folkets historia, det är historien om folkets glädje äfvensom och framför allt om dess vedermödor i många hänseenden. Och det är på den speciella strängen, som Strindberg, till skillnad från så många andra, ständigt har spelat, och det är därför också han bland de breda lagren, bland själfva folket fått en sådan sympati, ty de ha känt, att han afslöjat deras egen själ, att han har gripit in i själfva folkets lifsförhållanden, så att de förstätt honom och känt igen sig själfva och det lif de lefva i det här landet.

Men nu säger man, gissar jag, att Strindbergs diktning dock är så omtvistad och har väckt sådana stridigheter, gått på många håll och kanter så anfallsvis till väga, och det är ju sant, men jag undrar, om det dock är någon inom Sverige, som icke i alla fall med förtjusning eller sympati har omfattat åtminstone *någon del* af hans mångsidiga diktning. Därigenom har han på ett universellt sätt tillfredsställt många olika riktningar och tankar och behof. Men just det, att hans diktning är så omtvistad och väckt sådan split på många håll och i själfva verket också är så splittrad — ty det måste man medgifva — detta är endast uttryck för, att den representerar lifvet själf, det är just det, som väckt de folkliga sympatierna för honom. ty lifvet själf är just sådant, som Strindbergs diktning framställer det för oss. Och jag tror, att vi dessutom kunna säga, att det är vår egen svenska natur i mångt och mycket, som framträder i denna splittrade och mångskiftande verksamhet, och det är väl också därför folket icke fördömer denna gärning, utan det ser till det stora lifsinnehållet uti densamma.

Slutligen är det en tredje sak och därmed skall jag sluta. Jag sade, att Strindberg icke har kämpat sig fram med stöd af några ämbeten, han har under sin lefnads arbetsdag aldrig fått några befor-

Ang. en
staty i huf-
vudstaden af
August
Strindberg.
(Fot's.)

Ang. en stridit eller utmärkelser, utan han har varit en ensam man, som staty i huf- stridit för sig själf, och man kan inte säga annat, än att det förhåller vudstaden af sig på det sättet, att under hela hans första tid och hans mannatid August fäderneslandet knappast räckt någon famn åt honom. Han fann därför Strindberg. också en gång, att fäderneslandet till följd af alla de vidrigheter, som mött honom och hans försök till diktning där, hade 'värkt bort', så att han gick i landsflykt och led därunder oerhördt i många hänseenden. Nu har han efter vidriga öden åter kommit tillbaka, men aldrig där- under glömt det svenska kynnet och den svenska diktning, som dock alltid legat bakom hela hans håg och hela hans arbete.

Nu befinner sig detta sällsamma svenska människoöde i lifvets afton, och då är det alltid så, att försonande dagrar breda sig ut öfver det förflytna, och af minnena dröja kvar endast det väsentliga och bestående i lifsgärningarna. Då sålunda Strindberg icke representerar den officiellt approberade slätstrukenheten, utan lifvet själf, och då det folkliga och nationella hos honom förstås och bäres upp af folket som sådant, i största utsträckning, tror jag icke, att det är annat än riktigt, i ett sådant fall som detta, att man icke blott, som ofta sker, belönar de officiella förtjänsterna, utan äfven belönar en ensam mans oerhörda insats för att tolka, hvad som ligger djupast i svenska folket.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till motionen.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Tengdahl, Söderberg* i Stockholm, *Winberg, Törnblom, Persson* i Norrköping, *Bärg* i Katrineholm, *Johansson* i Uppmälby. *Widlund, Magnusson* i Kalmar, *Ingvarsson, Nilsson* i Kabbarp, *Christiernson, Borggren, Rydén, Hallén, Uddenberg, Larsson* i Västerås, *Rundgren, Jansson* i Falun, *Sandler, Nilsson* i Hagaby, *Svensson* i Skönsberg, *Edbom, Lindqvist* i Stockholm och *Månsson*.

Härefter anförde

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag har ett behof att till den näst föregående ärade talare uttala mitt varma och erkänn samma tack för det sätt, hvarpå han här gaf skäl för den motion, som en utaf hans partikamrater har väckt. Jag tror, att envar af kammarens ledamöter kände fullt och visst med sig, att den ursäkt, som talaren förebar för att han icke var förberedd till detta försvar, den kunde då ingen utaf försvaret finna, att den var berättigad.

Men med detta varma erkännande till talaren för hans försvar för motionen, så måste jag likväl för min del i allt fall yrka på bifall till statsutskottets hemställan, och då jag gör det, vill jag förklara, att jag icke alls kan ingå på betydelsen af Strindbergs diktargärning. Den erkännes nog numera utaf alla, såsom den föregående ärade talaren anförde, på det sättet, att, om man icke kan erkänna en fas af denna hans gärning, man erkänner en annan. Detta erkännande tror jag alltså kan lämnas honom från de mest skilda håll och af alla.

Men blir det fråga om att resa en staty öfver honom redan nu, medan han lefver, ja, då gå meningarna vidt isär. Det framgår redan af detta betänkande, att så är fallet. Det må vara sant, att vi uti

speciella fall äfven här i Sverige ha genom ett visst anslag tillerkänt personer, som ha utträttat hvad hela nationen har känt som ett stordåd, en viss belöning, men det är dock något annat i detta än att resa en staty till minne utaf honom. Det är visserligen sant, och det påpekades uti motiveringen till motionen, att så har skett i ett annat land. Ja, det har skett där, och det har äfven skett i andra länder än Norge. Men det är likväl så, att om också den åtgärden icke måhända rönt någon gensaga, åtminstone hvad Norge angår, mig veterligt inom landet sjelft, så har dock åtgärden väckt åtskilliga gensagor från andra håll.

Nu är så fallet här, att den ärade talaren sjelf gaf erkännande åt, att statsutskottets ståndpunkt kunde försvaras. Ja, jag tror, att den kan försvaras och det på synnerligen goda och starka grunder. »Dag skall ej prisas, förrn sol sig bärgat». Det förefaller mig till och med, att den ärade diktaren sjelf med den lynnesart han har, icke gärna skulle vilja vara med om, att svenska Riksdagen på den gemensamma voteringsväg skulle bevilja medel för att resa hans staty. Jag är fullt öfvertygad om, att det bure honom så mycket emot, att han för sin del icke skulle vilja vara med därpå.

Redan den omständigheten och det sakförhållandet anser jag, förutom de principella skäl, som statsutskottet har anfört, böra vara afgörande för kammaren här, och det är på grund däraf, som jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter af herr vice talmannen framställda propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 243—245.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

Genom en den 19 januari 1912 dagtecknad proposition, nr 21, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Härigenom förordnas, att § 27 värnpliktslagen skall erhålla följande ändrade lydelse, äfvensom att till samma lag skall fogas en ny § 53 af nedanstående lydelse:

Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.

(Forts.)

1. *Vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvar och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundra sextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttioen dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyrtyotvå dagar under hvar och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra femtioåtta dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om fyrtyotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst eller till stationstjänst vid flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort därefter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, äfvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på

sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.

3. Varder fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänstgöring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öfverskjutande tjänstgöringstiden erhåller den värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

4. Har värnpliktig under i mom. 1 eller 2 föreskrifven tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning eller för olofligt undanhållande af minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under hvilken han var rymd eller olofligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, samt i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.

§ 53.

1. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för icke vapenför värnpliktig skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves år 1912 eller senare, med det undantag, som nedan omförmäles i mom. 2, så ock beträffande värnpliktig, som blifvit inskrifven tidigare än år 1912, men till följd af laga förfall eller beviljad uppskof påbörjar tjänstgöring tidigast å tid, då den skolat påbörjas, om han inskrifvits år 1912.

2. Beträffande icke vapenför värnpliktig, som inskrifvits tidigare än år 1912 och ej innefattas i det i mom. 1 gifna stadgande, så ock

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901. beträffande icke vapenför värnpliktig, som, efter att utan laga förfall hafva uteblifvit från inskrifningsförrättning före år 1912, inskrifves sagda år eller senare, äge Konungen efter utfärdandet af denna lag förordna, i hvad mån den i hittills gällande lag stadgade tjänstgöringstid må nedsättas intill den ofvan i § 27 mom. 2 bestämda.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågakvarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits

dels af herrar *Håkanson*, *Gezelius* och *von Baumgarten*, hvilka yrkat, att Riksdagen, med förklarande att förevarande proposition icke kunde bifallas, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter företagen ny fullständig och allsidig utredning af frågan om de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor lika lång tjänstgöringstid kunde bestämmas för alla icke vapenföra samt tjänstgöringstiden för dem minskas utan men för de vapenföras soldatutbildning, ävensom för Riksdagen framlägga de förslag, som häraf kunde föranledas;

dels af herr *Trana*, som instämt i den af herr *Håkanson* m. fl. afgifna reservationen;

dels af herr *Ekenstam*, som likaledes biträdt herr *Håkanson*s m. fl. hemställan;

och dels af herr *Pettersson* i *Bjälbo* beträffande viss del af utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr *Lindman*: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga förekom i medkammaren under förmiddagens lopp, utspann sig om densamma där en lång diskussion. Ibland det anmärkningsvärda därvidlag var, att det äfven förekom ett yttrande utaf herr statrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, i hvilket han påvisade åtskilliga felaktiga konklusioner, som han förmenade, att reservanterna i Första kammaren dragit utaf de uppgifter, som blifvit dem tillhandahållna genom Kungl. Maj:ts försorg, och att de därför hade framkommit med uppgifter som icke skulle vara riktiga. Vidare framhöll herr statsrådet äfven, att i den kungl. propositionen skulle förekomma en del uppgifter, som icke skulle vara alldeles riktiga, och slutligen framlämnades i kammaren liksom sedermera är gjort i denna kammare en del tryckta handlingar, som skulle ytterligare belysa det förhållande, som af honom blifvit påpekadt. Jag vet, att det sedermera påståtts, att dessa handlingar ha varit tillgängliga uti lagutskottet. Jag vet inte, huruvida de godkändes af reservanterna eller icke, men i hvilket fall som helst är det ett faktum, att dessa tryckta handlingar kommit kamrarne till handa först under den dag, debatten pågått och då ett

beslut skulle fattas. Jag håller därför före, att det yrkande, som framkom i Första kammaren och som vann kammarens bifall, nämligen om ärendets återremittering till lagutskottet, af dessa skäl har en mycket god grund för sig, och jag anser dessa omständigheter fullt motivera, att frågan tages under förnyadt öfvervägande af lagutskottet, och då jag ytterligare anser, att Andra kammaren icke bör förhindra, att frågan tages i sådant förnyadt öfvervägande, som man i Första kammaren begär, tillåter jag mig hemställa om återremiss till lagutskottet.

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

Herr Petterssou i Bjälbo: Herr vice talman, mina herrar! Då jag deltagit i den slutliga behandlingen af detta ärende inom lagutskottet och till utlåtandet fogat en reservation, skall jag be att få säga några ord, oaktadt tiden är långt framskriden.

Då sammanjämningsförslaget förra riksdagen föll på Första kammarens motstånd, uppträdde i denna kammare doktor Vahlquist och uttalade sitt beklagande af utgången. Jag instämde då med honom och vill därför genast säga, att jag som slutyrkande icke kommer att ha något annat än bifall till utskottets förslag.

Men jag vill också på samma gång säga, att då jag i år varit i tillfälle att närmare sätta mig in i denna fråga än jag var i fjol, har jag kommit till det resultat, jag sade, med ganska stor tvekan. Ty det förhåller sig enligt mitt förmenande så, att ärendet föreligger i ett sådant skick, att man har synnerligen svårt att bilda sig en mening därom. Om man läser utlåtandena från de båda myndigheter, som sist haft frågan under behandling, nämligen försvarsberedningarna och departementschefen, finner man också, att dessa icke ha någon klar uppfattning af saken. Försvarsberedningarna säga nämligen, att »det icke är utan svårighet att af den utredning, som föreligger, bilda sig ett fullt tillförlitligt omdöme i ämnet — ett förhållande, som beredningarna ansett i viss mån bestyrkas af de olika förslag, hvilka i trots af nämnda utredning vid förliden riksdag framkommo i frågan».

Vidare säga de, att »det icke varit dem möjligt att nu afgifva ett förslag, som med hänsyn till denna uppgift kan anses slutgiltigt: utan måste hvarje förslag för närvarande från deras sida i denna del till sin framtida giltighet anses i främsta rummet beroende af resultatet af deras arbete i öfrigt». I detta yttrande instämmer sedan departementschefen, och han framhåller särskildt, att det här endast gäller en provisorisk lösning.

Då sålunda ovissheten framlyser här, må det vara förlåtligt, om också jag haft en ganska stor ovisshet i denna sak, ty man kan i själfva verket icke se, hvilka konsekvenser det skulle medföra, om man nu bifölle utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Nu är det så, att den enda utredning, som verkligen ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, är den utredning, som vidtogs af 1905 års kommitté. Den kommittén hade ju frågan under utredning, och den gick till denna utredning under den förutsättning, att endast så många icke vapenföra värnpliktiga skulle inkallas, som voro absolut nödvändiga för att de vapenföra värnpliktiga skulle ostördt kunna ägna sig åt de militära tjänsteöfningarna. Efter åtskilliga utredningar kom kommittén till den

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901. åsikten, att det fanns mera icke vapenföra värnpliktiga på våra lägerplatser än som var behöfligt, och den föreslog, att en inskränkning skulle göras. Detta på två vägar, dels genom skarpare gallring vid inskrifningarna, hvarigenom 10 % skulle gå bort, vidare genom en förkortning för alla dessa värnpliktiga af värnpliktstiden till 180 dagar.

(Forts.)

Detta utlåtande har ju sedan varit föremål för behandling från åtskilliga militära myndigheters sida. Resultatet blef emellertid, att Andra kammaren vid förra årets riksdag ställde sig på samma ståndpunkt som 1905 års kommitté. Samma ståndpunkt intager ju i år den kungl. propositionen med den enda lilla skillnad, att 180 dagar hafva utbytt mot 182. För min del vill jag säga, att den princip, som här är uttryckt, nämligen att *alla* de icke vapenföra värnpliktiga skulle få en lika lång afkortningstid anser jag vara riktig och rätt. Ty att gifva dessa militärbetare en viss värnpliktstid och dessa skrifbiträden och yrkesskickliga en annan, *det* anser jag ur praktiska synpunkter vara synnerligen olämpligt, och kanske också mycket svårt att genomföra. Så långt är ju allting godt och bra.

Emellertid, då utskottet gick till behandling af detta ärende, påpekades det från många håll, att den utredning, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag, låg så långt bort i tiden som redan år 1905 och att detta års kommitté hade utgått från de sakförhållanden, som voro rådande under åren 1902, 1903 och 1904. Ja, nu vill jag i förbigående säga, att man hade nog försökt att tänka sig in i, huru det skulle ställa sig litet längre fram, och att man gjort sina beräkningar därefter. Men i alla fall var det ju klart, att det vore synnerligen bra för utskottet, ifall det kunde få upplysningar om, huru det förhåller sig och ställer sig vid närvarande tidpunkt. På den grund beslöt utskottet att inhämta åtskilliga upplysningar; och så fingo vi sådana från de flesta af våra högre militärbefälhafvare inom landet. Hvad stod det nu i dessa upplysningar? Ja, i dem framhölls så godt som enhälligt, att man icke borde tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag; ty det skulle medföra mycket stora faror för de värnpliktigas utbildning, och hvad beträffar den ekonomiska sidan af saken, skulle det, i stället för att blifva en vinst för statsverket, kanske rent utaf blifva en förlust.

Om man ser på Kungl. Maj:ts proposition på sista sidan, så, om man läser hvad där står flyktigt, får man det intrycket, att här skulle blifva en besparing på närmare 800,000 kronor för statsverket. Men i själfva verket står det icke så i Kungl. Maj:ts proposition, utan det står, att det »beräknats medföra en årlig minskning i vissa ordinarie anslag», uppgående till närmare 800,000 kronor. Ja, inom utskottet var det nog ingen, som ville påstå, att man verkligen skulle vinna en sådan besparing — huru stor besparingen blefve, ifall det blefve besparing, det tordes ingen gifva sig in på att visa. Förra året stod det i den kungl. propositionen, att det skulle bli minskning på 363,000 kronor. I år har summan höjts till närmare 800,000 kronor. Det har icke inom utskottet kunnat nöjaktigt förklaras, huru summorna hafva kunnat ställa sig så olika. Det har visserligen meddelats upplysning, att förra året glömdes — rent utaf — den besparing, som skulle blifva på flottan, och dessutom skulle det blifva besparing beträffande dessa

skrifbiträden och yrkesskickliga, som skulle få kortare öfningstid. Men i alla fall räcka icke dessa båda förklaringsgrunder till att förklara den stora skillnaden mellan dessa båda summor. Nu komma dessa militärbefälhafvare och säga, att det visst icke skulle blifva besparing, utan att det i stället skulle blifva förlust för statsverket af i rundt tal 218,000 kronor. Ja, man får verkligen säga, att, när man får alla dessa fullständigt motsatta upplysningar från olika håll, man står undrande och spörjande. Man får en viss misstro till *alla* dessa siffror och uppgifter. Och jag tror verkligen icke, att någon här i kammaren har någon klar uppfattning om, hur det kommer att ställa sig. Skulle man bilda sig en mening uteslutande på grund af de handlingar och upplysningar, som hafva förebragts inom utskottet, måste man ovillkorligen komma till det resultat, att saken icke är utredd, d. v. s. att saken behöfver närmare undersökas.

Men om jag likvisst ändå kan yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, vill jag framhålla, att det beror icke på den motivering, som utskottet här framkommit med, utan det beror på helt andra orsaker. Jag kan icke gå med på hvad utskottet säger, att af den gamla utredningen, som gjordes af 1905 års kommitté, och därpå byggda utlåtanden skulle »klarligen framgå», att man borde genomföra denna ändring. Dessutom tycker jag, att det är bra besynnerligt, att man i utskottets utlåtande fäster så godt som intet afseende vid dessa senare upplysningar, som man fått efteråt från militärbefälhafvarna. Jag får säga, att jag tycker, att där lämnas verkligen en mycket uttömmande utredning, huru det ställer sig på ett och annat håll. I utskottsbetänkandet finnes ingenting alls taladt om de allvarliga betänkligheter, som här påpekats, oakadt dessa betänkligheter verkligen, såvidt jag kan förstå, äro *allvarliga*, och dessutom äro ju militärbefälhafvarnas utlåtanden komma på en tidpunkt, som ligger oss betydligt närmare än den utredning, då 1905 års kommitté afgaf sitt utlåtande.

Som sagdt, det är icke på grund af denna motivering, som jag kan vara med om att bifalla utskottets förslag. Hvarför jag ändå har kommit till den ståndpunkt, som jag intagit, beror i första hand därpå, att jag fått den uppfattningen — i likhet med utskottet för öfrigt — att det nog finnes, åtminstone på åtskilliga lägerplatser i vårt land, särskildt vid infanteriregementena, en hel del öfverflöd af icke vapenföra värnpliktiga. Jag tror därjämte, att det icke skall möta några större svårigheter att utnyttja dessa icke vapenföras tjänstgöringstid bättre än nu är fallet. Under sådana förhållanden tror jag icke, att, om man går med på utskottets förslag och bifaller Kungl. Maj:ts proposition, detta skall möta några så synnerligen stora olägenheter eller några så synnerligen stora faror. Dessutom tror jag, att, vi må sitta här och diskutera denna sak hur länge som helst och gifva oss in i förnyade utredningar, det allra lämpligaste sättet i alla fall att få klarhet i detta hänseende är att göra ett praktiskt experiment, sådant som här föreslagits. Först då man komme att få se, huru det ställer sig i praktiken, först då kan man få en verkligt klar uppfattning, huru man bör göra. En sådan praktisk erfarenhet anser jag skulle vara till ofantligt stor nytta en gång, då denna fråga skall slutgiltigt lösas.

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

Sedan vill jag framhålla ett motiv, som, också det, för mig har varit af ganska stor betydelse vid fattandet af min ståndpunkt i frågan. Hela denna fråga är ju endast en liten del af den stora försvarsfrågan, och denna lilla del, liksom hela vår stora försvarsfråga, har råkat dragas ned i den partipolitiska hvirfveln. Jag har den uppfattning, att skola vi lyckas att lösa vår försvarsfråga på ett lyckligt och godt sätt, är det, enligt min tro, nödvändigt, att vi så mycket som möjligt försöka att lyfta upp denna fråga på ett högre plan eller åtminstone försöka att lyfta upp den i någon mån ofvan partierna.

Jag har den uppfattning, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition likvisst skulle vara ett steg — äfven om det är ett litet steg — i rätt riktning.

Det är kanske ej minst på grund däraf, som jag, herr talman, velat yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då här framställts yrkande på återremiss, anhåller jag, såsom lagutskottets ordförande och då jag deltagit i lagutskottets beslut, att här få säga några ord om detta yrkande.

För min del är jag af den uppfattning, att den fråga, som här föreligger till kammarens afgörande, är minst så väl utredd som frågor i allmänhet bruka vara, hvilka föreläggas Riksdagen. Det är icke så, att det är blott 1905 års kommitté, hvars utredning man stödt sig på, utan utöfver 1905 års kommitté hafva i denna fråga yttrat sig en generalskommission af år 1907, den utaf den föregående regeringen samma är tillsatta stora försvarskommittén, som afgaf sitt utlåtande år 1910, och slutligen äfven de under förra året anordnade försvarsberedningarna. Det är ju således ett betydande utredningsmaterial, som måste hafva förelegat, innan saken kommit inför Riksdagen. Det är alldeles gifvet, att dessa beredningar, särskildt den stora försvarskommittén, som afgaf sitt yttrande år 1910, måste hafva haft till underlag för sitt yttrande ett betydande material, ett material mycket mer omfattande än det, som nu förelegat för utskottet i form af yttranden från arméfördelningscheferna, och på hvilket utskottsreservanterna stödt sig. Det är sant, att en del af arméfördelningscheferna nu uttalat sig mot en inskränkning uti de icke vapenföras öfningstid; men jag för min del kan icke finna, att dessa yttranden kunna vara afgörande för denna fråga. Mot den utredning, som förut ägt rum, och som måste varit grundad på ett vida mer omfattande material, ha de intet att betyda. Jag vill ock i detta sammanhang erinra om, att, när försvarsberedningarna yttrat sig i frågan, de visserligen inlagt den reservationen, att de vilja se saken vidare an. Men detta af det skälet att de vilja se, om man icke kan gå längre. *De hafva tänkt sig, att man kan göra det, men anse försiktigheten bjuda att icke nu gå längre, än det ifrågasatts.*

Det är således efter mitt förmenande en fullt tillfredsställande och fullt uttömmande utredning, som här förelegat. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på, att förra året föreslogs af den dåvarande regeringen en inskränkning i de icke vapenföras öfningstid, precis lika lång som nu, i fråga om alla s. k. *militärarbetare*, d. v. s. sådana icke

vapenföra, som icke äro yrkesmän eller skrifbiträden. Regeringen var således *då*, i likhet med försvarskommissionen af 1910, fullkomligt på det klara med, att en sådan inskränkning uti *dessas* värnplikstid skulle kunna göras. Det enda, som då var olika, var i fråga om yrkesmännens vapenöfningstid, i hvilken då icke af regeringen föreslogs någon förkortning. Mig synes det således rätt egendomligt, att en representant för den föregående regeringen nu står upp och säger, att utredningen icke är fullständig. För hufvudmassan, $\frac{4}{5}$ eller $\frac{5}{6}$ af dessa icke vapenföra, föreslog nämligen samma regering en likadan förkortning, som nu är ifrågasatt.

Den enda skillnaden var, som sagdt, beträffande de s. k. yrkesmännen och skrifbiträdena. Men om man undersöker det utredningsmaterial, som här föreligger och förelegat redan för utskottet, finner man, att det arbete, som de vapenföra yrkesmännen verkställa för arméns räkning, är så försvinnande litet, att det icke spelar någon som helst roll. Det skulle säkerligen också kunna verkställas för staten mycket billigare utaf civila arbetare än af dessa yrkesmän. För mig är det numera uppenbart, att det föreligger minst lika stort skäl att göra en inskränkning i öfningstiden beträffande yrkesmännen som beträffande de öfriga militärarbetarna. Jag stod förra året på den ståndpunkten, att jag yrkade bifall till regeringens förslag, sådant det då förelåg, hufvudsakligen af det skäl, att jag trodde, att det var det enda, som då kunde vinnas, såsom det också visade sig vara. Men den utredning, som nu ytterligare förebragts, har för mig, som jag sade, gjort det fullkomligt klart, att det föreligger fullt lika mycket skäl att göra eftergift beträffande yrkesmännen som hvad de öfriga beträffar. Och jag tror också, att man numera allmänt erkänner detta. Ej ens reservanterna från Första kammaren hafva velat göra mindre inskränkning beträffande yrkesmännen eller velat ställa dem på särskild linje i jämförelse med de s. k. militärarbetarna.

Nu anföres såsom skäl för en återremiss, att här skulle föreliggande nya upplysningar, som icke varit tillgängliga för utskottet. Ja, jag hörde detta också framföras i Första kammaren. Men alla de handlingar, som i dag framlagts inför kammarledamöternas ögon, ha varit tillgängliga för utskottet. De ha legat i utskottet ganska länge som föremål för ledamöternas begrundande, och det tjänar sålunda icke det allra ringaste till att remittera tillbaka ärendet till utskottet för att utskottet skulle ta innehållt i dessa handlingar i öfvervägande, ty det har utskottet redan gjort. Och jag vill upplysa, att det är just med ledning af en bland de nu framlagda tabellerna, som utskottet yttrat sig om de yrkeskunniga icke vapenföra på följande sätt: »Af de till utskottet från landförsvarsdepartementet öfverlämnade handlingar har för öfrigt framgått, att det endast är i högst ringa omfattning, som arméns och flottans behof af yrkesmässig arbetskraft fylles genom de icke vapenföra yrkesmännen. Till och med reparationsarbeten hafva allenast till en mycket obetydlig procent kunnat utföras af dessa yrkesmän.» Af denna anledning föreligger sålunda icke det allra ringaste skäl att återremittera ärendet till utskottet.

Nu vill jag dessutom säga, att utskottets behandling af detta ärende icke har skett med någon brådska, utan det har verkligen varit

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901 ..
(Forts.)*

Om ändring i vissa delar af värnpliketslagen den 14 juni 1901. så, att utskottet på grund af yrkanden från den sida, som nu representeras af reservanterna, införskaffat utredning och ytterligare utredning i frågan. Detta har gjort, att ärendet dragit ut på tiden. Sedan har saken uppskjutits för att bereda tillfälle att begrunda handlingarna. En del handlingar ha ock lämnats från landtförsvarsdepartementet utöfver dem, som utskottet begärt, så att ett ganska omfattande material förelegat vid utskottets behandling af frågan. Det är sålunda icke möjligt att här tala om någon bristande utredning. Att däremot reservanterna fogat en tabellbilaga till sin reservation, hvilken bilaga, enligt hvad som påvisats i Första kammaren, är fullkomligt oriktig och som för öfrigt hvar och en, som har någon kännedom om hvilket värde dessa yrkesmäns arbete har, äfven måste finna oriktig, det kan icke utskottet rå för; och icke behöfs någon återremiss för att sätta dem i tillfälle att ändra den saken.

(Forts.)

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hildebrand: Det är nog ändå icke så helt med de utredningar, som här verkställt, helt enkelt därför, att om vi gå tillbaka till 1905 års utredning, hade då 1901 års arméorganisation ännu icke vuxit fram i praktiken så, att förhållandet med dessa icke vapenföra värnpliktiga fullt kunde överblickas. Det är alldeles tydligt, att allteftersom arméorganisationen i allt större utsträckning tillämpas, och särskildt sedan kasernbyggnaderna kommit till med byggnaderna och områdena rundt omkring att sköta, har behovet ökat af dessa icke vapenföra värnpliktiga, och det är därför, som det förefaller mig, att man icke kan tillmäta de äldre utredningarna något synnerligen stort värde, och de olika omdömen, som sedan ha kommit fram, kunna förklaras af den ojämnhet vid tilldelningen af icke vapenföra värnpliktiga till olika regementen, som man nu iakttagit, för öfrigt med någon undran. Där i borde naturligtvis en rättelse ske, men nog har man en känsla, och en mycket stark känsla, när man läser dessa handlingar, som för utskottet äro tillgängliga, att två alternativa följder kunna uppkomma på grund af inskränkningen i de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid, den ena, att det blir dyrare för staten genom att civil arbetskraft måste tillkallas, eller också att eu del vapenföra måste komma att användas i större utsträckning än som är nyttigt för försvaret, och där af för staten, för de arbeten, som nu utföras af icke vapenföra värnpliktiga.

Men, herr talman, jag vill icke stanna vid dessa realskäl. De ha framförts i Första kammaren och tiden är nu långt framskriden. Det är en annan sak, jag här skulle vilja betona. Jag skulle nämligen här vilja se denna fråga i samband med det stora utredningsarbete i försvarsfrågan, som af vår regering igångsatts. Här har talats utöfver hela landet, att nu skulle för en gångs skull försvarsfrågan i dess helhet bli utredd, nu skulle man få en samlad utredning genomförd med hänsynslös konsekvens, som skulle visa, hur ofullständigt det varit förut att utreda än den ena delen än den andra. Jag vill här icke ingå på frågan, i hvad mån anmärkningarna mot de tidigare utredningarna kunna vara befogade, jag vill endast slå fast, att det dock

har sagts, att nu skulle alla detaljer, alla delar af försvarsfrågan utredas i ett enda sammanhang. Därmed skulle, har det sagts, en ny ära vid försvarsfrågans behandling ha tagit sin begynnelse. Ja, vi ha ju sett, att till och med ett riksdagsbeslut tills vidare satts ur kraft, därför att vår regering ansåge, att äfven den fråga, hvarom beslut redan fattats, borde komma med i utredningsarbetet. Det måste då anses något förvånande, att denna fråga har lösbrutits ifrån allt det öfriga för att lösas ensam för sig. Hvad är det då, som har gjort, att denna fråga har behöft komma fram nu, tvärtemot allt detta tal, att hela försvarsfrågan skulle undersökas och utredas i ett sammanhang?

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

Här har talats om, och man finner af utskottsbetänkandet, att det skulle ställa sig billigare för staten, och att därför denna sak borde komma före redan nu. Ja, vi ha eu utredning från Kungl. Maj:t, vi ha reservanternas utredning, vi ha det material, som kommit i dag, vi ha ett ord utaf herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet inne i Första kammaren, att enligt hans bestämda mening reservanternas utredningar voro felaktiga, men att det också var ett fel i utredningen i den kungl. propositionen. När man nu sett alla dessa olika uppgifter, då kommer man, synes det mig, till den slutsatsen, att man icke med säkerhet kan säga, om eller i hvad mån det verkliga kommer att bli billigare för staten.

Man har också talat om, att det vore rättvist att icke taga dessa värnpliktigas tid i anspråk längre än som vore nödvändigt. Ja, det är möjligt, att det kan vara rättvist, om det nämligen på ett fullständigare sätt och i samband med öfriga utredningar hade kunnat uppvisas, att detta arbete i själfva verket är onödigt för staten. Nu skola ju försvarsberedningarna ta hand om sådana frågor som om öfnings-tidens längd och öfnings-tidens användning. En beredning har att särskildt syssla därmed. Kan man icke tänka sig, att, när denna beredning håller på med detta spörsmål, en hel del frågor kunna uppstå af den art, att det hade varit synnerligen fördelaktigt, om statsmakterna icke redan hade bundit sig för en förkortning af de icke vapenföras öfnings-tid. Kunna icke där en hel del detaljspörsmål uppkomma, sådana, att det hade varit lämpligt att hänvisa till icke vapenföras verksamhet en del, som nu kanske skall skötas af vapenföra? Det synes mig, att regeringen här har brustit mot sina egna uttalade principer, har krossat ramen för den enhetliga, samlade och konsekventa stora försvarsutredning, som igångsatts. Det synes mig, att det icke är så helt med den princip, som framlagts, om denna fråga och kanske under närmaste åren äfven andra, då det blir tal om ned-sättningar i bördorna, då det blir tal om frågor, där det blir populärt att framlägga ändringsförslag, skola lösas för sig, men allt det andra skall samlas till den stora slutliga utredningen.

Det är detta, herr talman, som jag här velat påpeka. För öfrigt har jag intet yrkande att göra.

Herr Edén: Den senaste yrade talarens anförande kunde icke undgå att hos mig väcka en rätt stor öfverraskning, som jag tror nästan öfverträffade den öfverraskning, han själf sade sig känna på grund

Om ändring af Kungl. Maj:ts proposition. Ty icke annat än jag kunde förstå, i vissa delar af värn-plöktslagen den 14 juni 1901.

(Forts.)

af Kungl. Maj:ts proposition. Ty icke annat än jag kunde förstå, framställde den ärade talaren en åskådning af hela frågan, som ovillkorligen borde ha mynnat ut i ett yrkande om afslag på Kungl. Maj:ts proposition eller möjligen ett bifall till reservationerna från Första kammaren. Detta yrkande skulle så mycket bättre ha öfverensstämt med den ärade talarens argumentation, som jag mycket väl kände igen denna argumentation ifrån en del i och för sig rätt intressanta artiklar i Stockholms Dagblad, och slutet i *dessa artiklar*, bland annat i den som lästes ännu så sent som i dag på morgonen, lydte så, att det är en plikt att *yrka afslag* å Kungl. Maj:ts förslag. Nu finner jag emellertid, att denna dags lopp hos denne ärade representant på stockholmsbänken har hunnit åstadkomma en högst betydande förändring i fråga om hans uppfattning utaf hvad han bör yrka. Men under sådana förhållanden skulle jag nästan tro, att man icke heller behöfver för länge uppehålla sig vid de argument, den ärade talaren framställde för — det uteblifna yrkandet.

Jag skall endast i korthet anmärka, att när den ärade talaren framställde tvenne alternativ såsom följder utaf Kungl. Maj:ts förslag och ställde *dessa alternativ* så, att han ansåg, att antingen skulle den föreslagna förändringen få till följd, att hela försvarsväsendet blefve dyrare på grund af nödvändigheten att använda civil arbetskraft, eller också skulle det kunna inträffa, att de vapenföras öfningstid inkräktades af de göromål, som nu utföras af icke vapenföra värnpliktiga, så glömde den ärade talaren alldeles ett *tredje* alternativ, som mycket tydligt framkommer uti de hittills gjorda utredningarna i Kungl. Maj:ts förslag och — skulle jag tro — också mycket tydligt har framkommit i debatten i dag i Första kammaren. Jag menar det alternativet att hvarken den ena eller den andra af de befarade olyckliga verkningsarna efter all sannolikhet kommer att inträffa, att man hvarken i sådan utsträckning kommer att behöfva anlita civil arbetskraft, att någon fördyring måste inträffa, icke heller kommer att behöfva lägga sådana bördor på de vapenföra, att deras öfningstid skulle inkräktas.

Hvad hittills framkommit i denna sak talar ovillkorligen, såvidt man kan döma härvidlag, för detta tredje, af herr Hildebrand icke alls antydda alternativ, och detta tredje alternativ hade väl åtminstone varit värdt att tagas upp till diskussion.

Herr Hildebrand fäste vidare en särskild uppmärksamhet därvid, att Kungl. Maj:t icke låtit denna fråga stanna inom försvarsberedningarnas samlade arbete, och han använde bland annat det uttrycket, att Kungl. Maj:t genom sitt förfarande i denna sak »brutit mot de principer», som regeringen själf lagt till grund för försvarsberedningarna och »krossat ramen för sin egen utredning». Jag har alls ingen anledning att i detta fall uttala någon förmodan om Kungl. Maj:ts mening, och jag antager, att ifall det skulle vara behöfligt, lärer väl ifrån Kungl. Maj:ts rådgifvares sida ett svar komma på talarens anmärkning. Men äfven den, hvilken endast såsom medlem af försvarsberedningarna i någon mån delar ansvaret för, att frågan kommit fram, torde kunna få uttala sin mening, och så mycket vill jag säga, att det för mig åtminstone har stått fullkomligt klart, att denna fråga redan *är* i så eminent grad grundligt utredd och behand-

lad, att det vore oriktigt att icke lösa den i den utsträckning, som nu är möjligt. Detta är, tror jag, den enkla förklaringen till, att förslaget nu kommit fram och att man nu verkligen vill göra denna reform. Man har funnit, att denna begränsade reform utan olägenhet kan genast genomföras, och har då ansett, att man icke bör dröja med den i förbitan på den öfriga, stora utredningen.

Jag begärde emellertid egentligen ordet, icke för att bemöta herr Hildebrand, hvilken då ännu icke hade yttrat sig och hvilken för öfrigt knappast kräfde något bemötande, då han slutade utan att göra något yrkande, utan för att — jag kan säga det med detsamma — motsätta mig det yrkande på återremiss, som framstälts af herr Lindman, den förste talaren i denna debatt. Lagutskottets ordförande har redan påpekat, att man icke kan säga, att några nya handlingar förelagts i detta mål, åtminstone icke nya i den meningen, att de icke skulle ha varit förelagda för lagutskottet. Han har äfven gjort den anmärkningen, som jag genast tänkte att göra och nu icke kan underlåta att upppepa, att det dock förefaller egendomligt, att chefen för den regering, som i fjol framlade ett förslag, hvars hufvudpart är alldeles sammanfallande med detta nu föreliggande förslag, nu finner en ytterligare utredning behöflig. Detta kan, såvidt jag förstär, icke tydas annorlunda än så, att den ärade representanten för Stockholms första valkrets vid den tidpunkten, då han var statsminister, framlagt ett förslag, som han numera funnit hafva icke varit fotadt på tillräcklig utredning. Något sådant kan jag väl ändå icke tänka mig, att det är hans mening att nu gå med på. Därmed må för öfrigt vara hur som helst; jag vill för min del endast fråga, om en dylik återremiss till utskottet från Andra kammarens sida kan ha någon betydelse för lagutskottets ståndpunkt härvidlag. I hvarje fall icke för den hållning, som intages af representanterna från denna kammare, ty de ha ju, såvidt framgår af utskottets utlåtande, enhälligt anslutit sig till Kuugl. Maj:ts proposition. Och den ärade talaren på stockholmsbanken lär väl icke mena, att de nu framlämnade handlingarna och gifna upplysningarna skulle i någon mån försvaga utskottets skäl för denna af utskottet intagna ståndpunkt. Tala de i någon riktning, är det uppenbarligen i den riktningen, att de stärka utskottets ställning, men försvaga reservanternas. Att vi nu åter skulle återremittera detta förslag, på det att Första kammarens reservanter måtte blifva öfvertygade, det förefaller mig vara väl mycket begärddt.

Men saken har äfven en annan sida. Skulle det kanske behövas, att kammaren för sin egen uppbyggelses skull återremitterade betänkandet? Detta måste nog betecknas såsom ännu orimligare. Redan i fjol uttalade denna kammare med en enhällighet och ett eftertryck, som voro ganska anmärkningsvärda, den meningen, att kammaren ansåg tiden mogen för just den reform, som Kuugl. Maj:t nu framlagt. Nu kommer denna reform från lagutskottet, enhälligt tillstyrkt af kammarens representanter i utskottet. Skall då kammaren återremittera förslaget till utskottet på grund af några handlingar, som endast ytterligare ge styrka åt den ställning, som kammaren förut intagit? Det förefaller mig vara fullkomligt halsbrytande att gå till väga på det sättet.

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1907.

(Forts.)

Jag tror därför, att det vore skäl, att kammaren afvisade detta yrkande på återremiss med så stor enhällighet och så stor tydlighet som möjligt. En återremiss, om den komme till stånd, skulle vålla ett dröjsmål i denna frågas behandling, som vore mycket beklagligt, eftersom det är Kungl. Maj:ts mening att så långt sig göra låter bringa denna lagändring i tillämpning redan för de värnpliktiga som rycka in i år, och eftersom det är klart, att hvarje förlorad dag kan innebära svårigheter för denna tillämpning, såsom regeringen tänkt sig densamma. Vidare skulle ett dylikt beslut af kammaren ovillkorligen komma att misstolkas så, som om kammaren skulle på något sätt ha blifvit vacklande i den ståndpunkt, kammaren intog i fjol. Jag tror icke, att kammaren för sin del vill vara med om något sådant. Slutligen har man i Första kammaren mycket öppenhjärtigt sagt ifrån, att man icke ens där väntade, att Andra kammaren skulle återremittera frågan. Herr vice talmannen i Första kammaren yttrade i sitt anförande rörande denna fråga, att han för sin del begärde denna återremiss endast därför, att *den* kammarens ledamöter skulle få tillfälle att ännu under några dagar tänka på de nya siffror, som framlagts. Detta tillfälle ha den kammarens ledamöter också fått redan genom Första kammarens eget beslut, och jag kan ju för min del uttala en förhoppning, att de skola göra det allra bästa af den betänketid, som de salunda själfva tagit sig. Kan den betänketiden underlätta hvad som synes mig vara en ovillkorlig och oundviklig konsekvens af allt, som i denna sak framkommit, vare detta Första kammaren väl förunnadt. Men att äfven *Andra* kammaren skulle på detta sätt taga sig en dylik betänketid, det vågar jag anse vara mer än öfverflödigt. Jag vill hoppas, att Andra kammaren icke sviker den förväntan, som biskop Billing uttalade om dess blifvande hållning, utan bifaller utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Herr vice talman, mina herrar! Det kan icke komma i fråga, att jag i denna sena timme skall hålla någon som helst längre utredning i den föreliggande frågan — och det hälsa antagligen kammarens ledamöter med bravo — utan jag skall i stället slå fast, i den mån jag anser att man med stöd af tillgängliga handlingar kan slå fast den saken, att om någon fråga verkligen har blifvit ordentligt och utförligt utredd, är det den föreliggande frågan. Detta framgår med tillräcklig tydlighet af följande fakta. För det *första* tillsattes år 1904 en kungl. kommitté för att utreda frågan och den har däröfver år 1905 afgifvit ett utförligt betänkande; för det *andra* ha cheferna för arméns och flottans staber år 1907 afgifvit betänkande i ärendet; för det *tredje* har den stora försvarskommissionen af år 1907 gjort ett uttalande i frågan; för det *fjärde* har äfven 1911 års försvarsberedning uttalat sig i densamma; för det *femte* ha tvenne regeringar framlagt förslag i ämnet; för det *sjätte* ha tvenne Riksdagars lagutskott och för det *sjunde* föregående års Riksdag haft frågan under behandling. Samtliga uttalanden från dessa olika håll ha gått just i den riktning, som lagutskottet nu förordar för frågans lösning. Då man vidare säger, att 1904 års kommitterade icke tagit vederbörlig hänsyn till härordningens genom-

förande, ber jag att i korthet få citera ett yttrande ur deras betänkande. Det heter nämligen å sid. 25 i detsamma: »Då det gäller att inskränka icke vapenföras tjänstgöring, är det beklagligt, att vi för närvarande befinna oss i en öfvergångsperiod och att därför icke några åtgärder böra vidtagas, som icke lämpa sig efter genomförd härordning.» Detta visar, att 1905 års kommitté hade såsom ständigt märke för ögonen den härordning, som nu är genomförd, och hvad mera är, den räknade med, att de icke vapenföra värnpliktigas antal skulle minskas under den kommande tiden med 10 %, under det att utvecklingen däremot visat sig gå därhän, att antalet icke vapenföra värnpliktiga, i stället för att minskas med 10 % ökats med 18 %, hvilken omständighet ytterligare är ett starkt motiv för, att deras öfningstid må inskränkas.

Hvad säga nu de handlingar, som här i dag förelagts Riksdagen och hvilka man sagt borde föranleda ett uppskof, i hvilket syfte man velat återremittera frågan? Jo, två af dessa handlingar visa, huru Kungl. Maj:t gått till väga vid beräkningarna af de besparingar som skola göras. Den tredje af handlingarna i fråga, den stora tabellen, afser att visa, huru mycket arbete, som utföres af de icke vapenföra yrkesmännen. Jag anser, att man icke behöfver någon synnerligt lång tid för att räkna ut, huru det, för att nu taga ett enda fack, t. ex. skräddarnas, förhåller sig med arbetsprestationen. Af i rundt tal 5,800 nytillverkade kappor ha de icke vapenföra tillverkat en enda; af i rundt tal 17,000 vapenrockar ha de icke vapenföra tillverkat 26; af i rundt tal 70,000 klädesbyxor ha de icke vapenföra tillverkat summa 179 och af 35,000 läger- eller stallrockar ha de icke vapenföra tillverkat blott 26. Af hvad som sålunda nytillverkats ha de icke vapenföra tillverkat en obetydlighet, som det icke är värdt att tala om. Hvad reparationer beträffar, finner man eu redogörelse därom i samma tabell. Jag inskränker mig fortfarande till att beröra blott ett fack, skräddarna, och vill därom blott nämna, att de icke vapenföra utfört 8,62 % af samtliga reparationsarbeten. Detta är hvad de handlingar, som här så mycket omtalats, innebålla, och det synes mig verkligen, som om det icke behöfdes särskildt lång tid för att studera och sätta sig in i dem.

För öfrigt ber jag att få betona, att denna fråga har sannerligen kräft sin rundliga tid i utskottet. Det var en af de allra första frågor, som utskottet upptog till behandling; den har behandlats och bordlagts och behandlats och bordlagts igen. Utskottet begärde i enlighet med § 46 riksdagsordningen diverse handlingar och utredningar ifrån Kungl. Maj:t. Det lofvades då ifrån dem, som skulle lämna dessa handlingar, att de skulle vara färdiga inom fjorton dagar, men det dröjde tre veckor, innan de kommo in. När så skett, gick den ena dagen efter den andra. Hvad visa nu dessa handlingar? Jo, såvidt jag förstår, lämna de ett stöd just för den uppfattning, som utskottet gjort gällande, och icke för den uppfattning, hvartill reservanterna säga sig ha kommit genom sin utredning. Denna lider för öfrigt af en massa brister, bland annat den, att man visserligen kan se, huru många dagar som arbetet pågått, och huru mycket som utförts fram-

*Om ändring
i vissa delar
af värn-
pliktslagen
den 14 juni
1901.*

(Forts.)

går af tabellen, men huru mycket detta arbete är värdt, får man rakt ingen klarhet om.

Nu påyrkade reservanterna, att vi i stället för att godkänna det resultat, hvartill utskottet kommit, skola skriva till Kungl. Maj:t och begära ytterligare utredning i saken, och man har vidare här yrkat återremiss för att utskottet må bli i tillfälle att närmare studera de handlingar, som inkommit. Det är en otroligt lång tid, som denna fråga tagit. Hvilka är det, som undertecknat reservationen, och hvilka är det, som yrkat återremiss? Ja, jag ber att för mitt vidkommande få erkänna, att jag alltid beundrat dem för deras begåfning och deras möjlighet att snabbt fatta och snabbt sätta sig in i de olika ärendena, men i betraktande af den tid, som detta ärendes handläggning tagit i utspråk, må jag verkligen erkänna, att denna min höga uppfattning fått sin betänkliga knäck.

Jag anser för min del, att det icke finnes något som helst skäl att återremittera frågan, och inskränker mig nu till att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Herr vice talmannen gaf propositioner å de yrkanden, som därunder framställdes; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 36, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande sådana författningsändringar, att bestämmelserna om stämpelbeläggning af aktiebref icke må kunna kringgås, och

nr 37, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande af stadgande om efterbeskattniug i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.

§ 4.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande bestämmelser rörande det proportionella valsättet;

bevillningsutskottets betänkannde, nr 15, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande ändring i gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst, i syfte att växande skog, utom i fråga om husbehovsvirke, undantages från taxering af jordbruksfastighet; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande af möjlighet för municipalsamhällen att erhålla lån från vissa pensionsanstalter och kassor, och

nr 4, i anledning af väckt motion angående utredning och förslag i fråga om ökad skyndsamhet i publicerande af Andra kammarens protokoll.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Persson</i> i Tofta	under 5 dagar fr. o. m. den	12 mars	
»	<i>Lundblad</i>	» 3 »	» 11 »	
»	<i>Svensson</i> i Saläng	» 5 »	» 11 »	
»	<i>Rune</i>	» 6 »	» 11 »	
»	<i>Eliasson</i>	» 8 »	» 11 »	
»	<i>Juhlin</i>	» 2 »	» 12 »	
»	<i>Olofsson</i> i Ävik	» 2 »	» 11 »	
»	<i>Engqvist</i>	» 6 »	» 11 »	
»	<i>Carlsson</i> i Frosterud...	» 3 »	» 11 »	
»	<i>Landley</i>	» 3 »	» 11 »	
»	<i>Nilsson</i> i Tänga	» 2 »	» 11 »	och
»	<i>Sjöberg</i> i Säfsjö.....	» 5 »	» 11 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härupå kl. 2,25 på natten.

In fidem

Per Cronvall.

Tisdagen den 12 mars.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 5 och 6 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, bevillningsutskottets betänkande nr 15 samt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Ödman, som anförde: Herr talman, mina herrar! Härmed får jag anhålla om Andra kammarens tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa vördsam interpellation i följande ärende:

I anledning af en af mig vid 1908 års riksdag väckt motion anhöll Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida och under hvilka villkor undantag måtte kunna göras från den i riksdagsordningen gifna bestämmelsen att rösträtt icke finge utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfället personligen inställde sig, hvarjämte Riksdagen anhöll om framläggande af de förslag, hvar till utredningen kunde föranleda, till Riksdagens bepröfvande. Min sålunda af Riksdagen bifallna framställning hade särskildt till ändamål, att sjömän och storsjöfiskare m. fl., som af sitt yrke eller tjänst äro förhindrade att personligen utöfva sin rösträtt, skulle blifva i tillfälle att afgifva sina röster skriftligen till valförrättaren genom de anordningar, som kunde finnas lämpliga att härför stadga. Att berörda Riksdagens skrifvelse gifvit uttryck åt ett allmänt känt behof framgår af det förhållande, att därefter ett flertal sammanslutningar af olika yrkesmän på sjöfartens område hos Kungl. Maj:t gifvit framställningen sitt understöd. Då emellertid något förslag i den angifna riktningen icke under de närmaste åren efter skrifvelsebeslutet och Riksdagens anhållan om utredning afhördes, framställdes vid föregående riksdag af herr Martin i denna kammare interpellation angående frågans läge, hvilken framställning af dåvarande chefen för justitiedepartementet besvarades med förklaring, hvaraf ville framgå, att regeringen hade spörsmålet under öfvervägande.

Det må icke förtäckas mig, att jag, ehuru ärendet så nyligen bragts på tal inom Riksdagen, änyo anser mig böra fästa uppmärksamheten vid denna fråga, som jag på föranledande af allmänt uttalade önskemål särskildt inom sjömanskåren på sin tid väckt och som är af allra största betydelse för en mängd valmän, hvilka allenast genom anordningar i berörda riktning kunna komma i verkligt åtnjutande af rösträtt. Så mycket större skäl har jag att återupptaga spörsmålet, som, efter det att detsamma sist besvarats, regeringsskifte ägt rum och desslikes en väsentlig förändring af Riksdagens sammansättning, hvarför det är af intresse att veta, hvilket stöd det väckta förslaget kan påräkna från nuvarande regering och Riksdag.

På den grund anhålles om tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

Är den ofvanberörda, af Riksdagen äskade utredningen af Kungl. Maj:t påbörjad eller när kan sådan utredning eljest företagas?

Är det herr statsrådets uppfattning, att förslag till underlättande af röstning i sådana fall, som i Riksdagens skrifvelse afsetts, kan komma att framläggas för Riksdagen i god tid före utgången af innevarande valperiod, helst vid denna eller nästkommande Riksdag?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 4.

Herr *Nydal* aflämnade en af honom och herr *Ödman* undertecknad motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om obligatoriskt utöfvande af rösträtten vid val till Riksdagens Andra kammare.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 271, blef på begäran bordlagd.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 4, i anledning af olika meningar mellan kamrarna, till hvilket utskott väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående expropriation i vissa fall af torp och andra lägenheter å rekognitionshemman m. m. bör hänvisas; samt

lagutskottets memorial, nr 24, i anledning af återremiss från Första kammaren af lagutskottets utlåtande nr 23 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Widén* under 2 dagar fr. o. m. den 13 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,14 e. m.

In fidem

Per Cronvall.